

Raija Talvitie

**LAPUAN KAUPUNGIN, LIUHTARIN PERUSTURVAPALVELUALUEEN
ULKOILUALUEIDEN KEHITTÄMINEN**

Käyttäjien osallistaminen turvallisen, esteettömän ja esteettisen alueen suunnitteluun

LAPUAN KAUPUNGIN, LIUHTARIN PERUSTURVAPALVELUALUEEN ULKOILUALUEIDEN KEHITTÄMINEN

Käyttäjien osallistaminen turvallisen, esteettömän ja esteettisen alueen suunnitteluun

Rajja Talvitie
Opinnäytetyö
Kevät 2016
Maaseudun kehittämisen tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Maaseudun kehittämisen tutkinto-ohjelma

Tekijä Raija Talvitie

Lapuan kaupungin, Liuhтарin perusturvapalvelualueen ulkoilualueiden kehittäminen
Käyttäjien osallistaminen turvallisen, esteettömän ja esteettisen alueen suunnitteluun

Työn ohjaaja Pirjo Siipola

Kevät 2016

Sivumäärä 69

Lapuan kaupungin perusturvapalvelut sijaitsevat Liuhтарin kaupunginosassa, noin 12 ha:n alueella. Alueelle on sijoittunut erilaisten erityisryhmien, kuten vanhusten, kehitysvammaisten ja psykiatrisen hoidon asumispalveluita sekä päivätoiminnan yksiköitä. Lisäksi alueella toimii lasten päiväkotia. Palveluiden tuottajia ovat sekä Lapuan kaupunki että yksityiset palveluntuottajat. Koko aluetta yhdistää kauttaaltaan puistomainen piha-alue, johon lisäksi kuuluvat urheilukenttä sekä pieni puistometsä. Piha-alueilta puuttuvat toiminnalliset elementit ja sen turvallisuuteen autoliikenteen ja esteettömyyden kannalta kaivataan parannusta. Myös sosiaalisen kanssakäymisen mahdollisuus yksiköiden välillä puuttuu. Piha-alueiden käyttö on vähäistä.

Opinnäytetyön tilaaja on Lapuan kaupunki. Tavoitteeksi työlle asetettiin alueen yksiköiden henkilökunnan, asukkaiden sekä asiakkaiden osallistaminen alueen suunnitteluun. Osallistamisella toivottiin saatavan kaikki mahdollinen tieto, hyvän, kaikkien yksiköiden tarpeita tyydyttävän ja uloslähtemiseen houkuttelevan pihan suunnittelun ohjeistamiseen tulevissa alueen kehittämisen projekteissa.

Opinnäytetyössä näkökulmana oli viherympäristön ja luonnon merkitys ihmisen hyvinvoinnille ja erityisesti laitoksessa asuvien ihmisten elämänlaadun parantamiselle. Opinnäytetyössä menetelmänä käytettiin tulevaisuusverstasmenetelmää, haastatteluja sekä kuvahaastattelua. Osallistamisen menetelmä valittiin kunkin erityisryhmän toimintakyvyn mukaan, yhteistyössä henkilökunnan kanssa. Osallistamisen avulla saatiin kerättyä tietoa erityisryhmien esteettömään liikkumiseen, toiminnallisiin harrastuksiin ja sosiaaliseen yhteistoimintaan liittyvistä toiveista. Opinnäytetyön avulla yhdistettiin erilaisten erityisryhmien sekä heitä hoitavan henkilökunnan toiveet, joiden avulla tehtiin alustava suunnitelmaluonnos. Opinnäytetyön tulokset kertoivat lisäksi luonnon ja ulkoympäristön tärkeydestä myös laitospäristössä asuville henkilöille.

Opinnäytetyö osoittaa, että Liuhтарin perusturva-alueen kaltainen osallistamisprojekti on jatkossa mahdollista toteuttaa myös muissa Lapuan kaupungin vastaavissa suunnittelukohteissa. Tulevaisuudessa alueen rakentaminen voisi antaa sysäyksen myös vihreiden hoitomuotojen, kuten esimerkiksi Green care toiminnan kokeiluun yhtenä kuntoutuksen muotona.

Asiasanat:

Osallistaminen, erityisryhmät, elvyttävä ympäristö

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Rural Development

Authors: Raija Talvitie

Title of thesis: Development of the grounds of the city of Lapua social services area
Getting users to participate in planning a safe, un-obstructed and esthetically
planning grounds

Supervisor: Pirjo Siipola

Term and year when the thesis was submitted: 2016

Number of pages: 69

The social security services for the City of Lapua are located in neighborhood of Liuhtari, in an area of about 12 hectares. Many special needs groups, like the elderly, the mentally handicapped and psychiatric care living and day activity services units have gathered in the area. There is also a children's daycare center located in the area. Service providers include both the city of Lapua and private operators. The area is unified by a parklike grounds, including a sports field and a park forest. The grounds lack functional elements, and safety with traffic and ease of access require improvements. There is a lack of social interaction between the units, and use of the grounds is also minimal.

This thesis has been done on behalf of the city of Lapua. Goal of the thesis is to get the staff of the units, the tenants and customers involved in planning of the area. By involving the parties, it was hoped to acquire all the possible information to plan the area as much as possible according to the needs of all the units, to encourage the groups spending time outside.

This thesis takes a point of view of the importance of nature and environment to the well-being of people, and especially to improving the quality of life to people living in institutions. Methods used in the thesis include future-workshops, interviews and picture-interviews. The method of participation was selected according to each group's ability to function, in co-operation with the staff of the institutions. By using these methods of participation information was gathered about the needs for accessible movement, active hobbies and social co-operation. With help of this thesis, wishes of the special-needs groups and the staff that takes care of them, were combined into a preliminary draft of the planning area. The results of the thesis revealed the importance of nature and surroundings to people living in an institution environment.

In the future, after building up the area, it would be possible to experiment with using maintain the grounds as a form of rehabilitation. The thesis shows that a participation project like the Liuhtari social-service area is possible to use in future planning of comparable areas in the city of Lapua.

Keywords:

Participation, special-needs groups, rehabilitating environment

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TYÖN TAUSTA	4
3	IHMINEN JA YMPÄRISTÖ	9
3.1	Elvyttävät ympäristöt	10
3.2	Puutarhat laitospäristössä.....	11
3.2.1	Puutarhaterapia	13
3.2.2	Green Care	14
3.3	Kulttuuri laitospäristössä.....	14
3.4	Liikunta laitospäristössä.....	16
4	ERITYISRYHMIEN ULKOILU- JA VIHERYMPÄRISTÖ	16
4.1	Ikäihmiset	16
4.2	Mielenterveyskuntoutujat.....	18
4.3	Kehitysvammaiset	19
4.4	Lapset	19
5	OSALLISTAVA SUUNNITTELU	20
5.1	Osallistamiseen liittyvä lainsäädäntö	21
5.2	Osallistamisen suunnittelu.....	22
5.3	Osallistamismenetelmien valinta.....	24
6	KATSAUS AIEMPIIN OSALLISTAMISTUTKIMUKSIIN.....	24
6.1	Esimerkkikohteita.....	25
6.2	Osallistumisesta koettuja hyötyjä.....	27
6.3	Osallistamisessa koettuja haasteita.....	28
6.4	Osallistamisesta poimittuja havaintoja.....	29
6.5	Luonnon ja viherympäristön merkitys	30
7	TUTKIMUSMENETELMÄT	31
7.1	Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus	32
7.2	Kehittämistutkimus	32
7.3	Opinnäytetyössä käytettyjä tutkimusmenetelmiä.....	33
7.3.1	Tulevaisuusverstaas.....	33
7.3.2	Haastattelu	35
8	OSALLISTAVAN SUUNNITTELUN TOTEUTTAMINEN	35
8.1	Tulevaisuusverstaas	37
8.1.1	Ongelmavaihe	38
8.1.2	Ideointivaihe	40
8.1.3	Todentamisvaihe.....	41
8.1.4	Tulevaisuusverstaasan lopputulokset.....	43

8.2	Asukkaiden ja asiakkaiden haastattelut.....	45
8.2.1	Ikäihmiset	45
8.2.2	Kehitysvammaiset	47
8.2.3	Mielenterveyskuntoutajat	50
8.2.4	Päivähoito	51
8.2.5	Terveyskeskus	51
8.3	Toisen suunnitelmaluonnoksen esittelytilaisuus	51
8.4	Kolmannen suunnitelmaluonnoksen esittelytilaisuus	53
9	POHDINTA.....	54
9.1	Erityisryhmien osallistaminen.....	56
9.2	Aiheen ajankohtaisuus.....	57
9.3	Suunnittelijan näkökanta	58
9.4	Viheralueista voimaa.....	59
9.5	Tutkimuksen luotettavuus	59
9.6	Jatkokehittäminen.....	61
	LÄHTEET	63
	LIITTEET.....	69

1 Johdanto

Luontokokemus elvyttää ihmistä. Vaikutus syntyy tahdosta riippumatta. (Salonen 2005, 64.) Elvyttävässä ympäristössä ihmisen on mahdollista vapautua stressistä ja ”ladata akkujaan”. Elvyttävien ympäristöjen merkitys korostuu silloin, kun ihmisen fyysinen tai henkinen toimintakyky heikenee tai ihminen joutuu stressitilanteeseen. Ihmisen ollessa laitoshoidossa hänen elinympäristönsä ja luonnossa liikkumisen mahdollisuutensa vähenevät. Ihminen saattaa joutua tilanteeseen, jossa ikkunanäkymä on hänen ainoa yhteytensä luontoon. Laitosten ulkoiluympäristöjen viihtyisyys ja ikkunanäkymien elvyttävyyden vaikutukset voivat olla laitosten asukkaille merkittäviä.

Rappe, Lindén & Koivunen (2003) toteavat ulkoympäristön vaikuttavan positiivisesti sekä fyysisesti että henkisesti sairastuneiden, vanhusten ja kehitysvammaisten, mutta myös laitosten henkilökunnan sekä asukkaiden omaisten viihtymiseen. Ulkoalueiden virkistäväyyden, aistikokemusten elämyksellisyyden ja ulkoalueiden toiminnallisuuden on todettu auttavan potilaiden toipumisessa ja kuntoutumisessa. Toiminnallisessa ulkoympäristössä voi harrastaa oman toimintakykynsä mukaan tai seurata muiden puuhailuja, vaikkapa lasten leikkejä. Ulkoilun ja sosiaalisen kanssakäymisen on todettu auttavan unohtamaan laitosten steriilin sisäympäristön.

Ulkoympäristön merkitys laitosten hoitoympäristönä alkoi heiketä laitosten kokojen kasvaessa 1950 – 1970-lukujen aikana (Tapaninen, Kauppinen, Kivinen, Kotilainen, Kurenniemi & Pajukoski 2002, 41). Nykyisin voidaan nähdä minimivaatimuksin rakennettuja laitosten ja sairaaloiden piha- ja viheralueita, jotka saattavat ammottaa tyhjyyttään käyttäjien puuttuessa. Nurmialueita on rakennettu, puita ja pensaita on istutettu, mutta pihoilta puuttuvat toimintaan tai vastaavasti rauhoittumiseen ja luonnosta nauttimiseen soveltuvat paikat. Oma lukunsa ovat aikoinaan hyvin rakennetut, sittemmin huonolle hoidolle jääneet viheralueet. Vaikuttavana tekijänä laitosten piha-alueiden käytön vähyyteen saattavat olla vähäiset henkilökuntaresurssit ja ulkoilualueiden huono saavutettavuus, mutta myös se, että aikoinaan suunnittelijan ja henkilökunnan hyvälle ulkoilualueelle asettamat tavoitteet eivät ole kohdanneet. Viherympäristön ja luonnon merkitystä ihmisten sairastumista ennaltaehkäisevänä sekä sairastuneiden kuntouttavana elementtinä voidaan miettiä myös talouden näkökulmasta. Viheralueiden rakentaminen ja niiden hyvä hoito voitaisiin nähdä ennaltaehkäisevänä kuntien sosiaalimenoja pienentävänä tekijänä.

Opinnäytetyö perustui ajatukseen tiedon hankinnasta asukkaita ja asiakkaita osallistamalla hyvän viherympäristön suunnittelemiseksi laitospäristöön. Opinnäytetyön kohteena oli Lapuan kaupungissa sijaitseva perusturvapalveluita tarjoava keskittymä, jossa ulkoalueita käyttävät useat erityisryhmät. Aluetta käyttävät ikäihmiset, kehitysvammaiset, mielenterveyskuntoutujat, terveyskeskuksen hoivaosaston potilaat sekä päiväkodin lapset. Alueen käyttö on tällä hetkellä vähäistä. Opinnäytetyön tilaajan tavoitteena oli alueen virkistyskäyttömahdollisuuksien ja alueella liikkumisen turvallisuuden parantaminen sekä eri erityisryhmien välisen sosiaalisen kanssakäymisen ja ulkoilu- ja liikuntamahdollisuuksien lisääminen. Myös kulttuurin tuominen alueen erityisryhmien saataville, esimerkiksi esitysten ja näyttelyiden muodossa, nähtiin virkistävänä mahdollisuutena.

Loikkanen, Simojoki & Wallenius (1997,15) määrittelevät osallistavan suunnittelun yhteisten ongelmien ratkaisemiseksi yhteistyössä. Se on organisaation sisäistä yhteistyötä, suunnittelijoiden ja sidosryhmien yhteistyötä, sekä sidosryhmien keskinäistä vuorovaikutusta. Perinteisesti ulkoalueiden suunnittelu on suunnittelualan asiantuntijoiden työtä. Osallistamisen avulla on mahdollisuus saada esille käyttäjän tarpeet ja toiveet, jotka suunnittelija oman asiantuntemuksensa avulla teknisesti ja visuaalisesti toteuttaa. Opinnäytetyössä kerättiin alueen asukkailta ja asiakkailta sekä henkilökunnalta osallistamalla tietoa erilaisia sosiaalisia palveluja tarvitsevien, keskenään erityyppisten erityisryhmien yhteisen ulkoilualueen suunnitteluun. Lisäksi työn loppuvaiheessa suunnitteluun saivat osallistua kaikki halukkaat. Osallistamisen ja vaikuttamismahdollisuuden toivotaan lisäävän ikäihmisten, vammaisten ja muiden erityisryhmien kiinnostusta omien voimavarojensa mukaiseen ulkoiluun ja liikkumiseen esteettömässä ympäristössä. Henkilökunnan toivotaan sitoutuvan kannustamaan ja tukemaan asiakkaitansa alueen käyttöön.

Tehtyihin tutkimuksiin perustuen oma käsitykseni on, että osallistava suunnittelu on yleistymässä ja on toivon mukaan pian oleellinen osa nykypäivän viheralueiden suunnittelua. Alueiden käyttäjien osallistaminen nähdään yhä tärkeämpänä suunnittelun peruslähtökohtana. Erityisryhmiä osallistaessa voi haasteeksi muodostua heidän fyysinen ja psyykinen toimintakykynsä. Toimintakyky on siten määräävä tekijä osallistamismenetelmiä valitessa. Opinnäytetyössä osallistamismenetelmiksi valittiin tulevaisuusverstastyöpaja, kuvahaastattelut sekä vapaamuotoinen keskustelu. Opinnäytetyössä kuvataan tiedonkeruuprosessin toteuttaminen ja sen tulokset. Osallistamisprosessin perusteella laadittiin luonnos suunnittelualueesta.

Viheralueiden suunnittelijan työ vaatii jatkuvaa uudistumista ja ajan tasalla pysymistä muuttuvien lakien, säädösten ja miksei myös trendien vuoksi. Viheralueiden suunnittelijan näkökulmasta ajatellen kattava, eri sidosryhmiä osallistava työskentely luo pohjan mahdollisimman onnistuneelle suunnitelmalle. Osallistamalla voidaan luoda valmiita työkalupaketteja suunnittelun ohjeeksi.

2 Työn tausta

Lapuan kaupungin tarjoamat merkittävimmät sosiaali- ja terveysalan palvelut ovat keskittyneet Liuhtarin kaupunginosaan, kaupungin omistamalle noin 7,2 ha:n alueelle. Alue sijaitsee noin 1,5 km Lapua keskustasta itään. Kyseiselle alueelle sijoittuu terveyskeskus, erilaisia ikäihmisten, kehitysvammaisten ja mielenterveyden hoitoon liittyviä palveluita sekä päiväkoti. Näiden palvelujen välittömässä läheisyydessä on noin 5 ha:n alue, jossa toimii kaksi yksityistä ikäihmisten palveluasumisen yksikköä. Kesällä 2015 alueelle valmistui uusi ikäihmisten 60-paikkainen palvelukoti Lapuan Palvelutalo Jokilintu ja yksityinen fysiatrian hoitolaitos. Kesällä 2016 on valmistumassa kehitysvammaisten asumispalveluyksikkö. Näiden palveluiden yhteydessä sijaitsee puistoalueeksi (VP), kaavoitettu Liuhtarinpuisto sekä urheilukenttä. Koko alue on kooltaan n. 12,5 ha (kuvio 1). Alueen maaomistus on lähes kokonaan Lapuan kaupungin.

KUVIO 1 Ilmakuva suunnittelualueesta

Uusimpien yksiköiden rakentamisen mahdollistamiseksi alueelle laadittiin 2013 asemakaavamuutos. Asemakaavan valmisteluvaiheessa nostettiin esille ajatus Liuhtarinpuiston puistoalueen kehittämiseksi senioriväestön sekä muiden erityisryhmien tarpeisiin soveltuvaksi liikunnalliseksi puistoalueeksi. Asemakaavamuutoksen yhteydessä sekä uuden Lapuan Palvelukotihankkeen yhteydessä on todettu, että alueen virkistyskäyttömahdollisuuksien lisääminen mahdollistaisi nykyistä monipuolisemman kanssakäymisen eri käyttäjäryhmien välillä sekä parantaisi ikäihmisten sekä alueen muiden erityisryhmien ulkoilu- ja liikuntamahdollisuuksia. Myös koko palvelualueen kattavan, esteettömän ja turvallisen ulkoilureitin rakentamisesta on keskusteltu. Kulttuurin tuomisen mahdollisuus alueelle asukkaiden saataville esimerkiksi esitysten ja näyttelyiden muodossa nähtäisiin virkistävänä mahdollisuutena. Ulkoalueiden rakentamisen myötä liikkumisen turvallisuuden eri kiinteistöjen välillä ja koko terveys- ja sosiaalipalveluja tarjoavalla alueella, toivottaisiin paranevan. (Kaavaselostus 2013.) Jo aiemmin Lapuan kaupungin Ikäpoliittisen ohjelman työryhmä on keskustellut Ikäihmisten liikuntapuiston rakentamisesta ja sijoittamisesta kyseiselle alueelle.

Ikäihmisten palvelut

Alueella toimivat vanhustenpalvelut tarjoavat ikäihmisille erilaisia hoivapalveluita. Kunnallisena palveluna tehostettua palveluasumista tarjoavassa Vanhusten Palvelukeskus Hopearinteessä toimii neljä yksikköä: Eevankoti, Matintupa, Hopeapaju ja Illansini. Kaikissa asuu myös muistisairaita ikäihmisiä. Asukkaat ovat jatkuvaa hoivaa tarvitsevia. Liuhtarin perusturvapalveluiden alueella toimi lisäksi ikäihmisten intervallyyksikkö Päivärinne.

Yksityisiä ikäihmisten hoivapalveluita tarjoavat alueella Palvelukoti Myllytupa ja Hoivakoti Vuosikas. Palvelukoti Myllytupa tarjoaa ikäihmisten tehostettua vuorokautista hoivaa ja hoitoa 31 asukkaalle. Vastaavan ohjaajan mukaan melkeinpä kaikilla asukkailla on eriasteisia muistisairauksia. Hoivakoti Vuosikas on ikäihmisille tarkoitettu pienimuotoinen, kymmenpaikkainen asumisvaihtoehto tai eri sairausjaksojen jälkeinen kuntoutumispaikka.

Kehitysvammaisten palvelut

Osana Lapuan kaupungin kehitysvammahuoltoa toimii Liuhtarin perusturvapalveluiden alueella kehitysvammaisten työ- ja päivätoimintayksikkö Jukantupa. Jukantuvan toimintakeskus tarjoaa palveluja yli 16-vuotiaille kehitysvammaisille asiakkaille. Toimintakeskuksessa on ryhmät sekä miehille että naisille. Toimintaan sisältyy arkielämäntaitojen opettelua, liikuntaa, ulkoilua, rentoutusta, virikkeitä sekä käsitöiden ja alihankintatöiden valmistusta.

Mielenterveyden palvelut

Mäntykoto on Liuhtarin perusturvapalveluiden alueella sijaitseva, pitkään psyykkisesti sairaina olleille henkilöille tehostettua palveluasumista tarjoava yksikkö. Mäntykodossa annetaan yksilöllistä ohjausta, kuntoutusta ja tuetaan omatoimisuutta, jotta henkilöt selviytyisivät avohoidossa mahdollisimman pitkään. Toiminta perustuu yhteistyöhön eri palvelutuottajien sekä omaisten kanssa. Asukaspaikkoja on 11. Asukkaiden keski-ikä on 67 vuotta. Lisäksi suunnittelualueella toimii Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin Lapuan psykiatrinen poliklinikka ja päivätoiminta, joka palvelee yli 18-vuotiaita Lapuan ja Ylihärjän asukkaita.

Päivähoito

Liuhtarin perusturvapalveluiden alueella toimii Mustikan päiväkotikoti, jossa on 21 hoitopaikkaa 1 - 6 vuoden ikäisille lapsille. Samassa kiinteistössä toimii Mansikan ryhmäperhepäivähoitokoti, joka toimii Lapuan kaupungin varhaiskasvatuksen ainoana vuorohoitopaikkana. Hoitopaikkoja Mansikan ryhmäperhepäivähoitokodissa on kymmenen.

Terveyskeskus

Lapuan terveyskeskuksessa oli toiminnassa vielä osallistamistyön aloitusvaiheessa hoivaosasto, jonka asiakkaat olivat pääsääntöisesti ikäihmisiä. Hoivaosasto siirrettiin uuden Lapuan Palvelukoti Jokilinnun tiloihin sen valmistuttua kesällä 2015.

Lapuan kaupungin kunnalliset Liuhtarin perusturvapalvelualueen toiminnot on sijoitettu kuuteen eri kiinteistöön, jotka ovat valmistuneet noin 1951 – 1991. Kunkin rakennuksen valmistumisen yhteydessä on rakennettu myös kiinteistön piha-alueet. Kiinteistöjen piha-alueet ja ympäristö ovat puistomaisia (kuviot 2, 3 ja 4). Istutuksia on runsaasti, mutta niiden kunto on osittain rapistunut. Pihojen viheralueiden hoitoluokka on valtakunnallisen hoitoluokituksen mukainen (A2) käyttöviheralueet. Vihreästä ympäristöstä huolimatta liikunnallisia ja toiminnallisia ulkoilualueita ei ole. Käytävä- ja tieverkosto on tiheä ja osittain asfaltoitu. Autoliikennettä alueella on kohtuullisen paljon. Viimevuosina on muutoksia tehty lähinnä autojen pysäköintiin ja huoltoajoon liittyen, mutta kokonaisvaltaista suunnitelmaa ulkoalueelle ei ole tehty. Alueen asemakaavamerkintä on (YS) sosiaalitoiminta ja terveydenhuoltoa palvelevien rakennusten korttelialue (liite 1).

KUVIO 2 Puistomaisia alueita

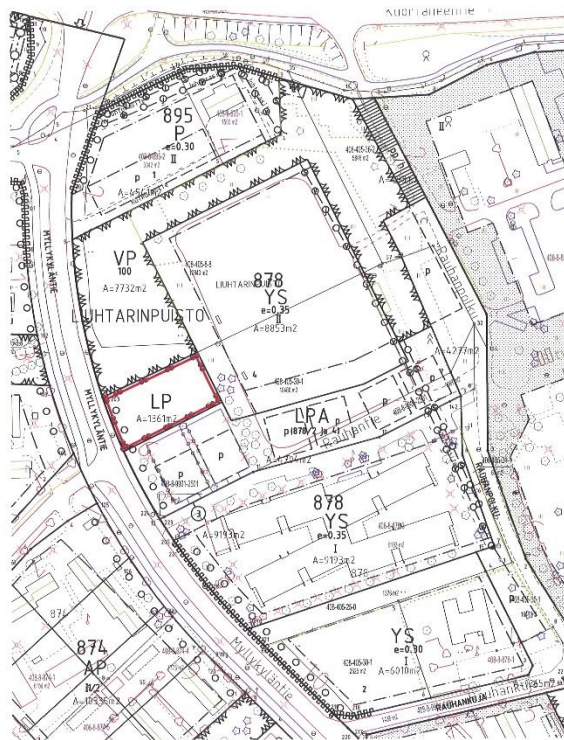
KUVIO 3 Liikennealueita

KUVIO 4 Nurmialueita

Alueen autoliikenteen vuoksi ulkoilijoiden kävelyretket on tehtävä turvallisuuden vuoksi pysyen samassa ryhmässä ohjaajan kanssa riippumatta ulkoilijoiden toimintakykyjen eroavaisuuksista. Kaikkien kohdalla itsenäinen, turvallinen ulkoileminen alueella ei ole mahdollista. Ulkoalueiden käyttäjät pitävät puutteena toiminnallisten alueiden puuttumista ulkoilualueelta. Joissain yksittäisissä kiinteistöissä on pienimuotoisia toimintamahdollisuuksia, kuten esimerkiksi grillauspaikka, puutarhakeinu, oleskeluterassi yms. Päiväkodin yhteydessä on aidattu leikki- ja ulkoilualue. Lisäksi alueella on yksi pienehkö leikkipaikka, jota käyttävät pääasiassa lähialueen perhepäivohoitajat hoitolapsineen.

Kaupungin tarjoamien perusturvapalveluiden keskittymän läheisyydessä olevalle, noin 5 ha:n kokoiselle alueelle on laadittu asemakaavamuutos (kuvio 5). Asemakaavamuutos mahdollisti uuden 60-paikkaisen Lapuan Palvelutalo Jokilinnun rakentamisen. Kaavamuutoksessa varattiin riittävät ja monipuoliset mahdollisuudet erityyppisten sosiaali- ja terveystalujen rakentamiseen alueelle. Uudessa asemakaavassa alueelle tulivat voimaan kaavamerkintäalueet sosiaali- ja terveydenhuoltoa palvelevien rakennusten korttelialue (YS), eri palvelu-, terveys- ja hoivapalvelualueen yritystoiminnan alue (P) sekä autopaikkojen korttelialue (LPA).

KUVIO 5 Asemakaavamuutosalue

Kaavamuutosalueella sijaitsevat sekä vilkkaassa käytössä oleva urheilukenttä (kuvio 6) että Liuhtarinpuiston puistoalue. Urheilukenttä muutettiin asemakaavamuutoksessa sosiaalitoimea ja terveydenhuoltoa palvelevien rakennusten korttelialueeksi (YS), mutta koska sen osalta ei ole olemassa suunnitelmia lähitulevaisuudelle, käyttö voidaan säilyttää entisenlaisena. Asemakaavamuutosprosessin aikana tavoitteeksi muotoutuikin, että vireillä oleva palvelukotihanke sekä kaava-alueen pohjoisosaan sijoittuva palvelurakentaminen voidaan toteuttaa ilman, että toiminnot estäisivät pallokentän nykyistä käyttöä. Liuhtarinpuisto on rakentamatonta aluetta ja se hoidetaan traktoriniitolla pari kertaa kasvukauden aikana. Aiempina vuosina aluetta on käytetty maanläjitykseen. Puistolla ei ole tällä hetkellä käyttöä. Asemakaavamuutoksen kaavaselostuksen mukaan puistoalueelle soveltuisi noin 500 – 700 m:n pituinen esteetön ulkoilureitti levähdyspaikkoineen ja istutuksineen. Liuhtarinpuiston viereen sijoittuva LP-alue palvelisi myös puiston käyttäjiä. Puistoalueelle voidaan uuden asemakaavan myötä rakentaa myös puiston virkistyskäyttöä palvelevia rakennuksia, kuten esim. kioski/kahvila, yhteensä 100 k-m² verran. (Kaavaselostus 2013.)

KUVIO 6 Urheilukenttä ja rakentamaton Liuhtarinpuisto

3 Ihminen ja ympäristö

Tapanisen ym. (2002, 41) lähestymisnäkökannan mukaan luonto, rakennettu ympäristö, liikenne- ja viestintäympäristö, kulttuuriympäristö sekä esteettisyys ovat ihmisen fyysistä ympäristöä. Sosiaalinen ympäristö mahdollistaa yhteisöllisyyden ja toiminnan, työn ja harrastukset sekä ympäris-

tön turvallisuuden. Lisäksi ovat vielä ihmisen palveluympäristö ja terveellinen ympäristö. Yhteensä nämä ovat ihmisen elinympäristö, jonka laatu ja tila ovat riippuvaisia ihmisen toiminnasta.

Ympäristön merkitys ihmisille voi olla monitahoinen ja se liittyy ihmisen hyvinvointiin ja tavoitteen "hyvästä elämästä". Viihtyisä ympäristö edesauttaa ihmisen turvallisuuden tuntua ja vaikuttaa positiivisesti hänen terveyteensä. Vastakohtaisesti epäviihtyisä ja hoitamaton ympäristö yhdistetään yleensä syrjäytymiseen, välinpitämättömyyteen ja pahoinvointiin. Ympäristön merkitys sekä siihen kohdistuvat näkökannat voivat olla erilaisia aikuisille, ikäihmisille, lapsille tai sairastuneille. Mahdollisuus osallistua hyvän ympäristön kehittämiseen antaa kullekin mahdollisuuden miellyttävän asuinympäristön luomiseen. (Tapaninen ym. 2002, 85 – 101.) Ympäristö muodostuu monesta tekijästä ja viherympäristö on sen yksi osatekijä. Ympäristöestetiikka kuvaa rakennetun ympäristön viihtyvyyden ja miellyttävyyden liittyviä laadullisia tekijöitä. Ympäristön arvottaminen ja kunnioittaminen sen eettisyys ja merkityksellisyys liittyvät ympäristöestetiikan kysymyksiin. Visuaalisena viherympäristö voidaan yhdistää ympäristöestetiikkaan. (Rannisto 2007, 16 - 17.)

Tutkittaessa ympäristön merkitystä ihmiselle käytetään erilaisia termejä. Salosen (2005, 18 – 22) mukaan ympäristön ja ihmisen välistä fyysistä ja sosiaalista suhdetta tutkittaessa puhutaan ympäristöpsykologiasta. Ympäristöpsykologiaa käytetään apuna kaavoituksessa ja alueiden suunnittelussa, kun hankitaan tietoa miellyttävän, ihmisseläisen ympäristön suunnitteluun. Myös sosiaaliset ja kulttuurilliset arvot ovat nykypäivän ympäristöpsykologiaan sisältyviä elementtejä. Ekopsykologiassa puolestaan pyritään ihmisen ja luonnon psyykkisen yhteyden palauttamiseen.

3.1 Elvyttävät ympäristöt

On huomattu, että ihminen kokiessaan stressiä tai sairastuessaan hakeutuu tietynlaisiin ympäristöihin. Näitä ympäristöjä kutsutaan elvyttäviksi ympäristöiksi. Luonto on yksi elvyttävä elementti, jonka rauhoittava vaikutus on kiireestä irrottavaa. Luonnossa oleilu tai puuhailu rauhoittaa ja taspainottaa mieltä. Elvyttävien luontoelementtien ei tarvitse olla välttämättä mitään dramaattista, vaan mielipaikka tai pelkkä näkymä voivat riittää elvyttävään vaikutukseen. Esimerkiksi ikkunäkymä, josta voi seurata vaikkapa linnun pesintää voi olla elvyttävä. (Latikka 1997, 19 - 20; Salonen 2005, 64 – 67.)

Lumoutuminen on elvyttävään luontokokemukseen liittyvä tahaton tapahtuma, joka syntyy esteettisesti myönteiseen elämykseen uppoamisen myötä. Lumoutumisen voivat synnyttää esimerkiksi

auringonlasku, nuotio tai jokin muu vastaava luontokokemus. Lumoutumista voidaan verrata esimerkiksi meditaatioon tai hypnoosiin. Lumoutuessaan ihminen uppoutuu kohteeseen niin, että koko maailma häipyä. Lumoutuminen on hidas ja hiljainen tapahtuma ja se poikkeaa nopearytmisistä kokemuksista, joita voi saada television tai tietokoneen välityksellä. (Salonen 2005, 65 - 66.)

Elvyttävässä ympäristössä ihmisen on mahdollista kokea tahdosta riippumatta aluksi huomaamaton voimakasta elvyttävää vaikutusta. Elvyttävässä ympäristössä jokaisen yksilön on mahdollista oman toimintakykynsä mukaan kokea sen positiiviset vaikutukset. Myös odotukset ja toiveet elvyttävälle ympäristölle ja omalle mielipaikalle voivat olla erilaisia. Toisen kaivatessa rauhallista yksinoloa voi toisen toiveena olla kanssakäyminen muiden ihmisten kanssa. (Rappe ym. 2003, 32 – 34; Salonen 2005, 65.)

Ihmisen sairastuessa tai ikääntyessä hänen suhteensa fyysiseen ympäristöön muuttuu ja ympäristölle asetetut toiveet voivat saada erilaisia piirteitä. Kun itsestänselvyytenä pidetyssä ympäristössä toiminta ei sujukaan kuten ennen, lähiympäristön merkitys korostuu. Ympäristön tulee olla toimiva eikä sen saa korostaa sairastuneen, ikääntyneen tai vammautuneen toimintakyvyn väjävaisuutta. Kun erityisryhmien ulkoiluympäristö on turvallinen ja esteetön, myös sen elvyttävyys ja esteettisyys on helpommin koettavissa. (Rappe ym. 2003, 32 – 34.)

3.2 Puutarhat laitousympäristössä

Luontoelämysten ja puutarhaympäristön sivistävään vaikutukseen on uskottu jo 1800-luvulla. Puistojen rakentamisella uskottiin olevan sosiaalista, terveydellistä ja kasvatuksellista merkitystä. Kaupungistumisen myötä luonnon ja puistojen merkitys korostui luontoelämysten ja puutarhakauneuden kokemisen mahdollistajana. Puistoja pidettiin kaupunkielämän mukanaan tuomien ongelmien lievittäjänä ja vihreinä keuhkoina ihmisen luontoyhteyden katkettua. Laitousympäristöissä puutarhaympäristön merkityksestä on kokemuksia jo 1700-luvun lopulta. Tällöin yhdysvaltalainen Benjamin Rush raportoi puutarhatöiden käytöstä hoito- ja kuntoutusmenetelmänä mielisairaiden hoidossa. Myös Suomessa viihtyisän ympäristön ja puutarhatyön positiivinen vaikutus ”mielitauteihin” tunnettiin jo 1800-luvulla, jolloin niitä käytettiin yhtenä ensimmäisistä mielisairaiden hoitokeinoista. (Rappe ym. 2003, 12 - 13.) Varhaisimmat havainnot luontoympäristön merkityksestä ovat Salovuoren (2014, 12) mukaan jo 1300-luvulta Belgiasta. Tuolloin henkisesti rasittuneet pyhiinvaeltajat kokoontuivat Geel-nimiselle paikkakunnalle toipumaan hyödyntäen luontoympäristön mahdollisuuksia.

Puutarhaympäristöjen käytöstä fyysisesti sairaiden kuntoutuksessa saatiin kokemuksia toisen maailmansodan jälkeen Yhdysvalloissa sotaveteraanien kuntoutuksessa. Puutarhaterapeutin tutkinto sekä alan ensimmäiset oppikirjat syntyivätkin Yhdysvalloissa. Meillä Suomessa ei puutarhaympäristön käyttöä fyysisesti sairaiden hoidon välineenä varsinaisesti ole ollut. Sen merkitys oli kuitenkin tiedossa. Tästä esimerkkinä ovat kauniisiin puistomaisiin ympäristöihin, veden äärelle rakennetut sairaalat ja parantolat. Tuberkuloosisairaaloita rakennettiin kuiville mäntykankaille, jossa runsasta valoa ja ilmaa pidettiin sairaiden kannalta hyödyllisinä. Ennen antibioottien keksimistä oleskelu raikkaassa ulkoilmassa oli keuhkotaudin tärkein hoitomuoto. (Rappe ym. 2003, 14 – 15.)

1950 – 1970-lukujen aikana ulkoympäristön merkitys laitosten hoitoympäristönä alkoi vähentyä. Laitosten kokojen kasvaessa potilaiden yhteys ulkoympäristöön oli vaikeampaa toteuttaa. Yhteytenä luontoon säilyi useasti vain parveke tai ikkunanäkymä. 1980-luvun lopulla piha-alueet ja puutarhat alkoivat palata osaksi laitosten ympäristöä lähinnä dementoituneiden ikäihmisten hoidossa. Normaalin asuinympäristön merkitystä erityisryhmille alettiin huomioida. (Tapaninen ym. 2002, 102.)

Rahallisten resurssien pienetessä olisi hyvä miettiä vihreän ympäristön arvoa ja sen positiivisia vaikutuksia. Vaikka vaikutukset eivät ole suoraan rahassa mitattavissa, rakentamalla laitosten viherympäristöjä esteettisesti kauniiksi ja toiminnallisuuteen kannustaviksi voidaan todennäköisesti lisätä hyvinvointitunnetta niin laitosten asukkaiden, omaisten kuin henkilökunnan keskuudessa. Hyvinvointitunne puolestaan tukee paranemista ja työssä viihtymistä. Huonosti hoidetun ympäristön voidaan olettaa herättävän sairastuneelle henkilölle ja miksei myös henkilökunnalle ensisijaisesti kielteisiä tunteita. (Rappe ym. 2003; Salonen 2005, 89.)

Ulkoilumahdollisuuksien paraneminen ja uloslähdön helpoksi tekeminen tuo vaihtelua laitosten rutiineihin ja lisää normaaliuden tunnetta laitoksessa asuvien ihmisten arkeen. Piha-alue voi tuoda mieleen entisen koti- ja arkiympäristön. Oman sairauden ja laitosten ympäristön unohtaminen auttaa itsetunnon kohoamiseen ja edistää paranemista. Laitosten puutarhoja ja ulkoiluympäristöä rakennettaessa ja suunniteltaessa voi lähialueiden asukkaiden mahdollisuus alueen käyttöön olla positiivinen ja sosiaalista kanssakäymistä lisäävä tekijä. Puutarhan on kuitenkin tarjottava mahdollisuuksia myös yksinoloon ja rauhoittumiseen. Laitosten ympäristön piha-alueiden suunnittelussa on hyvä luoda tiloja, joissa omaisilla on mahdollisuus viettää aikaa yhdessä potilaan kanssa viihtyisässä ulkoilmaympäristössä, poissa steriilistä laitosten ympäristöstä.

Luonto ja puutarha elvyttävät ihmistä ja elvyttävyys lisää ihmisen hyvinvointia. Sairastuessaan ja ikääntyessään ihmisen aistit voivat heikentyä tai hän voi menettää jonkun aistin kokonaan. Laitosympäristöjen puutarhoja suunniteltaessa ja rakennettaessa on mahdollistettava luonnon ja ympäristön kokeminen monilla eri aisteilla. Aistipuutarhat on yksi esimerkki paikasta, jossa luonnon kokeminen on mahdollista riippumatta jonkin aistin heikentymisestä tai puuttumisesta. Kun elvyttävät ja aisteihin vaikuttavat kohteet on sijoitettu lähemmäksi rakennusta, toimintakyvyiltään heikoimmatkin voivat nauttia puutarhan elvyttävyyydestä. On huomioitava myös epämiellyttävien uloslähdön haluttomuutta aiheuttavien aistimusten, kuten tuuli, häikäisy ja kuumuus ehkäiseminen. Epämiellyttävyyden kokeminen riippuu vastaanottajasta. Ikääntyneet voivat esimerkiksi kokea tuulen ja häikäisyn epämiellyttävänä, kun taas toimintakyvyltään parempikuntoinen voi siitä nauttia. (Rappe ym. 2003, 32 – 36; Salonen 2005, 88 – 90.)

3.2.1 Puutarhaterapia

Suomen luonto-lehden Internet-sivuilla kuvataan puutarhaterapian perusajatusta yksinkertaisesti: ”Kun ihminen hoitaa luontoa, myös luonto hoitaa ihmistä” (Mehtola 2015, viitattu 1.9.2015). Puutarhaterapiasta on useita määritelmiä, mutta niitä yhdistää yhteinen ajatus ihmisten parantamisesta kasveihin liittyvän toiminnan avulla. Suomessa terapeuttisella puutarhanhoidolla on perinteitä muun muassa psykiatrisessa hoidossa ja vankeinhoidon piirissä. Puutarhaterapia antaa ihmiselle itselleen mahdollisuuden parantaa elämänsä laatua. Puutarhaterapiaa voidaan soveltaa sosiaali- ja terveydenhoitoalalla lähes kaikkiin asiakasryhmiin, kuten mielenterveyspotilaat, vanhukset, kehitys-, liikunta- ja aistivammaiset, kuntoutuspotilaat, saattohoidossa olevat, oppimishäiriöiset lapset, vangit, huumeiden tai alkoholin väärinkäyttäjät, työttömät tai muuten ammatillista kuntoutusta tarvitsevat sekä etninen vähemmistö. Puutarhaterapia on ammattilaisen ohjaamaa asiakaskeskeistä toimintaa, jossa käytetään puutarha-aktiviteetteja kuntoutumistavoitteiden saavuttamiseksi. Puutarhaterapialla pyritään vaikuttamaan fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn. (Rappe ym. 2005, 46 -51.)

Loughboroughin yliopistossa 2005 tehdyssä tutkimuksessa puutarhan terapeuttisesta hoidosta todettiin tärkeäksi puutarhatöiden tarjoamat mahdollisuudet normaaliin työntekoon. Tutkimuksessa puutarhatoiminnan todettiin vaikuttavan positiivisesti osallistujien sosiaalisten suhteiden ja itsetunnon kohenemiseen, myös kuntoutumista itsenäiseen elämään oli ollut todettavissa. Vaikutukset ihmisen kokonaisvaltaiseen terveyteen ja elämänlaatuun olivat olleet todettavissa. (Dexter & Ward 2015, viitattu 12.3.2016.)

3.2.2 Green Care

Salovuoren (2014, 9) mukaan Green Care -toiminta tarkoittaa luontoelementtien tavoitteellista, pitkäjännitteistä ja ammattimaista käyttöä hyvinvoinnin tukena. Sen keskeistä sisältöä ovat maati- ja luontoympäristöjen käyttö, terapeutti puutarhanhoito ja eläinavusteiset toiminnot. Green Care Finland ry:n mukaan hoidosta saatavaa hyvinvointia lisäävät vaikutukset syntyvät muun muassa luonnon elvyttävyyden, osallisuuden ja kokemuksellisuuden avulla. Toiminta sijoittuu usein luonnonympäristöön tai maatilalle, mutta luontoelementtejä voidaan käyttää myös kaupunki- ja laitospäristöissä. Terapeutit pihat tarjoavat mahdollisuuden positiivisiin kokemuksiin ja kognitiivisten kykyjen palauttamiseen sekä stressikokemusten vähenemiseen. Ihmiset voivat kokea vanhoja positiivisia muistoja ja normaalielämän tunteita laitospäristöstä poiketen. (Green Care -toiminta 2016, viitattu 21.1.2016.)

Suomessa on Green care -toiminnan avulla joissain pitkäaikaishoitopaikoissa vuodesta 2011 lähtien sovellettu luontoon ja puutarhaan liittyvää harrastustoimintaa vaikeissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden arkeen. Kasvit ja pihaan liittyvät toiminnot ovat olleet osana heidän normaalia elämää tai kuntoutusta. Green care Finland Oy:n yhteistyökumppaneita ovat muun muassa Sini-nauhaliiton jäsenjärjestöt ja muut sosiaali- ja terveysalan järjestöt, THL, Eläkeliitto, Vanhustyön keskusliitto, Pienperheyhdistys ja Pelastakaa lapset ry. (Vihreä veräjä, 2016, viitattu 13.3.2016.)

Salovuori (2014, 24 – 26) kertoo esimerkkinä Green care -toiminnan puutarhaterapian käytöstä kuntoutuksessa, jossa kuntoutuja voi samalla valmistua puutarha-alan ammattiin. Toimintaa on kokeiltu Suomessa esimerkiksi Vilppulan vankilassa, Pitkänien sairaalan yhteydessä toimivassa Verta-keskuksessa ja Kiipulasäätiöllä. Puutarhaterapia voikin parhaimmillaan vaikuttaa kuntoutumisen lisäksi myös ihmisen sosiaaliseen tilanteeseen positiivisesti. Puutarhatoimintaa voidaan toteuttaa eri tavoilla, tavoitteista riippuen. Viime vuosikymmeninä suljettujen vanhojen puutarhatoimintayksikköjen kohdalla on alkanut näkyä merkkejä toiminnan elvyttämisestä.

3.3 Kulttuuri laitospäristössä

Maassamme toimi pitkään Terveystta kulttuurista-verkosto, jonka taustalla oli Arts in Hospital-hanke. Hanke kuului osana Yhdistyneiden kansakuntien (YK) kulttuurikehityksen vuosikymmen 1988–1997 hankkeeseen. Siinä oli mukana 18 maata. Suomesta mukana olivat Kuntaliitto, Taideteen Keskustoimikunta, Stakes ja Jorvin sairaala. Useat alueelliset taidetoimikunnat osallistuivat Terveystta kulttuurista -toiminnan osaprojektien toteutukseen ja tukemiseen. Verkoston toiminnan

yhteydessä saatiin tietoa kulttuurin myönteisestä merkityksestä sosiaali- ja terveystoimen alueella. (Liikanen 2003, Brandenburg 2008, 32, viitattu 21.2.2016.)

Kuten elvyttävän ympäristön, myös kulttuurin merkitystä ihmisen hyvinvoinnille on pohdittu monissa tutkimuksissa ja toimintaohjelmissa. Myös laitoksissa elävien ihmisten kulttuurintarve on tunnistettu. Taide ja kulttuuri tunnustetaan nykyisin osana sosiaali- ja terveyspalveluita. Opetusministeriön Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia toimintaohjelmassa taiteen ja kulttuurin todetaan säilyvän osana ihmisen identiteettiä ja elämää huolimatta hänen elin- ja asuinympäristön muuttumisesta. Toimintaohjelma tähdentää kulttuurin merkitystä ja soveltavaa sen käyttöä ikääntyvän väestön, lastensuojelun lasten ja nuorten, mielenterveysongelmista kärsivien, vammaisten tai vammautuneiden sekä fyysisistä vammoista kuntoutuvien kohdalla. (Liikanen 2010.) Ympäristöministeriön julkaisun mukaan kulttuurin ilmenemismuotoja, kuten esimerkiksi elokuvaa, kirjallisuutta, mediaa, muotoilua, teatteria, tanssia, musiikkia, käsityötä, kuvataidetta ja arkkitehtuuria voidaan pitää syrjäytymisen ehkäisijänä ja perinteitä turvaavana ja talouselämää elvyttävänä tekijänä. Yksilötasolla taidekokemuksia pidetään parempaan elämänhallintaan vaikuttavana tekijänä. (Brandenburg 2008,16, viitattu 21.2.2016.)

Brandenburg (2008, 32,viitattu 21.2.2016) kertoo Rapen (2005) esittämän näkemyksen mukaan puutarhan tärkeydestä kulttuurin kannalta laitospäristössä eläville asukkaille ja henkilökunnalle. Puutarhan äänimaailma, suihkulähteen solina, lintujen laulu ja lehtien havina voivat olla musiikkia melun rasittamalle kuulolle. Luonnonäänet auttavat rauhoittumaan ja vähentävät stressiä. Laitoksen ulkotilojen puutarhat ja puistot voivat tarjota hyvät puitteet kulttuurin tuomiselle laitospäristöön. Helsingin keskustassa sijaitsevassa invalidisäätiön sairaalan puistossa sijaitsee kuvanveistäjä Hannu Sirenin ideoima kahdeksan teoksen Ortonin veistospuisto. Ortonin puiston veistokset on sijoitettu pitkäaikaisesti Invalidisäätiölle, mutta niiden omistusoikeus on yhä taiteilijoilla itsellään. (Invalidisäätiö Orton 2016, viitattu 16.2.2016.)

Niinimäen (2016) artikkelissa kulttuuriasianneuvos Mervi Tiensuu-Nylund kertoo kulttuuriministeriön tuoreesta hankkeesta, taiteen ja kulttuurin juurruttamiseksi osaksi sosiaali- ja terveyspalveluita. Puhutaan hyvinvointitaiteesta. Hankkeelle varataan rahaa vuosille 2016 – 2018. Hankkeen kerrotaan olevan yksi hallituksen kärkikohteista. Hankkeen ajatuksena on, että taide kuuluu kaikille, myös laitoksissa asuville.

3.4 Liikunta laitospäristössä

Laitospäristössä ulkoliikunnan harrastamisen mahdollisuus edellyttää esteetöntä ympäristöä ja turvallisen liikkumisen mahdollisuutta. Pihan pintojen tulee olla ympäri vuoden hyvässä kunnossa. Selkeät reitit, joilla ei ole vaaraa autoliikenteestä, antavat mahdollisuuden myös itsenäiseen liikkumiseen. Mäkinen ja Roivas (2009, viitattu 15.4.2015) ovat todenneet, ikäihmisten palveluasumisen rakennusten ominaisuuksien voivan olla ikäihmisten ulospääsulle merkittävän vaikeuttava tekijä. Myös ulkoympäristön pintojen muodot, kuten esimerkiksi mäkinen maasto, voi asettaa haasteita uloslähdölle. Lähipihan helppokäyttöisyys ja esteettömyys voivat madaltaa uloslähtemisen kynnyksiä, jolloin lyhyetkin ulkoiluhetket ovat mielekkäitä. Kun uloslähtö on yksinkertaisemmin toteutettavissa, voi myös henkilökunta helpommin ohjata ryhmänsä ulkoilemaan.

Urheilu- ja liikuntapaikkojen lisäksi myös laitospäristön piha-alueet tarjoavat mahdollisuuksia liikkumiseen. Puutarhanhoito voi olla yksi liikunnan muoto. Sen etuna on vapaaehtoinen liikunta, jossa jokainen voi oman toimintakykynsä edellytyksin suorittaa puutarhanhoitoon liittyviä tehtäviä. Se tarjoaa mahdollisuuden kunnan ylläpitämiseen ja jopa sen kehittämiseen. Puutarhanhoito on fyysistä liikuntaa ja se voi vahvistaa motorisia taitoja ja ihmisen voimia. (Viherympäristön kuntouttava käyttö 2011, 14.2.2016.)

4 Erityisryhmien ulkoilu- ja viherympäristö

Erityisryhmien ulkoilualueiden rakentamisesta on säädetty Suomen lainsäädännössä. Rakennushankkeiden esteettömyydestä sekä piha- ja oleskelualueiden suunnittelusta ja rakentamisesta annetaan määräyksiä maankäyttö- ja rakennuslaissa. Laissa veloitetaan huolehtimaan, että esteettömyys ja käytettävyys otetaan huomioon erityisesti lasten, vanhusten ja vammaisten henkilöiden kannalta. (Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132, 117 e §.)

4.1 Ikäihmiset

Liikkumisen merkitystä on yhä enemmän korostettu ikäihmisten hoidossa toimintakyvyn säilymisen ja elämänlaadun tärkeänä tekijänä. Liikunnalla on huomattu olevan paljon positiivisia vaikutuksia sosiaaliseen kanssakäymiseen ja yksinäisyyden ehkäisyyn. Vastaavasti liikkumattomuudella on todettu olevan merkittävä toimintakykyä heikentävä vaikutus. Laitoshoidossa asuvien

ikäihmisten toimintakyvyn erot voivat olla huomattavat ja niinpä tarvitaan erilaisia, asiakaslähtöisiä ratkaisuja jokaisen yksilön toimintakyvyn säilyttämisen edistämiseksi

Lehmuspuisto ja Åkerblom (2007,10) kertovat Ottoson ja Grahn (1998) Ruotsissa tekemästä tutkimuksesta, joka tehtiin keski-ikältään 87-vuotiaiden asukkaiden vanhainkodin yksikössä. Tutkimuksessa todettiin muun muassa, että tunnin ulkoilun jälkeen asukkaiden keskittymiskyky parani ja stressinsietokyky lisääntyi. Ulkona oleskelu paransi mielen tasapainoa niin, että asukkaat sietivät paremmin yhteisiä aktiviteetteja, olivat avuliaampia, hyväntuulisempia ja lisäksi sairaalassa käynnit harvenivat. Raikas ilma, autottomat virkistysalueet, kuten puistot ja torialueet todettiin ruotsalaistutkimuksessa myönteisiksi paikoiksi ikäihmisille. Vanhainkotien ja palvelutalojen asukkaiden ja asiakkaiden motiivit liikkumiseen ovat Lehmuspuiston ja Åkerblomin (2007, 8 - 9) mukaan hyvin käytännönläheisiä. Motivoivia ovat arkiliikunta, askareet sisällä ja ulkona sekä liikunnanilo, jota koetaan erityisesti liikkuesssa luonnossa, puistossa ja virkistysalueilla. Ulkoilun ja kävelyreittien käytön esteistä tärkeimpänä ovat polkupyöräilijöiden ja autojen kovat nopeudet sekä ajotiellä että risteyksissä. Hyvällä suunnittelulla voidaan edistää pihan viihtyisyyttä ja lisätä mielekkään liikkumisen ja tekemisen mahdollisuuksia. Laitosympäristöjen pihoja suunniteltaessa on muistettava, että alue toimii ikäihmisten kotipihana.

Ikäihmisillä ja muistisairailta aistitoimintojen hidastuminen ja heikkeneminen voivat aiheuttaa turvallisuuden tuntua. Keskeisiä vanhuusiässä heikkeneviä aisteja ovat näkö ja kuulo, mutta myös kyky aistia lämpötilan muutoksia. Ulkoilun suunnittelussa olisikin muistettava toimintojen sijoittaminen lähelle rakennuksia helposti saavutettaviksi rauhallisiksi ja turvallisiksi paikoiksi. Näkökyvyn heiketessä on huomioitava esimerkiksi valaistus, opasteiden ja kylttien kirjasimien riittävä koko, kasvien värimaailma, tuulensuoja sekä häikäsemättömyys. Kuulon heiketessä ulkoilun alueille ei saisi kantautua liikenteen melua tai muuta häiritsevää voimakasta ääntä. Toimintakyvyn heiketessä ikäihmisen yhteys ulkomaailmaan voi lopulta typistyä pelkkään ikkunanäkymään. Ikkunanäkymä voi kuitenkin tarjota mahdollisuuksia luonnon seuraamiseen ja ikäihmisen pitämiseen kiinni ympäristön tapahtumissa ja ajassa ja paikassa. (Rappe ym. 2003, 118 -125.)

Muistisairaiden vanhusten ulkoilussa on huolehdittava esteettömyyden lisäksi turvallisuudesta, koska vanhus ei enää itse pysty arvioimaan omaa toimintakykyänsä. Huomioitava on myös, että muistisairaus voi kohdata melko aikaisessa vaiheessa jolloin ihmisen fyysinen toimintakyky voi olla vielä hyvä. Muistisairaana on vaikeaa hahmottaa missä hän on ja hän voi helposti eksyä ja hätääntyä. Muistisairaille on rakennettava ulkoilua varten oma turvallinen aidattu alue, jossa va-

ppaa liikkuminen on mahdollista. Kävelyreitit, jotka johtavat takaisin lähtöpaikkaan, ovat turvallisen tuntuista muistisairaille. Selkeät värit, äänet ja tuoksut voivat auttaa muistisairasta suunnistamaan. Rapen ym. (2003) mukaan kasvit voivat auttaa muistisairasta hahmottamaan eri vuodenaikoja. Muistisairaiden on todettu olevan ulkoilun jälkeen usein rauhallisia ja selkeitä.

Sosiaalisen kanssakäymisen tarve säilyy ihmisellä läpi elämän. Eri ikäpolvien kohtaaminen voi rikastuttaa molempien osapuolien elämää. Ikäihmisten tai minkä tahansa erityisryhmän sijoittaminen ”omaan lokeroonsa” erillään muista ei ole välttämättä paras valinta. Tutkimus, joka koskee ikäihmisten ja lasten yhteisen palvelutalon toimintakulttuuria sekä heidän kohtaamisiaan laitospäristössä, kertoo sekä lasten että ikäihmisten kannalta positiivisista tuloksista. Tutkimuksen tulosten perusteella voitiin osoittaa, että ikäihmiset saivat elämäänsä sisältöä. Lapset kokivat asian myönteisenä ja muun muassa lapsen kiinnittyminen omaan kulttuurinsa kehittyi. Myös henkilökunta koki työskentelyn lasten ja ikäihmisten yhteisessä palvelukeskuksessa sekä rikkautena että haasteena. (Ukkonen-Mikkola 2011, 152 - 159.)

4.2 Mielenterveyskuntoutajat

Latikan (1997, 13 - 15) mukaan lapsuuden ympäristö muodostaa ihmiselle perussuhtautumistavan omaan ympäristöönsä. Kun ihmisten oma sisäinen tila muuttuu, ympäristön ja yksilön välinen suhde voi herättää ristiriitoja. Ympäristön tila ei enää vastaa uusiin tarpeisiin. Mielenterveyskuntoutujien kohdalla luonnonyhteys lähiympäristössä on koettu tärkeäksi. Masennusvaiheen ollessa pahimmillaan aktiivisuuteen kehottaminen voi suorastaan pahentaa tilannetta, sen sijaan helpotavaa voi olla ajatus päästä rauhalliseen ympäristöön, kuten luontoon. Luonnosta haetaan yksityisyyttä, mahdollisuutta eristäytyä sekä pakoa ja etäisyyttä sosiaalisista tilanteista.

Puutarhatoiminnalla mielenterveyden hoitomuotona on pitkä historia. Rapen ym. (2003) mukaan Suomessa mielisairaaloiden kauniit ja viihtyisät ympäristöt ja niihin liittyvä puutarharyö loppui vähitellen psykelääkkeiden keksimisen ja elinkeinorakenteiden muutosten myötä. 1970-luvulla työtoiminnan arvostus hoitomuotona oli enää vähäistä. Viherympäristön kuntouttava käyttö (2011, viitattu 14.2.2016) Internet-sivujen mukaan puutarhatoimintaa on jälleen alettu arvostaa mielenterveyden vahvistajana. Erityisesti masentuneiden kohdalla on saatu hyviä tuloksia. Esimerkiksi Ruotsissa loppuun palaneita työntekijöitä kuntoutetaan puutarhatoiminnan keinoin Alnarpin terapiapuutarhassa.

4.3 Kehitysvammaiset

Suomen kehitysvammaisten tukiliiton mukaan kehitysvamma on vamma ymmärtämis- ja käsityskyvyn alueella. Uusien asioiden oppiminen ja käsitteellinen ajattelu ovat kehitysvammaisille ihmisille vaikeampia kuin muille. Kuitenkin kehitysvammaiset ihmiset oppivat monia asioita samalla tavalla kuin muut. Kehitysvamma ei ole sairaus. Monilla kehitysvammaisilla ihmisillä on lisävammoja, jotka saattavat vaikeuttaa liikkumista, puhetta tai vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa. (Tietoa kehitysvammasta 2015, viitattu 24.2.2015.)

Kehitysvammaisen ihmisen osallistumismahdollisuutta oman elinympäristönsä suunnitteluun voidaan pitää tärkeänä tekijänä oman hyvän elinympäristön luomiselle. On hyvä muistaa, että kehitysvammaisen laitospuolella voi olla osa hänen pysyvää, koko elinikäistä asuinympäristöänsä, toisin kuin sairastuneilla ja ikäihmisillä. Suosituksissa, joissa käsitellään kehitysvammaisten lähiympäristöä, on keskitytty enimmäkseen asunnon yksityiskohtiin ja asuinrakennuksen sijaintiin suhteessa kaupunki- tai taajamaympäristöön. Kehitysvammaiset tarvitsevat asuin- ja toimintaympäristönsä heidän erilaisista toimintakyvyn puutteistaan riippuen esteettömiä ja helposti saavutettavia ulkoilu- ja viherympäristöjä. Nämä ympäristöt puolestaan tarjoavat puitteet mahdollisimman tavalliseen elämään ja harrastamiseen. (Ara asumisen rahoittamis- ja kehittämiskeskus 2015, viitattu 25.2.2015.)

4.4 Lapset

Muihin erityisryhmiin verrattuna lapsille ulkoilu- ja toimintaympäristön toiminnalliset aktiviteetit ovat helposti saatavilla osana nykyistä kaupunkiympäristöä. Leikkipaikat löytyvät yleensä kaikista päivähoitopaikoista sekä kaupunkien ja kuntien puistoista. Luonnonympäristöjen saavutettavuus eläimiseen ja kasveineen voikin olla lasten kohdalla haasteellisempaa, sillä nykyajan kaupungistumisen ja teknologian kehittymisen seurauksena luontoympäristöt ovat vähentyneet. Tämä on todennäköisesti osaltaan aiheuttanut lasten ulkoilulle ja liikkumiselle merkittävän muutoksen viime vuosina.

Tutustuminen ympäristöön ja sen jäsentäminen on osa lapsen oppimista ja kehittymistä. Lapset tarvitsevat paikkoja, joissa he voivat kokea luontoa heidän omilla ehdoillaan. Lapsen mielipaikat voivat olla mittakaavassaan lapsen kokoisia. Rappe ym. (2003, 80 – 87) kertovat turkulaisten lasten haastattelusta, jossa lapset olivat valinneet tärkeäksi paikakseen ”pikkumetsän”, joka oli todellisuudessa muutaman puun muodostelma pysäköintialueen läheisyydessä. Myös lapsille

puutarhaterapia on todettu hyödylliseksi välineeksi esimerkiksi keskittymisvaikeuksien hoidossa. (Rappe ym. 2003, 80 – 87.)

5 Osallistava suunnittelu

Perustana yhteistoiminnalliselle suunnittelunäkemykselle voidaan tarkastella yhteiskuntafilosofi Jürgen Habermasin kommunikatiivista teoriaa. Teorian mukaan tietoa ovat jokin objektiivisesta maailmasta (tosiasiat), subjektiivisesta maailmasta (elämykset, persoonallisuus) tai yhteisöä koossapitävistä säännöistä. Yksilön tieto on aina rakentunut puheyhteisön sosiaalisissa suhteissa ja on kahden henkilön ja eri puheyhteisöjen välillä erilaista. Kommunikointi ihmisten välillä voi johtaa yhteisymmärrykseen, joka perustuu yhteiseen, pätevänä pidettyyn tietoon ja on näin osapuolten välillä sitovaa. Tavoite saavutetaan vapaan ja tasa-arvoisen kommunikaation avulla. (Tikkanen 2013.)

Kielitoimiston mukaan osallistuminen tarkoittaa ”ottaa osaa, olla mukana jossakin” ja osallistaminen tarkoittaa ”tehdä osalliseksi – aktivoida” (Poikola 2010, viitattu 24.2.2015). Staffansin (2004, 50) mukaan kommunikoinnin merkitys suunnittelijan ja suunnittelun arvovalinnoissa lisääntyi 1970-luvulla. Myös kunnallisella tasolla julkisen suunnittelun oletetaan olevan osallistavaa ja yhtenä periaatteena kuntien toiminnassa. Sen tarpeellisuus tulee esiin monissa ympäristön- ja rakennussuunnitteluun liittyvissä kohteissa. Useimmiten kuntalaiset tietävät omat oikeutensa ja osaavat tarvittaessa vaatia osallisuuttaan. On tärkeää viedä osallistaminen monelle tasolle. Pienikin osallistaminen mitättömältä tuntuissa asioissa voi olla asianosaiselle tärkeää. Kuntaliiton mukaan asukkailla on oltava mahdollisuus saada tietoa päätöksenteosta ja päästä vaikuttamaan siihen. Osallistaminen on osallisuuden rinnakkaismuoto, jossa tarjotaan osallistumismahdollisuuksia esimerkiksi kuntalaisille. Osallisuus ja osallistaminen ovat osa demokraattista yhteiskuntaa. (Kuntaliito 2014, viitattu 26.2.2014.)

Loikkanen ym. (1997) ovat määritelleet osallistavan suunnittelun olevan parhaimmillaan yhteisten ongelmien ratkaisemiseen pyrkivää, avointa, rehellistä, tasapuolista, pitkäjänteistä, vastuuntuntoista, suunnitelmallista ja tavoitteellista yhteistyötä. Yhteistyö tehdään kaikkien kiinnostuneiden tahojen ja henkilöiden kanssa. Yhteistyön avulla voidaan oppia ja ymmärtää myös toisten tavoitteita ja ongelmia sekä helpottaa niiden ratkaisemista. Toisiaan kohdatessa osallistajat voivat vai-

kuttaa toistensa ajatuksiin, toimintamahdollisuuksiin ja valintoihin. Loikkanen ym. (1997, 32) toteavat osallistamisen tarvetta suunnittelussa lisäävän suunnittelukohteen yleinen merkitys ja kiinnostavuus. Myös suunnittelun erityinen merkitys joillekin tietyille tahoille lisää osallistamisen tarvetta ja vähentää mahdollisia ristiriitatilanteita. Erityisen merkityksellistä osallistaminen voi olla erityisryhmille.

Osallistamisen haasteeksi voi muodostua osallistettavien sitoutuminen suunnitteluun. Osallistujien joukko on usein vain esimerkiksi pieni otos asukkaista. Osallistuminen vaatii resursseja, motiivisia, aikaa ja osaamista, mutta myös asiaan kiinnittymistä. Ihminen usein ajattelee, että joku muu hoitaa asian. Työelämä kuormittaa ihmisiä nykyisin niin paljon, että vapaaehtoiseen toimintaan ei enää jää voimia. (Päivänen, Kurki & Virrankoski 2002, 31 – 32.)

5.1 Osallistamiseen liittyvä lainsäädäntö

Kaikkia kansalaisia koskevaa osallistamista on säädelty Suomen lainsäädännössä. Suomen Perustuslaissa 2 §:ssä on säädetty yksilön oikeudesta osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen. Julkiselle vallalle on säädetty 14 §:ssä tehtäväksi edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. (Suomen Perustuslaki 11.6.1999/731, 2 §, 14 §.)

Myös maankäyttö- ja rakennuslaissa annetaan määräyksiä kansalaisen osallistumismahdollisuuden turvaamisesta. 1 § mukaan tavoitteena on turvata jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen käsiteltävinä olevissa asioissa. Alueidenkäytönsuunnittelun tavoitteissa 5 § mainitaan turvallisen, terveellisen, viihtyisän ja sosiaalisesti toimivan sekä eri väestöryhmien, kuten lasten, vanhusten ja vammaisten, tarpeita tyydyttävän elin- ja toimintaympäristön luomisen edistäminen vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen. Lisäksi mainitaan rakennetun ympäristön kauneuden ja kulttuuriarvojen vaalimisen edistäminen. (Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132 1 § ja 5 §.) Maankäyttö- ja rakennusasetuksessa säädetään puiston tai muun yleisen alueen suunnitelman nähtävillä olosta. Sen mukaan puistojen sekä muiden yleisten alueiden suunnitelmien tulee olla 14 päivää nähtävillä, mikäli suunnitelmilla on erityistä merkitystä siihen rajautuvien kiinteistöjen omistajien ja haltijoiden, alueen käyttäjien tai ympäristökuvan kannalta. (Maankäyttö- ja rakennusasetus 10.9.1999/895 46 §.)

Valtioneuvoston demokradiapoliittinen selonteko (2014) on Suomen ensimmäinen selonteko, jossa linjataan demokratian kehittämistarpeita sekä määritellään demokradiapoliitiikan tavoitteet tuleville vuosille. Selonteossa tarkastellaan sekä edustuksellisen demokratian toimivuutta että kansalaisten suoria osallistumismahdollisuuksia. Tavoitteena on, että päätöksenteko perustuu kansalaisten laajaan osallistumiseen ja että siinä toteutuu osallistumisen yhdenvertaisuus. Demokratian hyvän toimivuuden kannalta on olennaista, että viranomaiset kuulevat valmistellessaan olennaisia tahoja sellaisella tavalla, joka mahdollistaa aidon vaikuttamisen asioiden kulkuun. (Oikeusministeriö 2014, viitattu 30.5.2015.)

Suomi on mukana useissa erityisryhmiin kuuluvien kansalaisten osallistamiseen sitouttavissa sopimuksissa. Erilaisten ihmisryhmien, kuten esimerkiksi ikäihmisten, vammaisten, lasten ja nuorten osallistamisesta on annettu ohjeistuksia ja lausuntoja. Sosiaali- ja terveysministeriön vammaispoliittisessa ohjelmassa 2010 - 2015 (2010) ja YK:n yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista (2008) on todettu vammaisten ihmisten oikeudesta osallistumiseen oman elinympäristönsä toimintoihin ja suunnitteluun. Jos vammaisilla ei ole voimavaroja ja kykyjä omien mielipiteidensä ja toiveidensa esille tuomiseen, jäävät he usein kuulematta päätöksenteossa ja heitä itseäänkin koskevissa asioissa. Kansainvälisen lapsen oikeuksien yleissopimuksen (1989) mukaan lasten ja nuorten näkemykset on otettava huomioon heidän ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Kuntaliiton hallitus antoi kunnille suosituksen vuonna 2000 Kuntaliiton Lapsipoliittisen ohjelman ”Eläköön lapset” merkeissä lasten osallisuudesta. Kuntaliiton suosituksen tavoitteissa mainitaan muun muassa, että lapsen mahdollisuutta toimia aktiivisena osallistuvana kuntalaisena tulee edistää. Tällöin tarkasteltavana ovat yhteisöjen toimintatavat ja osallistumisen väylät sekä lapsen mahdollisuudet tasa-arvoiseen koulutukseen. Sosiaaliset valmiudet eivät synny itsestään, vaan osallistumisen ja kuulluksi tulemisen kautta. (Kuntaliitto 2012, viitattu 28.2.2014.)

5.2 Osallistamisen suunnittelu

Jungk ja Müllert (1989, 8) toteavat: ”Ne, joita asiat koskevat, ovat aina myöhässä. Julkisen suunnittelun tulokset tuodaan kuulluksi tai osallistumista varten esille vasta, kun tärkein on jo aikoja sitten ratkaistu.”

Suunnitteluun osallistaminen on hyvä aloittaa riittävän aikaisessa vaiheessa, jotta vaikuttaminen on vielä mahdollista. Julkisia suunnitelmia tuodaan usein lainsäädännön puitteissa nähtäville siinä vaiheessa, kun ne ovat jo käytännössä edenneet pitkälle. Suunnitelmista muistuttamiset ja lau-

sunnot joudutaan antamaan jo lähes valmiille suunnitelmille. Osallistuvat henkilöt eivät välttämättä ymmärrä meneillään olevan suunnittelun kokonaisuutta, jos eivät ole perillä suunnittelun alkuvaiheista. Tämä voi aiheuttaa ristiriitatilanteita, turhautuneisuutta ja vaikeuttaa yhteisymmärryksen muodostumista. (Loikkanen ym. 1997, 11.)

Osallistamisesta on hyvä tehdä suunnitelma, jossa selvitetään tärkeimmät osallistamisen vaiheisiin liittyvät seikat, menetelmät ja tavoitteet. Suunnitelmassa huomioidaan käytettävät osallistamismenetelmät ja osallistamisen kytkentä aikajanalla suunnitteluprosessiin. Tiedotus ja viestinnän tehokkuus sekä niiden ajantasaisuus ovat suunnittelussa huomioitavia tärkeitä seikkoja. Osallistamisen käytännön toteuttamisen suunnittelussa määritellään tavoitteet, eli kuinka syvällistä osallistamista tavoitellaan toivottuun tulokseen pääsemiseksi. Tärkeitä kysymyksiä ovat myös mitkä ovat sidosryhmät ja tarjoavatko järjestettävät tilaisuudet kaikille mahdollisuuden osallistua. Kun suunnitteluun osallistetaan sidosryhmiä, on heille annettava kaikki tieto suunnitteluun liittyvistä tavoitteista. Osallistamisprosessin onnistumiseksi ja siitä parhaan mahdollisen hyödyn saamiseksi on osallistujilla oltava tieto omasta roolistaan ja heille on annettava selkeästi tietoa millaista tietoa heiltä kerätään ja millainen todellinen vaikutus heidän antamallaan tiedolla on suunnitteluun. Osallistamisprosessin sidosryhmiä valitessa on hyvä huomioida teemojen kiinnostavuus osallistujien näkökulmasta. Olennaista on käsitellä osallistujille tärkeitä asioita. Ymmärryksen ja oppimisen lisääntyessä kiinnostuksen kohteetkin laajenevat. (Loikkanen ym.1997; Päivänen ym. 2002, 31; Tikkanen 2013.)

Tyydyttävän lopputuloksen lisäksi osallistamisen tuloksena voi parhaimmillaan olla rakentava yhteistyö. Rakentavan yhteistyön seurauksena osallistujat voivat kokea onnistumista ja yhteisöllisyyttä. Osallistujien jakaessa elämäkokemuksiaan ja tullessaan kuulluksi heidän mielikuvituksensa herää ja vilkastuu. Ihmiset voivat nähdä itsensä prosessin osallisena. Oman tiedon jakaminen ja toisaalta saadun tiedon vastaanottaminen kehittää oppimista ja ihmisen toimintatavat voivat muuttua. Jokaisen osallistujan mielipiteiden, huolien ja näkemysten huomioiminen osoittaa kunnioitusta osallistujien mielipiteille ja auttaa heitä sitoutumaan prosessiin. (Jungk ja Müllert. 1989, 15 – 16; Loikkanen ym. 1997, 36.)

5.3 Osallistamismenetelmien valinta

Osallistamismenetelmien valintaan vaikuttavat eri osallistettavien ryhmien ominaisuudet. Osallistettavat yksilöt tai ryhmät voivat poiketa toisistaan tietojensa, taitojensa tai vaikkapa terveystensä perusteella. Myös heidän osallisuutensa ja suhteensa suunniteltavaan kohteeseen vaikuttavat menetelmän valintaan. Loikkanen ym. (1997,37) jakavat osallistamismenetelmät yksilömenetelmiin, yleisötilaisuuksiin ja ryhmämenetelmiin sen mukaan, millaista osallistujien välinen vuorovaikutus on. Yksilömenetelmissä vuorovaikutusta ei ole, kun taas yleisötilaisuuksissa sitä on vaihtelevasti. Ryhmämenetelmät perustuvat aktiiviseen vuorovaikutukseen.

Loikkanen ym. (1997, 37) puhuvat osallistujalähtöisestä menetelmästä, joka voi edellyttää useamman menetelmän soveltamista. Erityisryhmiä osallistaessa saattaa törmätä rajoittaviin seikkoihin. Esimerkiksi henkinen toimintakyky voi olla osallistamismenetelmän valintaan vaikuttava tekijä silloin, kun on löydettävä keinoja, joilla saadaan aitoa tarvittavaa tietoa. Esimerkiksi lapsien osallistamisessa liian monimutkaiset menetelmät saattavat aiheuttaa lapsen kyllästyksen aiheeseen.

6 Katsaus aiempiin osallistamistutkimuksiin

Erityisryhmien ulkoilualueiden ja puutarhaympäristöjen suunnitteluun liittyviä tutkimuksia ja opinnäytetöitä on tehty useita. Uusimmissa osallistaminen, vuorovaikutus ja asiakaslähtöisyys on nostettu vahvasti esille. Osallistamisen käyttö suunnittelussa kertoo siitä, että töiden tilaajilla on ollut halua ja kiinnostusta erityisryhmien osallistamiseen. Ulkoilualueisiin liittyvää osallistavaa suunnittelua on toteutettu useimmiten ikäihmisille suunnatun hoidon kohteissa. Mielenterveyskuntoutujien sekä kehitysvammaisten asumispalveluja koskevat osallistamistutkimukset liittyvät yleensä koko heidän palveluasumiseensa, johon piha-alueet kuuluvat yhtenä osana. Useampien erityisryhmien yhteisten ulkoilualueiden suunnittelusta osallistamistutkimuksia ei löytynyt. Tehtyjen tutkimusten ja kehittämistöiden tulokset ovat osoittaneet, että ulkoympäristön vihreys ja luonnon läheisyys vaikuttavat erityisryhmien viihtymiseen heidän asuinympäristössään. Heidän osallistamisensa oman asuinympäristönsä suunnitteluun on poikkeuksetta ollut heille merkittävä tekijä.

6.1 Esimerkkikohteita

Tuomisen (puhelinhaastattelu 24.1.2014) mukaan Riihimäen Kehitysvammaisten ja Me Itse ry Riihimäen ideoimassa Pihapolku-projektissa 2012, osallistettiin kehitysvammaisia oman piha-alueensa suunnitteluun. Mukana projektissa olivat Kotokartanosäätien ikäihmisten palvelutalo Kalevankoti ja Inkilänhovi ry. Nämä toimivat ikäihmisten, vammaisten ja veteraanien palvelutaloina Riihimäellä. Hanke lähti käyntiin Riihimäen Kehitysvammaisten tuki ry:n päästessä yhtenä viidestä kohteesta mukaan World Desing Muotoillut ratkaisut 2012 ohjelmaan. Yhtenä kriteerinä ohjelmaan haettaville hankkeille annettiin elämänlaadun parantaminen. Ohjelmaan mukaan päästessään yhdistys sai apurahan suunnittelijan palkkaamiseen. Ennen hankkeeseen hakemista yhdistys oli haastatellut asukkaita. Haastattelussa asukkailta oli kysytty, mikä saisi heidät lähtemään ulos, ja mitkä olivat heidän unelmiaan piha-alueen toteuttamiseksi. Näitä kerättyjä tietoja käytettiin hakemuksessa ja hakemuksen tekijät oivalsivat, että osallistaminen oli todennäköisesti yksi ratkaisevista tekijöistä, joka vaikutti heidän valintaansa. Vaikka itse hakemuksen ohjeissa ei korostettu osallistavaa tapaa, olivat he tietämättään osuneet oikeaan.

Pihapolku-projektissa kokoontuvia ryhmiä oli aluksi viisi: kaksi asukasryhmää, kaksi henkilökunta-ryhmää ja yksi omaisryhmä. Ensimmäisessä työpajassa mietittiin pienissä ryhmissä mitä sellaista pihalla pitäisi olla, ettei malttaisi jäädä sisälle. Myös suunnittelijat olivat mukana ja kirjasivat muistiin asioita. Myös toisessa tapaamisessa mukana olivat suunnittelijat ja pihaa työstettiin pienois-malleiksi. Kolmannessa työpajassa olivat mukana kaikki ryhmät ja suunnittelijat esittelivät tekemiään edellisistä työpajoista syntyneitä suunnitelmiaan, joita yhdessä tarkennettiin. Lisäksi järjestettiin avoimien ovien päivä, jonne suunnittelijat olivat hahmotelleet suunnitelman. Tilaisuuteen tuli osallistujia kiitettävästi, muun muassa kaupungin eri yksiköistä. Tässä tilaisuudessa myös vierailijoilla oli mahdollisuus antaa kommentteja. Pihapolku-projekti valittiin kansainväliseen esteettömyyskilpailuun. Hanke tuotti suunnitelman, mutta myös runsaasti mielihyvää ja itsetunnon ko-hoamista sekä näkyvyyttä kehitysvammaisten asioissa. (Tuominen, puhelinhaastattelu 24.1.2014.)

Stakesin ja Suomen kuntaliiton 1994 aloittamalla Pieni on kaunista –projektilla oli sekä valtakunnallisia että paikallisia tavoitteita. Nämä liittyivät taiteen ja kulttuurin merkitykseen hyvinvoinnille. Yksi projektin tavoitteista oli esteettisten ja paikallisten kulttuurinäkemysten huomioon ottaminen hoitoympäristössä. Projekti on esimerkkinä laitosten ja yhteiskunnan välisestä vuorovaikutteisesta suunnittelusta. Projektissa oli paikallisprojekteja, joihin tuli mukaan vanhainkoteja, terveyskeskuk-

sen vuodeosastoja ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattikorkeakoulun yksikkö. Paikallisprojektit valitsivat itse työryhmänsä ja heidän osallistumistapansa oli vuorovaikutteinen. Osallistamista perustui useisiin tapaamisiin sekä asiantuntijoiden käyttöön. Keskustelut liittyivät laitospäristön parantamiseen ja paikallisten voimavarojen käyttöönottamiseen. Heti projektien alussa kaikki osapuolet olivat tunnistaneet yhteiseksi puutteeksi piha-alueiden ikävähkön ulkonäön ja niiden käytön puutteen.

Projektin yhteydessä paikalliset tahot saivat osallistua laitospäristöjen konkreettiseen parantamiseen ja vaikuttaa kulttuurin ja taiteen kautta laitoksen arkeen ja juhlaan. Projektissa mietittiin muun muassa miten paikkakuntien historia ja kulttuuri voisivat näkyä laitoksen arkkitehtuurissa ja hoitoympäristössä. Projektissa mukana olleisiin laitoksiin järjestettiin paikallisin voimin taidenäytelyitä. Omaisia, lähialueen asukkaita sekä kuntien viherosastoja saatiin mukaan pihojen kunnostuksiin. Vaikka rakennusten kunnostusta jouduttiin odottamaan, tekivät jotkut paikallisprojekti-ryhmät kohteisiinsa tavoitteidensa mukaisia suunnitelmia. Tärkeimmiksi projektin aikaansaannoksiksi asukkaiden ja henkilökunnan elin- ja hoitoympäristön muutosten osalta olivat yksityisyyden ja yhteisöllisyyden lisääminen, ulkoympäristön muutokset kaikkien iloksi, kulttuurin ja paikallisuuden näkyvyyden sekä kauneuden ja kodikkuuden lisääminen sekä parempien työolosuhteiden lisääminen. (Tapaninen ym. 2002, 249 - 253)

Maunulan Suursuonpuistoon Helsinkiin rakennettu, erityisesti ikäihmisille ja liikuntarajoitteisille henkilöille soveltuva esteetön ulkoilureitti valmistui keväällä 2004. Reitti oli malliesimerkki asukasyhteistyön toimivuudesta. Kohde oli tuolloin Suomessa ainutlaatuinen esteetön polku sekä samalla esteettömän viherrakentamisen koehanke. Polku sai alkunsa vuonna 2000 järjestetystä ympäristörakentamisen ideakilpailusta ja idea vanhusten kuntopolusta lähti liikkeelle tuolloin 76-vuotiaan maunulaisen Salme Kurjen aloitteesta. Suursuonpuiston ulkoilureitin välittömässä läheisyydessä sijaitsevat sairaala, terveysasema, sosiaalikeskus sekä kaksi vanhainkotiä, joiden asukkaita ja käyttäjiä osallistettiin polun suunnitteluun haastatteleamalla. Lisäksi haastateltiin alueen asukkaita. Suunnittelutyö toteutettiin vuorovaikutteisesti viherosaston, kaupunkisuunnitteluviraston kaavoitus- ja liikennesuunnitteluosaston ja Invalidiliiton sekä Helsingin kaupungin vammais- ja vanhusneuvoston kesken. Rakennusviraston lisäksi hankkeessa oli mukana Invalidiliitto, Helsingin kaupungin vanhus- ja vammaisneuvosto sekä Maunulan asukasfoorumi. (Maunulan esteetön liikuntapolku 2015, viitattu 28.2.2015)

Maunulan esteettömän luontopolun suunnittelun vaiheissa syntyneitä suunnitteluperiaatteita ja käyttäjäkokemuksia käytettiin hyväksi Helsinki kaikille –projekteissa. Näissä projekteissa osallistumisen mahdollisuutta ulkoalueiden suunnitteluun tarjottiin monille lähialueiden asukkaille sekä alueen erityisryhmille, mutta myös kaupungin virastoille ja palvelulaitoksille. Käyttäjakeskeisyydellä pyrittiin ottamaan ympäristön suunnittelussa paremmin huomioon ihmisten erilaisuus (Maunulan esteetön liikuntapolku 2015, viitattu 28.2.2015.)

Lasarov-Minni (2006, viitattu 29.2.2016) on tehnyt kyselytutkimuksen Maunulan Suursuonpuiston ulkoilureitin käyttöasteesta ja hyödyistä lähialueen vanhainkotien ja lähialueen asukkaille. Vastajien ikäjakaumasta kävi ilmi, että polkua käyttävät määrällisesti eniten 40–65-vuotiaat henkilöt. Käyttötarkoituksiksi mainittiin useimmiten kävely, toiseksi eniten luonnon seuraaminen. Vastajista suurin osa koki ulkoilumahdollisuuksiensa parantuneen vanhustenpolun ansiosta. Erityisesti yli 85-vuotiaiden ikäryhmässä puolet miehistä ja hieman alle puolet naisista tunsivat kuntosensa parantuneen. Vuorovaikutteisoin keinoin toteutetun suunnittelun ja toteuttamisen tulokset todettiin kyseisen tekijän mukaan onnistuneiksi.

Kavasto (2013, 46, viitattu 16.3.2014) on selvittänyt yksilöhaastattelumenetelmän avulla Diakonialaitoksen iäkkäiden, palvelualueella asuvien ja siellä kuntoutuvien henkilöiden omia toiveita sekä odotuksia luonnossa ja ulkona liikkumisesta. Tutkimus tehtiin Poriin perustetun Diakonipuiston suunnittelua ja toteuttamista varten. Hän on tuonut kehittämistyössään esiin näkökulmaa ikäihmisten ulkoilu ympäristöjen suunnittelun käyttäjälähtöisestä ajattelusta. Hänen mukaansa ikäihmisten toimintakykyyn eroavaisuudet ja jopa 30 vuoden ”ikähaarukkaa” asettavat haasteita suunnittelun onnistumiselle kaikkia tyydyttävällä tavalla.

6.2 Osallistumisesta koettuja hyötyjä

Osallistamisen menetelmillä tehdyistä, erityisryhmien ulkoiluympäristön suunnitteluun liittyvistä tutkimuksista tulevat esiin sosiaalisen kanssakäymisen ja osallisena olemisen synnyttämä mielihyvä. Tuomisen (puhelinhaastattelu 24.1.2014) mukaan Riihimäen Pihapolku-projekti tuotti suunnitelman lisäksi runsaasti mielihyvää ja itsetunnon kohoamista osallistujissa, mutta myös näkyvyyttä kehitysvammaisten asioissa. Kun osallistujat itse pääsivät osallistumaan voittojen yhteydessä päätösseminaareihin, koettiin että oli päästy mukaan ”hienoihin piireihin”. Sepponen (2012, 40, viitattu 14.3.2016.) kertoo kokkolalaisen vanhusten palvelutalon piha-alueen suunnittelun osallistamisen ja siihen liittyvän ryhmätoiminnan menetelmän auttaneen pihan käyttäjiä tutkimaan

ja tunnistamaan itselleen merkityksellisiä toimintoja. Myös muiden osallistujien näkökulman kuuntelua ja itsensä ilmaisuun rohkaistumista oli havaittu. Kavasto (2013, 42 - 43, viitattu 16.3.2014) puolestaan on havainnut iäkkäillä henkilöillä itsemääräämisoikeuden tunteen kokemista haastattelutilanteissa. Hänen mukaansa kokemus, että saa itse päättää omista asioista, on tärkeää ihmisten omanarvontunnon kannalta.

Teknillisen korkeakoulun (TKK) arkkitehtuurin laitoksen, Sotera-instituutin koordinoimaan Ikään-tyvät kaupunkilaiset 2020-hanke toteutettiin yhteistyössä TKK:n neljän tutkimus- ja kehitysprojek- tin kanssa. Hankkeeseen liittyi ikääntyvien kuntoutumista tukevat hoiva- ja toimintaympäristö- projekti (IKU), jonka toteuttivat Sotera-instituutti ja Metropolia ammattikorkeakoulu kohteinaan Helsingin kaupungin vanhustenkeskukset Kustaankartano ja Kontula lähiympäristöineen. Verna (2008, viitattu 21.7.2014) projektista kirjoittamassa raportissa on esitelty kohteissa opinnäytetöinä tehtyjä haastatteluja. Haastattelujen kohteina olivat erityisesti dementiaoireiset vanhustenkes- kuksen asukkaat, heidän omaisensa sekä hoitohenkilökunta. Haastatteluissa saatiin kerättyä paljon ikääntyneiden näkemyksiä muun muassa ulkoalueisiin ja niiden käytettävyyteen liittyen. Raportin tuloksissa pidetään tärkeänä haastatteluiden myötä ikääntyneille avautuneita vaikutus- mahdollisuuksia oman elinympäristönsä valintoihin. Tutkimustulosten lisäksi projektissa syntyi antoisa monitoimialainen yhteistyöryhmä sekä uusia asiakaslähtöisiä työtapoja.

6.3 Osallistamisessa koettuja haasteita

Osallistamisen onnistumisen yksi edellytys on osallistujien aktiivisuus ja oikeitten tahojen mukaan saanti. Erityisryhmien osallistaminen voi olla riippuvainen henkilökunnan aktiivisuudesta ja ajan- käytön resursseista. Tutkimuksissa ja kehittämistöissä onkin tuotu esiin henkilökunnan tärkeää osuutta erityisryhmien osallistamisen onnistumisessa.

Samat menetelmät eivät välttämättä ole mahdollisia kaikkien osallistettavien haastatteluissa. Muistisairaiden osallistaminen on usein koettu hankalaksi. Verna (2008, viitattu 21.7.2014) kertoo raportissaan, että dementoituneiden asukkaiden heikon toimintakyvyn vuoksi heidän osallistami- sensa toteuttamisessa tiedon keräämiseen käytettiin valmiiksi laaditun kyselylomakkeen lisäksi asukkaiden ja henkilökunnan välisen kanssakäymisen havainnointia. Kavasto (2013, 45, viitattu 16.3.2014) puolestaan on arvioinut, että hänen kehittämissään iäkkäiden haastattelussa koh- deryhmäksi valikoitui melko hyväkuntoisia vanhuksia. Toimintakyvyltään vajavaisimmat, kuten vaikeasti liikuntarajoitteiset, muistisairaajat ja muut haasteelliset ryhmät saattoivat jäädä tutkimuk-

sen ulkopuolelle. Tutkimuksen vapaaehtoisuuden vuoksi passiiviset, vähemmän liikkuvat ja yksinäiset eivät ehkä tulleet huomioiduksi tutkimuksessa ollenkaan.

6.4 Osallistamisesta poimittuja havaintoja

Asukkaiden ja asiakkaiden toimintakyky on merkittävä tekijä erityisryhmien ulkoilu ympäristöjen suunnittelussa ja rakentamisessa. Palvelutalojen ja asumisyksiköiden asukkaiden toimintakyvyssä voi olla huomattaviakin eroja. Toimintakyky voi olla heikentynyt sekä fyysisesti että psyykkisesti. Kavasto (2013, viitattu 16.3.2014) on haastatteluissaan huomionut, toimintakyvyltään heikoimpien ihmisten arvostavan enemmän lähiulkoilu ympäristöään. Heitä ulkoilemaan eniten houkuttelivat ympäristön turvallisuus ja esteettömyys. Myös apuvälineiden laatu ja saatavuus kiinnosti heitä. Toimintakykyisimmät puolestaan kiinnittivät enemmän huomiota ympäristöön ja sen epäsiisiteyteen. He arvostivat mahdollisuutta pitkiin kävelylenkkeihin ja pitivät niitä miellyttävänä kokemuksena.

lääkkäiden saattaa olla vaikea ymmärtää ”huvin vuoksi” kuntoilua, koska he ovat usein tottuneet elämänsä aikana tekemään päivittäin ruumiillista työtä. Ruumiillinen työ on täyttänyt liikunnantarpeen. Iäkkäät henkilöt voivat oudoksua kuntoiluun tarkoitettuja laitteita, koska eivät ole tottuneet sellaisia käyttämään. Säännöllistä liikuntaa kuitenkin pidettiin ikäihmisten keskuudessa tärkeänä toimintakyvyn ylläpitämisen kannalta ja toimintakyvyn rajoitteista huolimatta mahdollisuus päivittäiseen ulkoiluun haluttiin säilyttää. Ympäristö, jossa pystyy itsenäisesti liikkumaan ja saa itse valita reitin sekä ajankohdan ulkoiluun, toi iäkkäälle riippumattomuuden ja vapauden tunteen. Yhdessä haastattelussa mainittiin tunne vankeudesta, ellei pääse ulkoilemaan. Lisäksi haastatteluissa todettiin iäkkäiden haluavan myös nauttia elämästään ja että heillä on tarve nautintoihin siinä missä nuoremmillakin. Ilon ja mielihyvän kokeminen olivat motivaatiotekijöitä, joka houkuttelivat liikkeelle. (Kavasto 2013, 40 – 41, viitattu 16.3.2014.)

Vernan (2008, viitattu 21.7.2014) raportissa pidetään ikäihmisten lähiympäristöä ja asumisen tilaratkaisuja tärkeänä vaikuttajana hyvinvoinnin ja toimintakyvyn ylläpitämiseen. Raportin tuloksissa tunnistettiin lähiympäristön viihtyvyyden lisäksi esteettömyyden tärkeys uloslähtemisen kannustajana. Myös Mäkinen ym. (2009, viitattu 15.4.2015) on julkaisussaan tulkinnut IKU-projektiin liittyviä opinnäytetöiden tuloksia. Hänen mukaansa asukkaiden kynnys lähteä ulos saattoi olla korkea, mikäli edellisestä kerrasta oli kulunut pitkä aika. Liikunnan mahdollisuus kuitenkin lisääntyi säännöllisen ulkoilun myötä. Ulosmenoon vaikuttavia tekijöitä olivat riittävät apuvälineet

ja varusteet sekä henkilökunnan, omaisten ja asukkaiden asenteet. Ympäristön rajoitukset ja mahdollisuudet joko estävät tai tukevat ulkoilua. Tutkimusten mukaan asukas saattoi myös kokea olevansa vaivaksi, eikä siksi halunnut lähteä ulos. Myös turvalliseksi koetun seuran tai levähdyspaikkojen puute saattoi pelottaa asiakasta. Haasteeksi myös IKU-projektin tutkimuksissa oli huomattu muistihäiriöisten toimintakyvyn rajoitteet. Henkilökunnan aktiivisuus koettiin tärkeäksi tekijäksi heidän ulkoilunsa onnistumiseen.

6.5 Luonnon ja viherympäristön merkitys

Posio (2004, viitattu 24.5.2015) on toteuttaessaan mielenterveyskuntoutujille toimintaterapiaa luonnossa tehnyt osallistujille kyselytutkimuksen. Hänen mukaansa tutkimus tuotti monipuolisia ja vivahteikkaita kokemuksia liittyen mielenterveyskuntoutujien toimintaan luonnossa, sekä luonnon aistikokemuksiin ja tuntemuksiin. Osa kuntoutujista oli saavuttanut myös elämyksellisiä kokemuksia. Elämysten ei tarvinnut olla jännittäviä tai vauhdikkaita vaan ennemminkin virkistävää ja rentouttavaa luontotoimintaa ja yhdessäoloa, hyvin pieniä, arjesta irrottavia asioita. Posion tulkinnan mukaan elämys ei välttämättä esiintynyt arjessa silmännähtävänä asiana, vaan sisäisenä kokemuksena, joka sykehdyttää lähes huomaamatta. Palautteiden perusteella kuntoutujat olivat kokeneet enemmän kuin mitä ulospäin oli ollut havaittavissa. Kyselyjen tuloksissa olivat tulleet esiin hetket nuotiopaikalla, tulenteko, makkaran ja lettujen paisto, ja kahvinkeitto. Polulla yhdessä käveleminen oli jäänyt monen mieleen. Kyselyaineiston perusteella tutkimuksessa merkittäviksi elementeiksi koettiin luonnon eheyttävä voima ja aistikokemuksia oli kuvattu palautteissa. Erilaiset luonnon äänet ja maisemat sekä kasvit ja eläimet mainittiin lukuisia kertoja. Myös lapsuudenmuistot olivat nousseet mieleen. Jokaisessa vastauksessa oli kuvattu luontokokemuksia. Tämän perusteella kirjoittaja oli tulkinnut jokaisen haasteltavan kiinnittäneen huomiota ympäristöönsä. (Posio 2004.)

Kavasto (2013, 40 – 41, viitattu 16.3.2014) oli havainnut ikäihmisiä haastatellessaan, että yksinkertainen, rauhallinen ja luonnollinen ympäristö miellytti heitä eniten. Sana ”rauhallisuus” oli tullut haastatteluissa useasti esiin. Viherympäristön positiiviset vaikutukset mielialaan välittyivät lähes kaikista hänen haastatteluistaan. Luonnon elementteinä vesi, kiviaiheet ja luontoon soveltuvat istutukset nähtiin kauniina. Myös pieneläinten ruokinta ja sen seuraaminen nähtiin miellyttävänä. Myös Tuominen (puhelinhaastattelu 24.1.2014) oli Riihimäen Pihapolku-projektin työpajoissa huomannut tärkeäksi koettujen toiveiden ja unelmien olleen yksinkertaisia asioita, kuten tuli ja

vesi. Turvallisussyiden takia elävän tulen kokeminen laitoksissa on nykyisin asukkaille harvinaista.

7 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyön tutkimuksen pääkysymykseksi muotoutui työn alussa kysymys: ”Miten saadaan suunniteltua Lapuan kaupungin perusturvapalveluja tarjoavalle alueella turvallinen, esteetön ja esteettinen, eri käyttäjäryhmiä mahdollisimman hyvin tyydyttävä ulkoilualue, jonka käyttöprosentti on mahdollisimman korkea?” Osakysymyksinä olivat kysymykset: ”Kuinka saadaan kerättyä riittävästi tietoa alueen eri yksiköiden asukkailta, asiakkailta sekä henkilöstöltä, ja miten muut mahdolliset sidosryhmät aktivoidaan osallistumaan?”

Opinnäytetyön perimmäiset tavoitteet liittyvät erilaisten erityisryhmien osallistamiseen. Osallistamalla haettiin uusia tapoja ja näkökulmia ikäihmisten, kehitysvammaisten, mielenterveyskuntoutujien sekä lasten yhteisten ulkoilualueiden suunnitteluun ja niiden viihtyvyyden parantamiseen. Parantamiseen myötä toivotaan myös sosiaalisen kanssakäymisen ja pihan monikäyttöisyyden lisääntyvän. Käytettyjen osallistamismenetelmien avulla pyrittiin selvittämään edellä mainittujen erityisryhmien toiveita, haaveita ja tarpeita. Ajatuksena oli selvittää erilaisten persoonien omia näkökantoja ja avata niin sanottua ”pinnanalaista” tietoa. Osallistamalla eri sidosryhmiä alueen suunnitteluun pyrittiin myös lisäämään heidän kiinnostustaan omien voimavarojensa mukaiseen ulkoiluun. Osallistaminen oli myös itsessään yksi näkökulma, joka sisälsi eri osallistamismenetelmien soveltamisen valintaa erilaisten erityisryhmien kohdalla. Opinnäytetyössä pyrittiin hakemaan myös ymmärrystä erityisryhmien elämänlaadun parantamisen tahdosta kunnallisessa päätöksenteossa.

Menetelmät, jotka katsottiin erityisryhmien osalta parhaiten soveltuviksi, valittiin yhdessä henkilökunnan kanssa. Oleellista osallistamisprosessissa oli, että osallistaminen ei pelkistyisi tämän kehittämistyön tilaisuuksiin, vaan se säilyy koko projektin ajan ja jatkuu edelleen lopullisen suunnitelman valmistumiseen saakka.

Opinnäytetyön tutkimustavassa päädyttiin kvalitatiiviseen eli laadulliseen kehittämistutkimukseen, ja pyrittiin saamaan yksityiskohtaista tietoa yksittäisestä tapauksesta keräämällä aineistoa useita

menetelmiä käyttämällä. Ryhmän sisällä saattoi olla persoonaltaan ja toimintakyvyltään monen tasoisia henkilöitä. Laadullinen kehittämistutkimus mahdollisti myös ongelman selvittämisen kunkin osallistettavan ryhmän jäsenten toimintakyvylle soveltuvien menetelmin.

7.1 Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 160 -164) sekä Puusa ja Juuti (2011,47 - 48) ovat määritelleet laadullisen tutkimuksen lähtökohtaisesti kuvaavan todellista elämää. Tutkimusaineistossa on pinnanalaista ja havainnoitavaa tietoa. Tutkimusaineiston kerääminen tapahtuu luonnollisissa, todellisissa tilanteissa, kullekin kohderyhmälle soveltuvaa menetelmää käyttäen. Laadullinen tutkimus korostaa enemmän laatua kuin määrää, joten tärkeässä roolissa ovat ymmärtäminen ja tulkinta, mutta myös uuden tiedon hankinta. Haastateltavan otoksen määrä voi olla myös pieni. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija pääsee vuorovaikutustilanteessa lähemmäksi yksilöä, jonka näkökulmat ja ääni pääsevät paremmin esille. Laadullinen tutkimus voi olla haasteellisempaa kuin määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus. Objektivisuus saattaa joskus olla laadullisessa tutkimuksessa ongelmana, jos tutkijan oman arvomaailman vaikuttaa tulkintaan.

Opinnäytetyössä tehdyssä tutkimuksessa on todettavissa Kanasen (2012, 29) mainitsema kvalitatiiviseen tutkimukseen soveltuvien tilanteiden piirteitä. Tutkittava ilmiö, kaikkia käyttäjiä tyydyttävä ulkoilualue, oli tuntematon. Syvällisen näkemyksen aikaan saamiseksi ilmiötä pyrittiin tutkimaan mahdollisimman kattavalla osallistamisella. Sidosryhmiä osallistettiin eri metodeja käyttämällä ja pyrittiin saamaan selville uutta tietoa alueen käytön parantamisesta.

7.2 Kehittämistutkimus

Kanasen (2012, 19 – 23, 43) mukaan kehittämistutkimuksessa tutkimuksen kohteena voi olla prosessi, toiminto, asiantila tai tuote. Kohteena voi olla mikä tahansa, mihin voi vaikuttaa ja näkökulmia voi olla useita. Opinnäytetyön kehittämiskohteen tunnistaminen liittyi alueen yksiköiden henkilökunnan, kaavoituksen työryhmän sekä Lapuan kaupungin vanhuspoliittisen ikäohjelman 2010 – 2015 -työryhmän esityksiin alueen kehittämisen tarpeellisuudesta. Vaikka tarve tuli voimakkaimmin esiin ikäihmisten hoitoon liittyen, oivallettiin tarpeelliseksi koko alueen käyttäjäkunnan mukaan ottaminen tutkimukseen. Kehittämistutkimuksen avulla pyrittiin saamaan aikaiseksi kohteessa muutos. Kehittämistutkimuksen onnistumiseksi osallistamismenetelmät koostettiin joukosta eri tutkimusmenetelmiä, joita käytettiin osallistettavan kohteen mukaan.

Kehittämistutkimuksessa voivat yhdistyä kvalitatiiviset ja kvantitatiiviset tutkimusmenetelmät. Kehittämistutkimuksen tuloksena saadaan muutos kehittämisen kohteena olleeseen ilmiöön, mutta se ei pyri yleistämään. Muutosprosessin toteuttamisen mallia voidaan hyödyntää vastaavanlaiseseen ilmiöön tai tilanteeseen, mutta tulosta ei voida hyödyntää sellaisenaan, koska tulos edellyttää muutosprosessia. (Kananen 2012, 19 – 23, 43.)

7.3 Opinnäytetyössä käytettyjä tutkimusmenetelmiä

Opinnäytetyössä käytettiin tutkimusmenetelminä tulevaisuusverstastyöpajaa sekä kuvahaastatteluita ja vapaata keskustelua. Kunkin erityisryhmän kohdalla mietittiin heille sopiva osallistamismenetelmä yhteistyössä heitä hoitavan henkilökunnan kanssa. Laadullisen kehittämistutkimuksen ongelman määrittely ja tutkiminen aloitettiin henkilökunnan tulevaisuusverstaalla. Ongelman ratkaisuvaiheeseen pyrittiin etenemään haastattelemalla koko käyttäjäkuntaa erilaisin menetelmin.

7.3.1 Tulevaisuusverstaas

Tulevaisuusverstaas on yksi ongelmanratkaisun ja tulevaisuuden ideoinnin työvälineistä. Jungk ja Müllert (1989, 1-2) määrittelevät tulevaisuusverstaan menetelmäksi, jonka avulla ihmiset yhdessä hahmottelevat mahdollisia ja toivottavia tulevaisuuksia nykyhetken ongelmista käsin. Samalla he selvittävät mahdollisuuksia toivomiensa tulevaisuuksien toteuttamiseen. Tulevaisuusverstaan avulla voidaan luoda toivoa ja luottamusta ja kääntää ajatukset kohtaloonsa alistumisesta. Päinvastoin, kuin ”tieteellisessä”, jatkuvasti perusteltavassa ja todistelevassa työtavassa Jungk ja Müllert (1989, 31) mukaan menetelmä antaa mahdollisuuden elämäntuntojen ja -tilanteiden peilaamiselle, uinuville tunteille, haaveille ja toiveille.

Tulevaisuusverstaan toteuttaminen ei vaadi suuria järjestelyitä. Tilaisuuteen lähetetään ajoissa kutsut ja varataan riittävä tila ja kirjoitusvälineet. Jungk ja Müllert (1989, 55 - 56) kokemuksen mukaan kutsuttavien osallistujien enimmäismäärä on noin 15 – 25 henkilöä, jotta jokaisella on mahdollisuus avoimeen ilmaisuun. Tilaisuuden vetäjällä on vastuu kannustavan ilmapiirin luomisesta, mutta myös järjestyksen pitämisestä ja jokaisen vaiheen toteutumisesta. Alkuvaiheessa on syytä myös tutustua toisiinsa ja kertoa kunkin osallistujan yhteys aiheena olevaan asiaan. Tilaisuuden kokoonkutsujilla on vastuu sopivan joukon muodostamisesta. On muistettava, että kaikkien näkemysten edustaminen on edellytys hyvien tulosten aikaansaamiselle.

Tulevaisuusverstaassa aktivoidaan ja rohkaistaan osallistujia uskomaan omiin näkemyksiinsä ja kykyihinsä vaikuttaa. Usein tulevaisuusverstaan osallistuva ja innovatiivinen ilmapiiri rohkaisee ottamaan kantaa ja kertomaan omia näkemyksiään. Omien kannanottojen myötä vastuullisuus ryhmää sekä ongelmien selvittämistä kohtaan kasvaa. Ryhmän henki ja vetäjän taidot parhaimmillaan kannustavat jokaisen ryhmäläisen mukaan tulevaisuusajatteluun, löytämään vaihtoehtoisia ratkaisuja ja toisaalta kompromisseja. Tulevaisuusverstaassa tarjoutuva vaikuttamisen mahdollisuus voi parhaimmillaan kohottaa osallistujan itsetuntoa. (Jungk ja Müllert 1989.)

Tulevaisuusverstasmenetelmä käsittää kolme vaihetta:

- **Ongelmavaihe**, jossa kukin esittää teemaan liittyvät ongelmat ja tehdään väliaikainen yhteenveto. Ongelmia kuvataan niin monipuolisesti kuin mahdollista.
- **Mielikuvitusvaihe**, jossa kehitellään myönteisiä, omiin toiveisiin perustuvia ratkaisuesityksiä. Ongelma yritetään kääntää myönteiseksi haasteeksi ja ratkaista ilman todellisuuden asettamia ehtoja ja rajoituksia.
- **Todellistamisvaihe**, jossa kriittisestä yhteenvedosta ja myönteisistä ehdotuksista hahmotetaan toteutuksen kulkua. Tutkitaan mahdollisuuksia ratkaisujen ja näkymien toteuttamiseksi. Joitakin yritetään jo saada käynnistetyksi.

Tulevaisuusverstas mahdollistaa demokraattisen ja tehokkaan ongelmanratkaisun, kun muutamman henkilön resurssien sijasta ideoiden tulevaisuusnäkyvien löytämiseen käytetään useamman henkilön resursseja. Osallistamalla monipuolisesti eri näkemyksiä edustavia henkilöitä, voidaan vaikeastakin tilanteesta saada aikaan kaikkia osapuolia tyydyttävä ratkaisu. Tulevaisuusverstaan myönteisiä vaikutuksia ovatkin sosiaaliseen kanssakäymiseen ja läsnäoloon liittyvät tunteukset ja erilaisista kokemus- ja elinympäristöistä tulevien ihmisten kosketus toisiinsa. Tulevaisuusverstaassa ihmisten keskinäinen ymmärrys ja henkilökohtaisesti toisiinsa tutustumisen mahdollisuus paranee. Suhtautuminen omakohtaiseen toimintaan voi muuttua ja osallistajat voivat tunnustaa rajat oman tahdon toteutumiselle. Vastakkainasettelujen sijasta etsitäänkin yhdistäviä tekijöitä. (Jungk ja Müllert 1989, 97.)

7.3.2 Haastattelu

Haastattelut ovat laadullisessa tutkimuksessa olennainen tiedonkeräysmenetelmä henkilöiden ajatusten, tuntemusten ja uskomusten selvittämiseen. Keskeisiä ovat ihmisten tulkinnat asioista ja niiden merkityksestä. Olennaista on, että merkitys syntyy vuorovaikutuksessa (Hirsjärvi ym. 2009; Hirsjärvi ja Hurme 2008, 47 – 48; Kananen 2014, 87.)

Haastattelut voidaan suorittaa lomakkeen avulla, teemahaastatteluna tai avoimena haastatteluna. Opinnäytetyössä haastattelumenetelmäksi valittiin teemahaastattelu. Teemahaastattelussa Hirsjärven ym. (2009, 208 - 209) mukaan teema-alueet voivat olla tiedossa, mutta kysymyksen tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. Haastattelun aihepiirit ja teemat kaikille haastateltaville samat, mutta vastaukset voidaan antaa omin sanoin. Haastattelijalla on myös mahdollisuus selventää kysymystä ja vaihdella sananmuotoa. (Hirsjärvi ja Hurme 2008, 47.) Haastatteluissa päädyttiin yhteen aiheeseen eli teemaan, joka liittyi uloslähtemiseen. Hirsjärvi ja Hurme (2008, 47 - 48) ovatkin todenneet teemahaastattelun soveltuvan hyvin myös kehitysvammaisten haastattelumenetelmäksi kun se on puolistrukturoitu eli näkökohta on ajateltu ja päätetty valmiiksi.

Kehitysvammaisten, mielenterveyskuntoutujien ja lasten haastatteluissa päädyttiin kuvahaastattelumenetelmän käyttöön. Tämän toivottiin auttavan haastateltavia ratkaisun tekemisessä. Kuvat valittiin haastattelun teemaan sopiviksi. Huumasen (2011, 58) mukaan kommunikointi kuvia osoittamalla on yksi ihmisen luontaisista tavoista olla vuorovaikutuksessa. Kuvia voidaan käyttää muun muassa psyykkisesti oireilevien henkilöiden haastattelun tukena muistin, tarkkaavaisuuden, kielellisen toiminnan ja sosiaalisten suhteiden sujuvuuden heikentymisen vuoksi.

8 Osallistavan suunnittelun toteuttaminen

Liuhtarin perusturva-alueen kehittämistyössä tavoiteltiin osallistamalla tietoa ja apuvälineitä laajan piha-alueen tulevaan suunnitteluun. Osallistamista jatkettiin läpi koko luonnosteluvaiheen ajan. Kommentteja kustakin luonnoksesta kerättiin kehittämistyön eri vaiheissa ja tilaisuuksissa. Lisäksi kommentteja pyydettiin aktiivisesti sähköpostitse. Saatujen kommenttien perusteella alueesta tehtiin uusia luonnoksia ja pyrittiin selvittämään vaihe vaiheelta kunkin osallisen tyytyväisyyttä ratkaisuihin kunnes päästiin kaikille osallistuneille mieluisaan tulokseen. (Kuvio 7.) Koko prosessin ajan tuotiin esille avoimuutta ja vaikuttamisen mahdollisuutta. Suunnittelualueen yksiköihin

toimitettiin aina uusimmat suunnitteluluonnokset, jotta sekä asukkaat että henkilökunta saivat tutustua niihin rauhassa. Asukkaiden ja asiakkaiden osalta kommenttien eteenpäinviennistä huolehti yksiköiden henkilökunta. Avoimuudella ja aktiivisuudella toivottiin päästävän mahdollisimman hyvään lopputulokseen, mutta lopulliset kehittämisen tulokset ovat todettavissa vasta, kun suunnitelma on toteutettu.

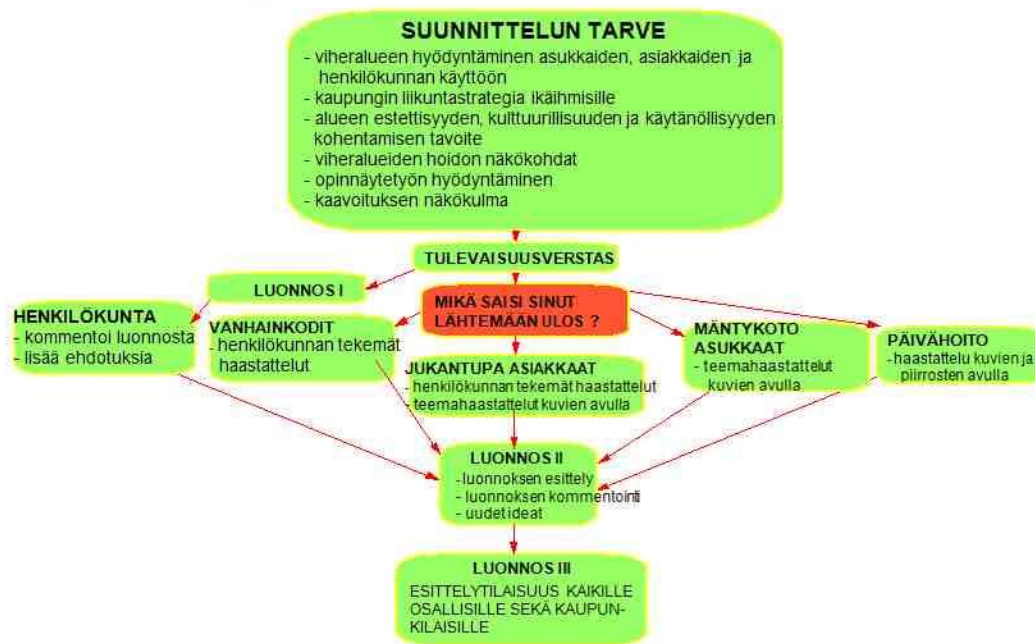
Luonnoksissa huomioitiin henkilöstön sekä asukkaiden näkemykset, mutta myös Lapuan kaupungin alueelle asetetut maankäytölliset suunnitelmat. Autoliikenteen riskitekijät sekä esteetön ja turvallinen liikkuminen pyrittiin huomioimaan jo luonnosvaiheessa. Näihin liittyvät tekniset ratkaisut mietitään kuitenkin vasta alueen lopullisen suunnittelun yhteydessä.

Osallistamisen menetelmiä mietittiin työn aloitusvaiheessa yhteistyössä Lapuan kaupungin vs. perusturvajohtajan kanssa. Tavoitteeksi asetettiin, että henkilökuntaa ja jokaista alueen erityisryhmää kuultaisiin jollain menetelmällä. Osallistaminen päätettiin tehdä useammassa eri vaiheessa. Toteuttaminen päätettiin aloittaa perusturva-alueen eri yksiköiden henkilökunnasta sekä kaupungin kulttuuri- ja liikunta-asioiden asiantuntijoista koostuvalla työryhmällä. Ensimmäinen työryhmän tapaaminen päätettiin toteuttaa tulevaisuusverstasmenetelmän avulla.

Kunkin yksikön haastateltavien osallistamisen menetelmistä neuvoteltiin henkilökunnan kanssa, sillä asukkaiden ja asiakkaiden ominaisuuksien ja toimintakyvyn arveltiin vaikuttavan valintaan. Menetelmät valittiin osallistujalähtöisesti. Myös ensimmäinen työryhmä pohti tapaamisessaan alueen asukkaiden ja asiakkaiden sekä muiden käyttäjien osallistamisen menetelmiä.

Suunnittelun eri vaiheista tiedottaminen kaikille tahoille kuului tärkeänä osana osallistamisprosessiin. Vs. perusturvajohtajan kanssa keskusteltiin myös muista mahdollisista osallisista projektin loppuvaiheessa. Tällaisia voisivat olla yhdistykset, yritykset, päättäjät ja muu kaupungin henkilöstö.

OSALLISTAMISEN VAIHEET

KUVIO 7 Osallistamisen vaiheet

8.1 Tulevaisuusverstas

Ensimmäinen osallistava tapaaminen aloitettiin tulevaisuusverstasmenetelmällä. Tilaisuuteen kutsuttiin osallistujia kaikista Liuharin perusturvapalvelualueella toimivista sekä kaupungin omistamista että yksityisistä vanhusten hoidon yksiköistä sekä Lapuan kaupungin kulttuuri- ja liikunta-toimesta. Kutsut (liite 2) lähetettiin tammikuun alkupuolella ja tilaisuus järjestettiin 29.1.2014. Kutsun yhteydessä lähetettiin opinnäytetyösuunnitelman aiheesta koostettu posterit (liite 3). Lisäksi lähetettiin ennen tapaamista tietoa tulevaisuusverstasmenetelmän toteuttamiskäytännöstä (liite 4). Tilaisuus järjestettiin Vanhusten palvelukeskus Hopearinteen juhlasalissa. Ensimmäinen tilaisuus oli aloituskokous hankkeelle ja alueen osallistavalle suunnittelulle.

Osallistujien kiireen vuoksi tulevaisuusverstas päätettiin toteuttaa kahdessa eri vaiheessa ja käyttää ensimmäiseen osioon noin kaksi tuntia. Ensimmäiseen tilaisuuteen otettiin mukaan alkutiedot-taminen sekä tulevaisuusverstasmenetelmän vaiheista ongelmavaihe ja ideointivaihe. Tilaisuuteen osallistui edustajia Lapuan kaupungin ikäihmisten ja kehitysvammaisten hoidon, fysiatrian ja kuntoutuksen yksiköistä, terveyskeskuksen hoivaosastolta, liikunta- ja kulttuuritoimesta sekä pe

rusturvan ja lasten päivähoidon hallinnosta. Kuntoutuksen edustajan näkökanta oli koko osallistamisen ajan tärkeä linkki kaikkiin kaupungin palveluyksiköihin, koska hänen asiakaskuntansa muodostuu näiden asiakkaista ja asukkaista. Yksityisistä vanhustenhoiton yksiköistä ei tässä tilaisuudessa ollut edustajia. Yhteensä osallistujia oli tulevaisuusverstaan vetäjän lisäksi kahdeksan henkilöä.

Tulevaisuusverstaas aloitettiin kahvitarjoilulla, jonka aikana esiteltiin tulevaa opinnäytetyötä, siihen liittyviä menetelmiä ja toteutussuunnitelmia. Lisäksi käytiin läpi tulevaisuusverstaaseen liittyviä käytäntöjä. Alustuksena tulevaisuusverstaan kerrottiin Riihimäen Kehitysvammaisten Tuki Ry sekä Me Itse ry yhdessä toteuttamasta Pihapolku-projektista. Pihapolku-projekti sisältää samankaltaisia kysymyksiä ja osallistamisen tavoitteita kuin oma kohteemme. Esittely perustui Riihimäen Kehitysvammaisten Tuki Ry:n Sirkka Tuomisen puhelinhaastatteluun 24.1.2014.

Käytännön toteutus aloitettiin valitsemalla tulevaisuusverstaalle tavoitteet. Tavoitteiksi valittiin ideoiden tuottaminen esteettisen, esteettömän ja turvallisen sekä kaikille alueen perusturvayksiköille helposti saavutettavissa olevan ulkoilun suunnitteluun Liuhtarin perusturva-alueelle. Lisäksi alueen ideoinnissa haluttiin huomioida myös lähialueen asukkaat ja muut kaupunkilaiset.

8.1.1 Ongelmavaihe

Osallistajat ryhtyivät miettimään itsenäisesti nykyisten piha-alueiden sekä myös mahdollisten toteutettavien ulkoilun ongelmia. Jokainen yksittäinen ongelma kirjattiin yhdelle ”postitapulle”. Ongelmien kirjaamisen aikana ei ollut sallittua keskustella ongelmista, vaan jokainen mietti niitä itsenäisesti. Kun kaikki mieleen tulleet ongelmat oli kirjattu lapuille, laput kiinnitettiin seinälle. Laput yhdisteltiin yhteistyössä ryhmän kanssa siten, että samaan aihepiiriin kuuluvat ongelmat tulivat omiin ryhmiinsä. Tulevaisuusverstaan vetäjä luetteli ongelmat ääneen, jotta ongelmat tulivat kaikille ymmärretyksi. Keskeiset alueen nykytilaan liittyvät, esiin tulleet teemat niihin liittyvine ongelmineen olivat:

Uloslähtemisen aktivointiin liittyvät puutteet

- leikki-, peli- ja kilpailupaikkojen puutteet
- ulkoilureittien aktiviteettien ja haasteiden puute
- alueen elämyksellisyyden puutteet
- luonto, kasvit, vesi, tuli yms. puuttuvat

- esiintymispaikka ja grillauspaikka puuttuvat

Turvallisuuden puute

- esteettömyyttä ei ole huomioitu
- alueen runsas autoliikenne
- turvakaiteet yms. välineet puuttuvat
- erityisryhmiä ei ole huomioitu

Muita esiin tulleita ongelmia

- eri erityisryhmien yhteisen ulkoilun ja sosiaalisen kanssakäymisen mahdollisuus puuttuu
- alueen käytön aktiivisuus vähäistä
- talviliikuntamahdollisuuksien puutteet
- alueen valvonta ja kuka on vastuussa mistäkin

Ongelmien esittelyn jälkeen jokaisella osallistujalla oli käytössään kolme pistettä, jotka hän sai antaa kolmelle tärkeimmäksi valitsemalleen ongelmalle, yhden pisteen kullekin. Pisteet käytiin merkitsemässä ”posti it”-lappuihin tussikynällä. Vain kolmen pisteen jakaminen tuntui osallistujista vähäiseltä, mutta yhdessä päätettiin, että kaikki esitetyt, myös pisteittä jääneet ongelmat listataan ylös yhteenvetoraporttiin (liite 5). Yhteenvetoraportissa ne säilyvät muistissa, ja ovat myöhemmin tarvittaessa käytettävissä. Yhteenvetoraporttia toisen tapaamisen aikana tarkastellessamme totesimme, että oikeastaan kaikki todetut ongelmat nivoutuivat toisiinsa. Äänestettäessä pisteittä jääneet ongelmat eivät siten syrjäytyneet. Pisteitä saaneet ongelmat ja niihin liittyvät samankaltaiset ongelmat ryhmiteltiin seinälle selkeiksi ryhmiksi. Äänestyksessä eniten pisteitä saaneita ongelmia olivat:

- kuntoilu-, leikki-, peli- ja kilpailupaikkojen puute
- nykyisten reittien aktiviteetin puute
- ulkoa puuttuvat elämykset
- reitit joilla ei ole autoliikennettä
- muistisairaiden vapaa ja turvallinen liikkuminen

8.1.2 Ideointivaihe

Koska aikaa oli vielä käytettävissä, päätettiin aloittaa tulevaisuusverstaan ideointivaihe. Ideointivaiheessa osallistujia pyydettiin miettimään ideoita pisteitä saaneiden ongelmien ratkaisemiseksi. Heille kerrottiin, että tässä vaiheessa voi vapaasti unelmoida, ideoida ja ilmaista kaikki mielikuvituksellisimmatkin toiveensa. Tulevaisuusverstaan osallistujille korostettiin tässä vaiheessa luovuuden vapautta. Ideointi päätettiin toteuttaa samalla menetelmällä kuin ongelmien kartoituskin, eli jokainen miettii ideoita itsenäisesti, aiheesta keskenään keskustelematta. Post-it-lappuihin kirjoitetut ideat käytiin kiinnittämässä seinälle, kutakin ideointia koskevan ongelmaryhmän yhteyteen.

Kuten ongelmavaiheessa, myös ideointivaiheessa äänestettiin. Kukaan sai käyttää kolme pistettä ja antaa ne kolmelle, mielestään parhaalle idealle. Ideoille ääniä annettiin seuraaviin ongelmiin liittyen:

Ongelma: kuntoilu-, leikki-, peli- ja kilpailupaikkojen puute

- aktiivipuisto/senioripuisto ja laitteet kaiken mittaisille
- boccia, petanque, tikka, ruutuhyppy, tervapata, minigolf- ja frisbeegolf ym.,
- aidattu palloilualue, kaikille yhteinen pelialue
- kiikut, kiipeily, hiekkalaatikot, karuselli, aikuisten keinu, avoin leikkipuisto kaikille

Ongelma: nykyisten reittien aktiviteetin puute

- tasapainoreitit; parrut, kivet ym., kiipeily- ja temppurata
- inspiroiva reitti, tehtäviä/tietoiskuja reitin varrelle
- iso, selkeä kartta alueesta

Ongelma: ulkoa puuttuvat elämykset

- erilaiset puut, pensaat, niitty, kukat ja hyötytarha kesään ja talveen (ruusutarha, marjapensaat, kukkien istutuslaatikot, omenapuut, kevätkukkapankki, perinnekasvit, tuoksuvat, syötävät ja erilaiselta tuntuvat kasvit)
- tähtienkatselupaikka
- grillipaikka
- linnunpöntöt, linnunlaulu, heinäseipäät, esineitä

- aistirata
- esiintymislava ja äänentoisto

Ongelma: turvallinen liikkuminen alueella, puute reiteistä, joilla ei ole autoliikennettä

- liikenteestä erotetut ulkoilureitit, levähdyspisteet väliillä
- korotetut suojatiet, autoton reittisilta autotien yli
- katokset tuulen-, auringon- ja sateensuojaksi, levähdyspisteet
- penkit, kivet, varjopaikat reiteille
- asfaltti

Myös ideavaiheen pisteitä jääneet ideat sovittiin kirjattavaksi yhteenvetoraporttiin, josta ne ovat myöhemmin tarvittaessa käytettävissä. Tulevaisuusverstaan ensimmäinen vaihe päätettiin tähän ja sovittiin uusi tapaaminen 18.2.2014.

8.1.3 Todentamisvaihe

Tulevaisuusverstaan toinen tapaaminen toteutettiin 18.2.2014 samassa paikassa kuin ensimmäinen tapaaminen. Tilaisuuteen osallistui yhdeksän henkilöä. Ryhmä erosi edellisestä siten, että kaksi edellisen ryhmän jäsentä puuttui, mutta sen sijaan mukana oli kaksi uutta osallistujaa. Ensimmäisen vaiheen yhteenvetoraportti oli lähetty kaikille alueen yksiköille, joten uudetkin olivat selvillä ensimmäisen tapaamisen vaiheista. Osallistujia tilaisuudessa oli kulttuuri- ja liikuntatoimesta, kehitysvammaisten ja ikäihmisten hoidosta, fysiatrian ja kuntoutuksen yksiköistä sekä lasten päivähoidosta.

Toisessa tapaamisessa käytiin läpi tulevaisuusverstaan todentamisvaihe. Aluksi osallistujille kerrottiin todentamisvaiheen käytännön toteuttamisohjeet. Osallistujat jaettiin kolmeen ryhmään ja päätettiin, että jokainen ryhmä valitsee jonkin ideointivaiheen synnyttämän aiheen, jota he kehittävät eteenpäin todentaen sitä käytäntöön. Ryhmiä pyydettiin lopuksi sijoittamaan syntyneitä kehitysideoituksia kaikille yhteiseen asemapiirrokseseen. Ryhmiin osallistujat valittiin yksinkertaisesti laskentaperiaatteella (1,2,3) ja ryhmän muodostivat ykköset, kakkoset ja kolmoset. Heille jaettiin alueen voimassaoleva pohjakartta ja asemakaava.

Ryhmä 1 muodostui kulttuuritoimen, erityisliikunnan ja kehitysvammaisten päivätoiminnan edustajista. Heidän aiheenaan olivat elämykset ja esteettisyys. Ryhmä 2 muodostui päivähoidon, kehitysvammaisten päivätoiminnan ja fysiatrian edustajista. He miettivät leikki- ja pelialueiden ideointia. Ryhmä 3:n jäsenet edustivat kehitysvammaisten päivätoimintaa, ikäihmisten- ja lastenpäivähoitoa. Aiheina heillä olivat ympäristön istutukset ja kasvillisuus. Todentamisvaiheessa pyydettiin ryhmiä arvioimaan myös ideoiden toteuttamismahdollisuuksia ja heidän tuli huomioida omissa aiheissaan alueen turvallisuus- ja esteettömyystekijöitä

Ryhmät miettivät ratkaisujaan ideoiden toteuttamiseksi omien alojensa näkökantoja huomioiden. Ryhmät edustivatkin sopivasti eri yksiköitä ja hallintokuntia, joten ideointiin saatiin samalla erilaisia näkökantoja. Ryhmät sijoittivat ryhmätyöskentelynsä pohjalta syntyneet toimintaideat yhteiselle isolle asemapiirrokselle (kuvio 8 ja 9). Jokainen ryhmä valitsi tietyn väriset paperilaput, kirjoittivat niihin suunnittelemansa ideat ja sijoittivat ne kartalle. Lopuksi jokainen ryhmä suullisesti esitti oman suunnitelmansa. Kaikkien kolmen ryhmän suunnitelmat tukivat melko hyvin toisiansa, vain muutamassa kohtaan oli samalle alueelle sijoitettu eri toiminnot.

KUVIO 8 Ryhmätyöskentelyä tulevaisuusverstaassa

KUVIO 9 Ryhmätöiden yhteissuunnitelma

Ennen tilaisuuden päättämistä keskusteltiin projektin jatkotoimenpiteistä. Päätettiin, että kunkin yksikön toimijoiden ja tilaisuuden vetäjän kanssa sovitaan erikseen osallistamistilaisuuksista. Tilaisuudet pidetään kunkin yksikön asukkaiden voimavarojen mukaan räätälöidysti tulevan kevään aikana. Lopuksi pidetään vielä yhteenvetotilaisuus, jossa tarkastellaan kaikkia näin saatuja ideoita ja ehdotuksia. Mietittäväksi vielä jäi, kuinka voimme osallistaa alueen suunnitteluun niitä yksiköitä, jotka eivät tähän tulevaisuusverstaaseen osallistuneet. Tällaisia olivat mielenterveysyksikkö sekä vanhustenhoidon yksityiset toimijat.

8.1.4 Tulevaisuusverstaan lopputulokset

Tulevaisuusverstaas-menettelyn avulla saatiin selvitettyä lähtökohdat sekä perustietoa eri yksiköiden osallistujien ammatillisesta näkökulmasta katsottuna. Myös tieto yhteisön asukkaiden ja asiakkaiden toiminnasta ulkoilualueilla oli tärkeää. Jo ensimmäinen tapaaminen selkeytti ja jänsensi tilannetta ja antoi suullisen palautteen mukaan kaikille osapuolille näkemystä myös muiden tilanteesta.

Ryhmien ideat olivat hyvin samankaltaisia. Vaikka samalle alueelle ehdotettiin erityyppisiä toimintoja, olivat ne kuitenkin hyvin yhdisteltävissä. Tällaisia olivat esimerkiksi tasapainoalue ja perinnepuutarha. Perinnekasvit ovat hyvin sijoitettavissa tasapainoa kehittävän reitin varrelle levähdyspaikkojen läheisyyteen. Liikkumiseen liittyviä alueita sijoitettiin tasapuolisesti eripuolelle suunniteltavaa aluetta. Niiden yhteyteen on helposti yhdisteltävissä esimerkiksi kulttuuriin ja ajanviettoon liittyviä toimintoja. Esteettisyyttä pyrittiin lisäämään esimerkiksi aistipuutarhalla, nuotiopaikoilla, vesiaiheilla sekä tähtienkatselupaikalla. Kulttuuria sekä myös liikuntaa tukeva kohde, ”Lapua tutuksi alue”, jossa Lapuan kyliä rakennettaisiin pienoiskoossa, oli esimerkki mainiosta ideasta. Alueelle tehtäisiin kävelyreitti, jonka varrella lapualaiset kylät esittäytyisivät tienviitoineen ja maitolaitureineen tai omine erityispiirteineen. ”Pienois kylien” ajateltiin tarjoavan muistoja vanhuksille omilta kotikylistään, mutta samalla ne voisivat toimia esimerkiksi lapsille ja nuorille opetuskohteena omasta kotiseudustaan.

Tärkeäksi koettu turvallinen lenkkeilyreitti, jossa jokainen voi kävellä omaa tahtiaan joutumatta liikenteen vaaroihin, sijoitettiin viereiselle Liuhtarin kentälle. Sen varrelle ideoitiin ulkokuntoilulaitteita. Myös luonnonläheisiä alueita haluttiin, niiden sijoittaminen alueelle oli haasteellisempaa, koska alue on lähes kokonaisuudessaan rakennettua ympäristöä. Mahdollista on kuitenkin ns. ennallistaa jokin osa puistomaisesta ympäristöstä. Toinen mahdollisuus on ottaa alueen eteläpuolella sijaitseva pieni puistometsäksi kaavoitettu alue käyttöön.

Tulevaisuusverstasideoinnin pohjalta tehtiin ensimmäinen suunnitelmaluonnos alueesta (liite 7). Suunnitelmaluonnoksen pohjana oli asemapiirros, johon nimettiin kaikki kiinteistöt ja piirrettiin kulkureitit. Toiminnot esitettiin teksteinä ja valokuvina. Kuvien tarkoituksena oli helpottaa suunnitelmaluonnoksen luettavuutta. Suunnitelmaluonnos toimitettiin jokaiseen alueella olevaan yksikköön A0-kokoisena. Toivomuksena oli, että se sijoitettaisiin seinälle ja olisi työntekijöiden, asukkaiden, asiakkaiden ja omaisten nähtävillä. Luonnokseen oli mahdollisuus kirjoittaa myös omia kommentteja. Ensimmäinen suunnitelmaluonnos toimi tukena myöhemmin asukkaiden haastattelussa.

Tulevaisuusverstaan lopuksi pidettiin loppukeskustelu. Osallistuneilta saatu palaute oli positiivista. Menetelmää pidettiin innostavana ja mielenkiintoisena. Yleisesti koettiin, että oli antoisaa osallistua alueen suunniteluun. Omien näkökantojen esiin tuomisen mahdollisuus ja yhteensovittaminen muiden osallistujien näkökantoihin oli ollut uutta ja hedelmällistä. Merkittävää osallistujille oli myös tutustuminen uusiin henkilöihin sekä oppiminen vuorovaikutteisesta suunnittelusta.

8.2 Asukkaiden ja asiakkaiden haastattelut

Tulevaisuusverstaaseen osallistuneiden eri yksiköiden edustajien kanssa alustavasti sovittiin tulevaisuusverstaan aikana miten heidän yksikkönsä osallistaminen toteutettaisiin. Yksiköihin, joista ei tilaisuuteen osallistuttu, oltiin yhteydessä sähköpostitse tai puhelimitse ja sovittiin käytettävät osallistamismenetelmät. Yksiköiden henkilökunta valitsi pääasiassa haastateltavat, mutta useimmiten haastatteluun pyrittiin osallistamaan kaikki mahdolliset asukkaat tai asiakkaat. Haastattelut tehtiin yksiköittäin, joissain koko ryhmän voimalla tai 1 – 2 hengen ryhmissä. Kunkin erityisryhmän haastattelumenetelmiä mietittiin yhdessä heitä hoitavan henkilökunnan kanssa.

Teemahaastattelun katsottiin olevan sopiva menetelmä erityisryhmien osallistamiseen. Haastattelun aiheeksi valittiin kysymys: Mikä saisi sinut lähtemään ulos, mikä olisi niin mukavaa, että ei malta olla sisällä? Koska erityisryhmille voi olla syytä esittää asiat selkeästi ja lyhyesti, päädyttiin yhteen kysymykseen, johon voi antaa vastauksen kuvan avulla. Sovittiin, että yksiköiden edustajat voivat tarpeen vaatiessa avustaa, ellei haastateltavien toimintakyky riitä kysymyksen ymmärtämiseen tai vastauksen antamiseen. Teemahaastattelun mahdollistama kysymysten toistaminen ja asioiden selventäminen auttoi haastattelutilanteissa näkemysten saamiseen mahdollisimman monelta haastateltavalta.

8.2.1 Ikäihmiset

Hirsijärvi ja Hurme (2010, 133 - 134) mukaan iäkkäille henkilöille tehtävissä haastatteluissa on otettava huomioon muun muassa seuraavat seikat: aikaa pitää varata riittävästi, noin puolet ajasta pitää varata luottamuksen ja hyvän suhteen luomiseen, huomioitava on myös haastattelua haittaavat toimintakyvyn rajoitukset, esimerkiksi huono kuulo.

Ikäihmisten haastattelut hoiti pääasiassa yksiköiden henkilökunta, lukuun ottamatta yhtä haastattelutilaisuutta, jossa opinnäytetyöntekijä oli mukana. Ikäihmisten haastattelussa käytettiin teemakysymyksenä ”Mikä pihalla saisi sinut innostumaan uloslähtöön”? Keskustelut käytiin kahvipöydässä päiväkahvin aikana ryhmähaastatteluna. Muistisairailla henkilöt eivät välttämättä pystyneet kommunikoimaan normaalisti haastattelutilanteissa. Heiltä pyrittiin kuitenkin kysymyksiä toistamalla ja asiaa selventämällä myös saamaan tietoa.

Vanhusten Palvelukeskus Hopearinne

Tehostettua palveluasumista tarjoavassa Vanhusten Palvelukeskus Hopearinneesssä on jokaisessa neljässä yksikössä mahdollisuus ulkoilla aidatuilla sisäpihoilla. Sisäpihoja on kaksi. Toinen sisäpiha on peruskorjauksessa. Vanhusten palvelukeskus Hopearinneen hoitohenkilökuntaa edustivat tulevaisuusverstaassa vs. vanhustyönjohtaja sekä fysioterapeutti. Tulevaisuusverstaan jälkeen fysioterapeutti yhdessä kunkin yksikön hoitohenkilökunnan avustaessa suoritti osastoittain asukkaiden keskuudessa haastatteluja. Vanhuksia haastateltiin kahvittelun lomassa ja heiltä kyseltiin heidän toiveitaan koskien ulkoalueita. Kaikilta paikalla olleilta pyrittiin saamaan vastauksia. Kysymyksenä heille esitettiin: "Mikä pihalla saisi sinut innostumaan uloslähtöön?"

Vanhusten esittämät toiveet olivat pääasiassa hyvin yksinkertaisia perusasioita, kuten esimerkiksi vesi, kukat, linnut, yhdessäolo. Keskustelussa tuli esiin toiveita liittyen sosiaaliseen kanssakäymiseen, ulkoiluun, ulkopuolisen elämän seuraamiseen, luontoon sekä hoidettuun ympäristöön. Ulkona järjestettäviä kahvittelu-, grillaus- ja lätkystejiä sekä ulkona olevia laulu- ja soittotuokioita yms. tapahtumia toivottiin jokaisen yksikön haastatteluissa. Myös mahdollisuudet katsella maiseimia, lasten leikkejä ja luontoa olivat monen vanhuksen toiveena. Pihan toiminnollisuuteen liittyviä tarpeita olivat liikuntamahdollisuudet ja mahdollisuus puutarhatöihin. Liikuttava lausahdus oli erään vanhan miehen toive: "Kun saisi juoda kahvia sateenvarjon alla." Kaikki vastaukset kirjattiin ylös. Samalle paperille kirjattiin ylös myös hoitohenkilökunnan toiveita ja tarpeita (liite 7).

Palvelukoti Myllytupa

Palvelukoti Myllytuvan henkilökunnasta ei ollut edustajaa tulevaisuusverstaalaisuudessa. Palvelukoti Myllytuvan vastaavalle ohjaajalle lähetettiin tilaisuudesta kirjoitettu yhteenvetoraportti ja tulevaisuusverstaan tuloksien perusteella tehty ensimmäinen suunnitelmaluonnos kommenttipyyntöineen. Häneltä tiedusteltiin heidän mahdollisuuksiaan ja haluaan asukkaidensa haastatteluun. Myös opinnäytetyön tekijän haastattelua tarjottiin. Vastaava ohjaaja ja henkilökunta halusivat suorittaa asukkaiden haastattelun itse.

Vastaavan hoitajan mukaan vastaajiksi valittiin ne asukkaat, jotka eivät menneet päivälevolle, vaan jäivät lounaan jälkeen olohuoneeseen viettämään aikaansa ohjaajien kanssa. Haastateltavia oli kymmenen. Kysymyksenä heille esitettiin: Mikä saisi sinut lähtemään ulos, mikä olisi niin mukavaa, ettei malta pysyä sisällä? Myllytuvan asukkaiden vastaukset olivat hyvin samankaltaisia kuin Hopearinneen asukkaiden. Vastaavan ohjaajan kertoman mukaan vanhusten toiveita olivat kauniit kukkaistutukset, suihkulähde ja vesi, lasten leikkien ja pelien seuraaminen, haitarin-

soitto ja jos itse saisi tanssia, tanhuesitykset, kävelylenkki luontoon, grillaus- ja lättyhetki puutarhamajassa.

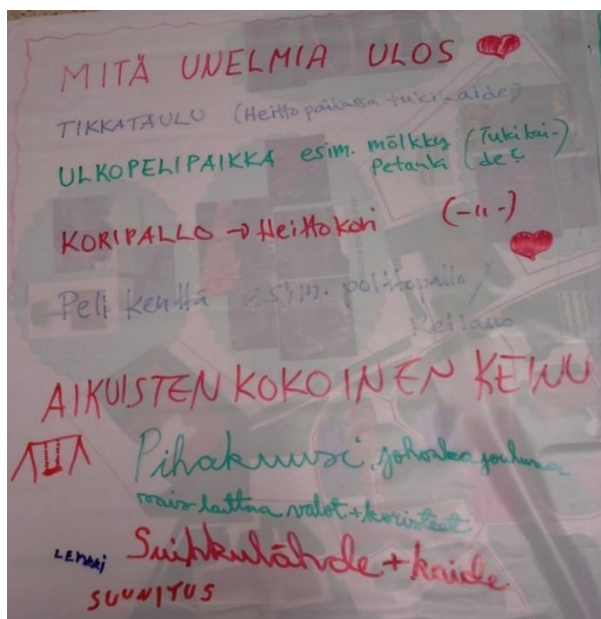
Hoivakoti Vuosikas

Myöskään Hoivakoti Vuosikkaasta ei ollut edustajaa tulevaisuusverstaalissa. Hoivakoti Vuosikkaaseen lähetettiin tulevaisuusverstaan yhteenvetoraportti ja tulosten perusteella tehty suunnitelmaluonnos. Hoivakoti Vuosikkaasta ei saatu vanhusten haastattelun tuloksia, mutta terveisiä yksiköstä toi myöhemmin keväällä järjestettyyn toisen luonnoksen esittelytilaisuuteen yksikön edustaja.

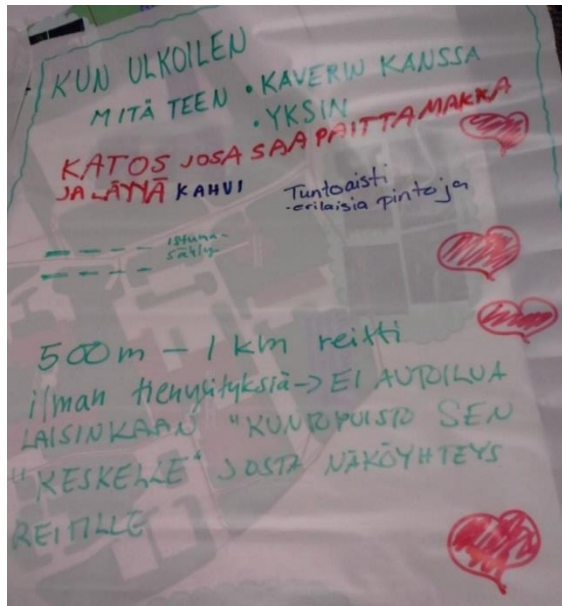
8.2.2 Kehitysvammaiset

Jukantuvan päivätoiminta on sijoitettu suunnittelun kohteena olevalla alueella sijaitsevaan, Liuhtarin sairaala nimiseen kiinteistöön. Liuhtarin sairaalaan peruskorjataan päivätoiminnan lisäksi kehitysvammaisille asumispalvelun ja tukiasumisen lisätiloja. Peruskorjauksen valmistuttua 2016, tiloihin muuttaa kehitysvammaisia myös Lapuan kaupungin muista yksiköistä.

Jukantuvan kehitysvammaisten naisten päivätoiminta sijaitsee Liuhtarin kiinteistön yläkerrassa ja miesten kellarikerroksessa. Jukantuvan yksikössä osallistaminen oli aloitettu henkilökunnan toimesta heti ensimmäisen luonnoksen valmistuttua. Suunnitelmaluonnos oli laitettu esille ja isoille papereille oli kukin saanut kirjoitella omia mieleen tulevia kommenttejaan (kuvio 10 ja 11).

KUVIO 10 Jukantuvan asiakkaiden ja henkilökunnan kirjaamia toiveita

KUVIO 11 Jukantuvan asiakkaiden ja henkilökunnan toiveita

Kehitysvammaisten naisten päivätoiminnan yksikössä pidettiin haastattelutilaisuus 20.1.2015. Ennen tilaisuutta sovittiin henkilökunnan kanssa, että asukkaiden mahdollisimman helpon osallistamisen vuoksi haastattelussa käytetään apuna värillisiä kuvia erilaisista pihan toiminnoista. Tulevaisuusverstaassa saatuihin tuloksiin perustuen tulostettiin kuvia erilaisista ulkoiluun ja puutarhaan liittyvistä aiheista. Kuviin valittiin seuraavat aiheet: luonto, leikkipaikka, nuotio/makkaranpaistopaikka, puutarhakukat, esiintymispaikka, ulkokuntoilupaikka, vesiaihe, pienpelit, hyötytarha sekä hiihto ja luistelu (liite 8). Yhteensä aiheita oli kymmenen. Haastattelun keskeinen kysymys oli: Mikä saisi sinut lähtemään ulos, mikä olisi niin mukavaa, ettei malta olla sisällä? Kysymys kirjoitettiin valkoiselle paperille selkein kirjaimin.

Ennen tilaisuutta sovittiin henkilökunnan kanssa "pelisäännöt" haastattelulle. Sovittiin, että kukin päivätoiminnan asiakas vastaa haastattelun kysymykseen valitsemalla kolme mieleisintä toimintaa, joita haluaisi pihalle. Jos kuvissa ei ole omaa suosikkia, se kerrotaan haastattelijalle, joka kirjoittaa vastauksen ylös.

Asiakkaiden haastattelu toteutettiin erillisessä huoneessa, jonka seinälle oli kiinnitetty paperille kirjoitettu haastattelukysymys. Pöydälle oli asetettu haastattelussa tarvittavat kuvat. Haastateltavat kävivät joko yksin tai pareittain huoneessa pöydän ääressä. Joidenkin henkilöiden mukana oli hoitaja. Hoitajan mukanaolo perustui henkilökunnan arvioon henkilön avustajantarpeesta. Vetäjä esitteli jokaiselle hanketta ja esitti kysymyksen, pyytäen jokaista vastaamaan valitsemalla kuvista

kolme mieluisinta toimintaa tai asiaa, joka houkuttelisi lähtemään ulos. Kun jokainen oli valinnut mieleisimmät toiminnot, haastattelija ja haastatellut asiakkaat laskivat, paljonko kutakin aihetta oli valittu. Haastatteluun osallistui 12 päivätoiminnan asiakasta. Haastattelutulokset olivat seuraavat:

- leikkipaikka 6
- nuotio ja makkaranpaisto 5
- puutarhakukat 5
- vesiaihe 4
- pienpelit 3
- luonto 3
- esiintymislava 3
- ulkokuntoilu 3
- hyötytarha 3
- talviurheilut 1

Lisäksi suullisesti esitettiin toivomus aikuisten kokoisesta keinusta sekä tasapainoiluradasta.

Tilaisuuden lopuksi haastatelluille ja henkilökunnalle kerrottiin kuinka hanke etenee. Tulevaisuusverstaassa oli ollut yksiköstä vain yksi edustaja ja oli tärkeää selittää vielä työn taustaa sekä jo aikaansaattua kaikille. Henkilökunnan kanssa keskusteltiin vielä alueen ensimmäisestä suunnitelmaluonnoksesta ja he esittivät omia kommenttejaan. Keskustelun myötä toiveisiin lisättiin muun muassa pensaiden avulla rakennettava ”piilopaikka”, jossa voisi ”salaa” kuunnella ympäristön ääniä. Lisäksi keskusteltiin aikuisten kokoisen leikkipaikan tarpeesta ja Mäntykodon ja Jukantuvan väliselle nurmialueelle toivotusta grillikatoksesta. Grillikatos palvelisi molempien yksiköiden tarpeita. Tarve autottomasta reitistä nousi henkilökunnan toiveissa kehitysvammaisten ulkoilulle tärkeäksi parannuskohteeksi. Autottomalla reitillä jokaisella olisi mahdollisuus kulkea kävelyllä omaa, toimintakykynsä mukaista vauhtia ja harrastaa matkan varrella mitä haluaa.

Sama kuvamateriaali vietiin kehitysvammaisten miesten päivätoiminnan yksikköön. Miesten päivätoiminnan vetäjä suoritti haastattelun samalla menetelmällä omille asiakkailleen. Miesten päivätoiminnanyksiossä haastatteluun osallistui seitsemän henkilöä. Eniten ääniä saivat ulkokuntoilu, nuotio ja makkaranpaisto sekä pienpelit.

8.2.3 Mielenterveyskuntoutajat

Mäntykodon yksikön henkilökunnasta ei ollut tulevaisuusverstaassa osallistujaa. Yksikköön toimitettiin tulevaisuusverstaan yhteenvetoraportti ja ensimmäinen suunnitelmaluonnos. Myös Mäntykodon henkilökunta oli laittanut suunnitelmaluonnoksen seinälle kaikkien nähtäville. Puhelinkeskustelussa henkilökunnan kanssa sovittiin, että Mäntykodon asukkaiden haastattelu pidettäisiin kuvahaastattelumenetelmän avulla. Kuvien toivottiin helpottavan valintoja tehdessä.

Haastattelu pidettiin 21.1.2015. Ennen asukkaiden haastattelua keskusteltiin henkilökunnan kanssa alueen suunnittelusta ja tutustuttiin vielä yhdessä ensimmäiseen suunnitelmaluonnokseen. Henkilökunta kertoi toiveensa tupakkakatoksesta sekä pyöräkatoksesta, joita haluttiin rakennuksen pihalle.

Asukkaille selitettiin haastattelutapahtuman kulku. Henkilökunta oli valinnut osallistujat ja haastattelu tehtiin heidän toiveensa mukaan kaikille yhtä aikaa, ryhmähaastatteluna. Myös henkilökunta oli paikalla haastattelun aikana. Tilaisuuteen osallistui yksi nainen ja kolme miestä. Kuvat aseteltiin päiväsalin pöydälle. Lisäksi aseteltiin näkyville paperi, johon haastattelukysymys oli kirjoitettu. Kysymyksenä käytettiin samaa kuin Jukantuvan päivätoiminnassa: Mikä sai sinut lähtemään ulos, mikä olisi niin mukavaa, ettei malta olla sisällä? Haastattelutilanteessa henkilökunta joutui auttamaan vastauksen saamiseksi yhtä henkilöä, jolla oli vaikeuksia valita omia toiveitaan. Haastattelutulokset olivat seuraavat:

- nuotio ja makkaranpaisto 4
- esiintymislava 3
- talviurheilut 2
- puutarhakukat 1
- hyötytarha 1
- leikkipaikka 1

Lisäksi suullisesti esitettiin toivomus mustikkapuusta pihalle.

Tulokset laskettiin yhdessä ja esitettiin haastatelluille. Tilaisuuden loppuun kerrottiin vielä kuinka hanke etenee. Suunnitelmaluonnos jätettiin henkilökunnalle asukkaiden myöhempää kommentointia varten. Myöhemmin Mäntykodosta saatiin vielä toive hiihtoladuista alueelle sekä grillikatoksen sijoittamisesta yksikön läheiselle nurmialueelle.

8.2.4 Päivähoito

Myös päiväkotiin oli toimitettu luonnos kommentointia varten. Henkilökunnan päätöksen mukaan osallistamisen haastattelut tehtiin Mustikan päiväkodissa toimivalle esikouluikäisten lasten ryhmälle. Haastatteluissa päätettiin käyttää samaa kysymystä ja kuvia kuin Jukantuvan ja Mäntykodon haastatteluissa. Esikoululaiset osallistuivat suunnitteluun valitsemalla kuvista kolme mieleisintä ja lisäksi piirtämällä omia toiveitaan ja haaveitaan paperille (liite 9). Piirroukset koskivat lähinnä päiväkodin oman ulkoilupihan toiveita. Haastattelun suoritti esikoululaisten opettaja. Haastateltavia lapsia oli 13. Kuvahaastattelun tulokset olivat:

- laavu ja makkaranpaisto 9
- marjat 5
- esiintymislava 4
- luonto 4
- ulkovoimistelu/kuntoilu 4
- vesiaihe 3
- pelit 2
- hiihto ja luistelu 1
- leikki paikka 1

Päiväkodin henkilökunnan lisätoiveena tulevaisuusverstaan tulosten pohjalta tehtyyn suunnitelmaluonnokseen olivat pieni alue jäädytettäväksi luistelua varten ja talviliukumäki. Päiväkodin pihaan toivottiin kotaa, leikkimökkiä ja parempaa valaistusta. Myös leikkipihan suurentaminen oli haaveissa.

8.2.5 Terveyskeskus

Terveyskeskuksesta osallistui tulevaisuusverstaan ensimmäiseen osioon yksi henkilö. Tulevaisuusverstaan tulosten perusteelle tehty suunnitelmaluonnos toimitettiin terveyskeskuksen hoivaosastolle nähtäväksi ja kommentoitavaksi. Henkilökunnalta saadun kommentin mukaan toivottiin lisää penkkejä, jotta ulkoillessa voisi välillä istua lepäämään.

8.3 Toisen suunnitelmaluonnoksen esittelytilaisuus

Ensimmäisen luonnoksen kommenttien sekä suoritettujen haastatteluiden perusteella tehtiin toinen suunnitelmaluonnos (liite 10). Toiseen suunnitelmaluonnokseen lisättiin Mäntykodon asuk-

kaiden toivoma latu, joka johtaa alueen eteläiseen puistometsään. Puistometsään lisättiin kesäajaksi luontopolku, joka voidaan rakentaa myös pitkospuilla sekä pöytä ja penkkejä retkeilyä varten. Luonnokseen lisättiin Liuhtarin sairaalan ja Mäntykodon välille grillauskatos sekä Jukantuvan väen toiveesta pensaiden avulla toteutettava ”salakuuntelu ja piilopaikka”. Toimintojen sijoitteluun alueelle ei kaivattu muutoksia. Jukantuvan toiminnan läheisyyteen oli ensimmäisessä suunnitelmaluonnoksessa merkitty leikkipaikka. Tämän leikkipaikan suunnittelussa tullaan huomioimaan laitteiden soveltuvuus myös aikuisenkokoisille henkilöille. Osallistamisen tuloksissa haastateltavien toiveet koskivat useimmiten yksityiskohtia, kuten kasvit, tuli- ja vesiaiheet. Nämä huomioidaan yksityiskohtaisemmin alueen lopullisen suunnittelun yhteydessä.

Toisen suunnitelmaluonnoksen esittelytilaisuuden ohjelma (liite 11) lähetettiin alueen kaikille yksiköille sekä muille suunnitteluun osallistuneille tahoille sähköpostitse. Toisen suunnitelmaluonnoksen esittelytilaisuus järjestettiin 9.4.2015. Tilaisuuteen osallistui noin kaksikymmentä henkilöä. Osallistujia oli ikäihmisten ja kehitysvammaisten hoidon, terveyskeskuksen sekä fysiatrian osaston henkilökunnasta. Asukkaita ja asiakkaita tilaisuuteen saapui kehitysvammaisten naisten päivätoiminnasta sekä yksi henkilö Palvelukeskus Hopearinteestä.

Tilaisuus aloitettiin kertomalla meneillään olevasta opinnäytetyöstä sekä siihen liittyvästä osallistamisprojektin toteuttamisen vaiheista. Tulevaisuusverstaan ja haastattelujen tuloksia kerrattiin. Osallistujille esiteltiin toinen suunnitelmaluonnos, joka heijastettiin seinälle ja lisäksi paperiversio oli nähtävillä pöydälle levitettynä. Osallistujia kehoitettiin osallistumaan aktiivisesti ja kommentoimaan myös esittelyn aikana. Tilaisuus kesti noin 1,5 h.

Kommentteina toisen suunnitelmaluonnoksen esittelyyn esitettiin toivomus alueen nykyisen huonon valaistuksen parantamisesta ja reittien rakentamista siten, että yksiköstä päästäisiin sujuvasti reitille sekä toisiin yksiköihin. Lisäksi toivottiin, että alueen ikäihmisille järjestetään mahdollisuus lasten leikkien ja muun elämisen seuraamiseen. Ikkunanäkymän toteuttaminen kaikille todettiin hankalaksi ja mietittiin katoksien ja penkkien rakentamista leikkialueille, joille toimintakyvyltään heikoimpia voitaisiin kuljettaa ulkoilemaan. Keskustelu tuotti myös uuden idean puron rakentamisesta Hopearinteen eteläpuolella loivassa rinteessä kulkemaan käytävän myötäisesti sen reunalla. Mahdollisuutta kaupungin varastossa olevien patsaiden sijoittamiseen alueelle toivottiin. Tulevaisuudessa voitaisiin järjestää yhteisiä tilaisuuksia, kuten kesäjuhlia ja tapaamisia ulkoilualueilla. Lapuan kaupungin viherlaitoskin voisi tulla esimerkiksi maistattamaan kasviksia, jos olisi yhteinen paikka pihalla.

Osallistujille kerrottiin Lapuan kaupunginhallituksen Valtionkonttorille lähettämästä hakemuksesta lapualaisen henkilön, ilman perillistä olevan kuolinpesän, omaisuuden kohdistamisesta hankkeeseen. Kaikkien osallistuneiden toiveissa oli, että rahoitusta alueen rakentamiseen lopullisen suunnitelman valmistumisen jälkeen saataisiin mahdollisimman pian. Pohdittiin myös mahdollisuutta rakentaa aluetta pyytämällä avustuksia ja talkootyöapua yhdistyksiltä, seuroilta ja kaupungin yhteistyötahoilta.

Kaikki osallistajat pitivät tärkeänä, että alueesta tehdään lopullinen suunnitelma. Suunnitelman valmistuttua on mahdollista edetä rakentamisessa, yhteisesti sovitussa järjestyksessä ”pala palalta”, rahoituksen sekä muun mahdollisen avun puitteissa. Yhtä mieltä oltiin, että perusasiat kuten penkit, valaistus ja asfaltointi sekä esteettömyysseikat ovat ensisijaisia. Lisäksi todettiin, että alueen rakentaminen todennäköisesti tulee edistämään lähialueen asukkaiden viihtymistä alueella. Tämän koettiin olevan positiivinen seikka eri yksiköiden asukkaiden näkökulmasta.

Tilaisuudessa esitelty toinen suunnitelmaluonnos luvattiin toimittaa jokaiseen yksikköön. Ennen kuin tilaisuuteen osallistajat poistuivat paikalta, heitä pyydettiin vielä miettimään, jos mieleen tulee vielä joitain ehdotuksia tai lisäyksiä. Tilaisuudessa mietittiin myös nimiehdotusta projektille. Todettiin, että hyvä, mieleenpainuva nimi voisi olla tehokas projektin tunnetuksi tuomisen kannalta. Kommentteja pyydettiin lähettämään esimerkiksi sähköpostitse. Jatkotoimena osallistamisprojektille suunniteltiin lopputilaisuutta, jossa esitellään vielä kolmas suunnitelmaluonnos (liite 12), sekä koko osallistamisen projekti tuloksineen.

Jukantuvan päivätoiminnan ryhmät viestittivät vielä tilaisuuden jälkeen kommenttina heille tärkeimmistä toiminnoista, joita toiseen suunnitelmaluonnokseen oli tehty ja joita he tulisivat käyttämään. Näitä olivat Jukantuvan ja Mäntykodon välinen grillauspaikka, turvallinen lenkkipolku, kuntoilulaitteet (myös pienikokoisille), esteettömyys siirryttäessä paikasta toiseen, tasapainoharjoitteet, laavu, penkit ja levähdyspaikat reittien varrelle, frisbeegolf sekä esiintymislava.

8.4 Kolmannen suunnitelmaluonnoksen esittelytilaisuus

Viimeinen opinnäytetyöhön liittyvä osallistamistilaisuus järjestettiin Lapuan Vanhan Patruunatehtaan Alajokisalissa 14.4.2016. Tilaisuuteen kutsuttiin sähköpostitse kaikki suunnitteluun osallistuneet tahot, vanhusneuvosto, kaupungin päättäjät, alueen kaksi paikallislehteä sekä kyläseurojen ja Lions Clubien edustajat. Suunnittelun alueen yksiköihin toimitettiin kutsut (liite 13) seinälle kiinni-

tettäviksi, jotta myös asukkaiden omaiset saisivat tiedon tilaisuudesta. Lisäksi kutsuttiin kaikkia kaupunkilaisia tilaisuuteen paikallisen sanomalehden sivuilla (liite 14).

Toisen luonnoksen esittelytilaisuuden kommenttien ja keskustelun perustella tehtiin kolmas suunnitelmaluonnos. Suunnitelmaluonnokseen lisättiin vesiaihe, joka ideoitiin toisen suunnitelmaluonnoksen esittelytilaisuudessa. Toimintoja jäseneltiin luonnoksessa selkeämmin näkyviksi, jotta luettavuus olisi esittelytilaisuuden aikana ison salin seinältä parempi.

Tilaisuuteen osallistui noin viisikymmentä henkilöä. Suunnittelun alueen yksiköistä tilaisuuteen osallistui henkilökuntaa ja Jukantuvan kehitysvammaisten päivätoiminnan asiakkaita. Lisäksi paikalla oli vanhusneuvoston, kyläseurojen, Lions clubin sekä Lapuan kaupungin teknisen keskuksen edustajia sekä muutama muu asiasta kiinnostunut henkilö. Lapuan kaupungin päättäjistä paikalla oli yksi henkilö.

Tilaisuudessa esiteltiin koko osallistamisessa läpikäyty prosessi, sekä käsiteltiin viheralueiden voimaannuttavaa vaikutusta ihmisille. Lopuksi esiteltiin kolmas alueesta tehty luonnos kokonaisuudessaan sekä pienempinä tarkempina otoksina toiminta-alueittain. Kuulijoille korostettiin, että suunnitelmaluonnokseen sekä yleensä alueen kehittämiseen voi vielä antaa ehdotuksia ja että suunnittelun osallistaminen jatkuu siihen saakka, kunnes lopullinen suunnitelma hyväksytään.

Esityksen jälkeen keskusteltiin vielä aiheesta ja kommentteissaan kuulijat korostivat aiheen tärkeyttä. Osallistamisprojektia pidettiin alueella ainutlaatuisena ja innostavana. Eräs osallistuja kertoi liikuttavan tarinan vuodepotilaana olevasta ikäihmisestä, joka kertoi aina aamuisin katsovansa ulos ikkunasta. Häneltä kysyttäessä mitä hän sieltä katsoi, hän kertoi katsovansa heiluuko lehti puussa vai ei. Tämä kertomus osoittaa kuinka pienikin yhteys ikkunanäkymänä luontoon on tärkeä ja kuinka se voi pitää ihmisen ”kiinni” hetkessä hänen toimintakykynsä heikennyttyä.

9 Pohdinta

Opinnäytetyön tutkimusosuus kesti noin kaksi vuotta. Merkittävä ajankäyttöön vaikuttava tekijä oli tutkinnon suorittaminen päivätyön ohella. Käytännössä vastaava osallistaminen voidaan todennäköisesti suorittaa myös nopeammassa aikataulussa. Pidän kuitenkin hyvänä puolena, että

osallistamiseen oli riittävästi aikaa. Tehtävään oli mahdollista paneutua rauhallisesti ja katsoa välillä asioita myös hiukan etäämmältä. Riittävän ajan varaamisen osallistamiseen uskon olleen myös osallistettavien henkilöiden näkökulmasta katsoen hyvä tapa. Hoitoalan henkilökunnan eikä heidän asiakkaittensa kiirettäminen suorittamaan osuuttansa nopeammin ei olisi ollut osallistamisen onnistumiselle välttämättä edullista. Erityisryhmiä haastateltaessa jo yksittäinen haastattelu saattoi olla haastateltavalle uusi tilanne ja itsessään jännittävä tapahtuma. Huomio ei tällöin välttämättä keskittynyt kokonaan haastattelun kysymyksen miettimiseen. Uskon olleen hyvä, että mieleen tulevia ajatuksia oli mahdollista kertoa ja kommentoida vielä haastattelujen ja tilaisuuksien jälkeenkin.

Opinnäytetyön tulokset vastaavat siihen kysymykseen, mihin tilaaja vastausta toivoi. Opinnäytetyö täyttää sille annetun tavoitteen antamalla Lapuan perusturvapalvelualueen ulkoilualueiden suunnittelulle valmiin ohjeistuksen. Opinnäytetyön osallistaminen on toivon mukaan rohkaissut myös alueen erityisryhmiä ja henkilökuntaa huomaamaan, että heidän mielipiteitään pidetään tärkeänä. Uskon, että tämä opinnäyte on rohkaiseva esimerkki siitä, kuinka vastaavanlaisia alueita voitaisiin suunnitella yhteistoimin. Se on myös esimerkki siitä, kuinka tällaisella toiminnalla voidaan aikaansaada hyvää mieltä ja rohkaistaan ihmisiä ajattelemaan ja tuomaan esiin omia näkökantojansa. Erityisesti pidän tärkeänä sitä, että myös erityisryhmät saivat äänensä kuuluviin. Osallistaminen, joka työn aikana tehtiin, kannustaa jatkamaan suunnittelun loppuun asti samalla vuorovaikutteisella menettelyllä ja jatkossakin voidaan alueen suunnittelussa palata yhteisen pöydän ääreen.

Opinnäytetyön yksi tärkeä näkökulma oli erityyppistä hoitoa ja aktiviteetteja tarjoavien hoitolaitosten asukkaiden, asiakkaiden ja henkilökunnan osallistaminen. Tuloksena olisi voinut olla huomattavia eroja heidän toiveissaan ja tarpeissaan. Tulokset kuitenkin osoittivat, että erot olivat pieniä. Tärkein erottava tekijä oli asukkaiden ja asiakkaiden toimintakyky, joka vaikutti eri toimintojen sijoittamiseen alueellisesti. Kehitysvammaiset, jotka käyttävät aluetta, ovat päivätoiminnan asiakkaita ja toimintakyvyltään melko hyväkuntoisia. Heidän toiveensa sekä myös mielenterveyskuntoutujien toiveet erosivat ikäihmisten toiveista alueen toiminnollisten aktiviteettien osalta. Siinä missä ikäihmiset kaipasivat ulkona oleskeluun liittyviä mahdollisuuksia ja ympäristön kauneutta, kehitysvammaiset ja mielenterveyskuntoutujat toivoivat ympäristön kauneuden lisäksi pelaamiseen ja kuntoiluun liittyviä alueita, laitteita, leikkivälineitä sekä kävelyreittejä.

9.1 Erityisryhmien osallistaminen

Osallistavaa suunnittelua koskevassa kirjallisuudessa puhutaan usein laajamittaisemmasta, lainmääräyksiin toteutettavasta osallistamisesta. Tällaista on esimerkiksi kaavoitukseen osallistaminen. Osallistamista ja vuorovaikutteista suunnittelua opinnäytetyön kaltaisissa ympäristösuunnittelukohteissa ei varsinaisesti ole lailla säännelty. Erityisryhmien osallistamista koskevia suosituksia on kuitenkin olemassa. Julkisten alojen yhä pienevät henkilöstöresurssit saattavat osaltaan kuitenkin vaikuttaa rajoittavasti osallistumistilaisuuksien järjestämiseen. Viranomaisten mahdollisuus tai halu käyttää vapaaehtoisesti aikaa vuorovaikutteiseen suunnitteluun voi vähentyä kohteissa, jossa sitä ei lain puitteissa määrätä. Talouden kireä tilanne saattaa siis vaikuttaa negatiivisesti osallistamisen ja vuorovaikutteisen suunnittelun kehitykseen.

Liuhtarin perusturva-alueen ulkoilualue ei ole kohteena kovin suuri, mutta sen merkitys alueen käyttäjille on suuri. Osallistamisella tässä kohteessa saavutettiin erityisesti kaksi tärkeää hyötytekijää. Erityisryhmät, joilla ei yleensä ole terveydellisistä tai ikään liittyvistä syistä mahdollisuuksia oma-aloitteisesti päästä vaikuttamaan, saivat mahdollisuuden osallistua oman elinympäristönsä suunnitteluun. Toinen tärkeä hyötytekijä oli osallistamisprosessin avulla saatu tieto tulevaan alueen suunnitteluun. Haastattelut ja yhteiset tilaisuudet rohkaisivat ja kannustivat osallistujia miettimään piha-alueiden kehittämisen mahdollisuuksia omien toiveiden ja haaveidensa näkökulmasta. Osallistamistilaisuuksissa tärkeänä tekijänä olivat vaikuttamisen mahdollisuuden synnyttämä innostus ja mielihyvä. Kaikissa luonnosten esittelyvaiheissa pyrittiinkin korostamaan sitä, että aluetta on suunniteltu yhdessä.

Osallistamisen onnistuminen ja laajuus olivat paljolti riippuvaisia henkilökunnan aktiivisuudesta. Asioiden sovittaminen heidän kiireiseen aikatauluunsa varsinaisen hoitotyön suorittamisen lomaan vaati järjestelyitä henkilökunnalta. Vaikka vastaanotto henkilökunnan puolelta oli positiivista ja innostunutta, pelkäsin, että häiritsin heidän kiireellisiä päivärutiinejansa kysymyksilläni ja aikatauluillani. Oli kuitenkin mukava huomata, kuinka he useimmiten saivat järjestettyä aikaa yhteisiin tilaisuuksiinkin. Osallistamisen toteuttaminen opinnäytetyössä sujui yllättävän helposti ja omat ennakkoluuloni asioiden onnistumisesta karisivat matkalla kokonaan. Uskon, että opinnäytetyössä toteutettu osallistaminen oli laaja oppimisprosessi jokaiselle taholle, niin osallisille kuin osallistajille.

Osallistamisessa on monia erilaisia menetelmiä ja tapoja toimia. Tässä opinnäytetyössä osallistettavat ryhmät erosivat toisistaan sekä taidoiltaan että rooliltaan ja niinpä olikin aiheellista valita erilaisia, kullekin ryhmälle sopivia menetelmiä. Osallistaminen porrastettiin henkilökuntaa ja toimialoja koskettavaan tulevaisuusverstaaseen sekä asukkaita ja asiakkaita koskeviin haastatteluihin. Uskon, että oli hyvä valinta aloittaa osallistamisprojekti tulevaisuusverstasmenetelmällä. Sen perusteella tehdyn suunnitelmaluonnoksen esittelyn avulla voitiin alustaa ja selventää projektin tarkoitusta erityisryhmien haastatteluosuudessa. Osallistamistilaisuuksissa pyrin mahdollisimman hyvin selittämään suunnitelmaluonnoksiani ja liitin niihin mahdollisimman paljon valokuvia, jotta toiminnot olisivat tulleet paremmin selville ja olisivat helppolukuisia.

Erityisryhmiä osallistaessa voidaan hyötyä heidän varauksettomasta mielikuvituksestaan ja omien mielikuviansa rehellisestä ulosannista. Toisaalta informaation saaminen voi olla epävarmaa tai voidaan törmätä tilanteeseen, jossa osallistettavan toimintakyky ei riitä tarvittavan tiedon antamiseen. Tällöin on löydettävä keinoja haastattelun toteuttamiseen. Henkilökunnalla onkin tässä suhteessa tärkeä rooli. Hopearinteen haastattelussa mukana olleiden muistisairaiden ikäihmisten haastattelussa henkilökunta pystyi asiantuntemuksensa ja kokemuksensa avulla keräämään heiltä tietoa, johon suunnittelijantaidoilla en itse olisi pystynyt. Henkilökunnan etuna onkin heidän tottumisensa asukkaiden kanssa kommunikointiin.

Lukemieni tutkimusten perusteella uskon, että erityisryhmien osallistaminen heitä koskevien asioiden suunnitteluun on yleisesti ymmärretty tärkeäksi ja se on yleistymään päin. Itse pidän erityisryhmien osallistamista tärkeänä ja mielestäni se kuuluu osana kaikkien ihmisten tasa-arvoiseen kohteluun ja elämänlaadun parantamiseen laitospäristössä asuville.

9.2 Aiheen ajankohtaisuus

Etenkin iäkkäiden ulkoiluympäristön suunnittelun osalta aihe on mielestäni ajankohtainen ja lähes jokaista meistä jossain elämän vaiheessa koskettava. Ikäihmisten hoitoa koskevat asiat ovat puhuttaneet suomalaisia päättäjiä ja hoitoalaa viime aikoina. Ikäihmisten ulkoilumahdollisuuksiin liittyen Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut suosituksia kuntapäätäjille. Suosituksessa on korostettu ulkoilun merkitystä iäkkään ihmisen toimintakyvylle, tasa-arvolle, osallisuudelle ja elämänlaadulle. Kunnille suositellaan iäkkäiden tarpeiden huomioonottamista lähiliikuntapaikkojen suunnittelussa ja rakentamisessa. (Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2013, viitattu 20.1.2014.) Viimeisimmän Global Age Watch Index 2013–

tutkimuksen (2013, viitattu 20.5.2014) mukaan ikääntyneiden hyvinvointi Suomessa ei muihin länsimaihin verrattuna ole parhaita.

Monissa Suomessa tehdyissä opinnäytetöissä ja tutkimuksissa on esimerkkejä ikäihmisten palvelutalojen ulkoalueiden vuorovaikuttisesta suunnittelusta. Myös mielenterveyskuntoutujien ulkoiluympäristön osallistavasta suunnittelusta on joitain esimerkkejä. Omassa opinnäytetyössäni oli mielestäni mielenkiintoista useamman erityisryhmän yhteisen piha-alueen suunnitteluun osallistaminen sekä kaikkien näin kerättyjen näkökantojen yhdistäminen. Alusta asti asetettu tavoite mahdollisimman monipuolisen tiedon keräämisestä alueen suunnittelua varten on säilynyt perusajatuksena läpi koko työn. Osallistamisen perusajatus ei vielä tämän opinnäytetyön valmistumisen jälkeenkään katoa, vaan sitä jatketaan kunnes alueen rakentaminen saadaan valmiiksi. Käytännössä uskon työskentelymme olleen oppimisen polku meille kaikille osallistujille ja sen rohkaisseen kaikkia osallistuneita oman mielipiteensä esille tuomiseen ja sen arvostamiseen.

9.3 Suunnittelijan näkökanta

Suunnittelijan roolin kannalta vuorovaikuttisen suunnittelun mahdollisuus osoittautui tärkeäksi tekijäksi tiedonhankinnassa tulevaa suunnittelua varten. Perinteisesti suunnittelija kuulee asianosaisia aloittaessaan alueiden suunnittelua. Eritellessään tehtyä suunnitelmaluonnosta on reaktio vastapuolelta usein ihastunut ja kritiikkiä ei kokemukseni mukaan paljoakaan saa. Olen miettinyt johtuuko tämä asetelma siitä, että visuaalinen esitys voi näyttää niin hienolta, että se ikään kuin ”sokaisee” vastapuolen. Näkeekö vastaanottaja, jonka piha-alueen tila on ehkä mitäänsanomattomassa tai lähes olemattomassa kunnossa, ihastuksissaan vain suuren muutoksen, mutta ei osaa ”lukea” uutta suunnitelmaa riittävästi sisäistääkseen sen sisällön?

Vuorovaikutteinen suunnittelu ja osallistaminen eivät tokikaan voi olla ammattilaisen työtä sivuuttavia. On paljon tietoa, jota niin sanottu maallikko ei tiedä. Silloin suunnittelija asettaa ”rajat” suunnittelulle. Opinnäytetyössä eivät osallistetut erityisryhmät eivätkä henkilökunta olleet asiantuntijoita suunnittelun teknisellä tasolla, mutta heiltä saatu tieto käyttäjän näkökulmasta on ensiarvoisen tärkeää. Terveysten- ja sairaanhoidolliset asiakkaiden toimintakykyyn liittyvät rajoitteet, asumispalveluiden ulkoilualueiden toimintojen käytön rajoitteet sekä toisaalta mahdollisuudet olivat tietoa, jonka keräämiseen tarvittiin henkilökunnan ja käyttäjien osallistamista. Opinnäytetyön osallistaminen avarsi omaa katsomustani vammautumiseen ja mielenterveyteen liittyvissä, itselleni vieraisissa asioissa.

Osallistamisen myötä voidaan saada myös uusia näkökulmia vaikkapa virkamiesten työskentelyyn ja hallinnollisten asioiden valmisteluun. Kysymykseen tulee jopa asiantuntemuksen syventyminen. Toisaalta tyydytyksen voivat saada myös osallistetut, joille vaikuttaminen antaa positiivisia tunteita ja heidän asenteensa voi muuttua myönteisemmäksi aiemman kriittisyyden sijaan. Virkamiesten näkökulmasta työ helpottuu, oppimista tapahtuu ja niin sanottu negatiivinen ”jälkipyykki” saattaa vähentyä. Osallistavien suhde omaan ympäristöönsä omasta näkökulmasta, mutta myös toisten osallisten näkökulmasta voi kasvattaa ymmärrystä.

9.4 Viheralueista voimaa

Opinnäytetyössä tuotiin esille luonto- ja viherympäristön positiivisia vaikutuksia ihmisen fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Opinnäytetyön haastattelun tuloksista sekä muista vastaavista opinnäytetöistä ja tutkimuksista on vahvistunut mielikuva, että luontoyhteyden tarve säilyy meillä ihmisillä elämän loppuun asti. Esimerkiksi Green care-ajattelu on nostanut päätään ja sitä on jo kehitetty Suomessakin osana erityisryhmien kuntoutusta. Monien muistamat mielisairaaloiden kauniit ympäristöt ja viljelypuutarhat näyttäisivät olevan saamassa jälleen arvoansa takaisin. Luontoyhteyden säilyttämisen tärkeys ihmisen toimintakyvyn heikettyä ja hänen jouduttuaan laitoshoitoon on oivallettu. Liuhtarin perusturva-alueelle voidaan viheralueiden kehittämisen myötä saada aikaan alue, joka tarjoaa jokaiselle mahdollisuuden viheralueiden voimaannuttavaan kokemiseen. Erityisryhmille piha voi tulevaisuudessa olla viihtyisä lisätila laitosten sisäympäristöjen lisäksi.

9.5 Tutkimuksen luotettavuus

Opinnäytetyössä pidettiin eettiset näkökulmat mielessä. Kaikki asukkaiden ja asiakkaiden haastattelut ja kyselyt tehtiin nimettömänä. Tuloksista puhuttiin ja ne kirjoitettiin ryhmittäin kunkin yksikön tuloksina. Valokuvausta tilaisuuksissa ei harrastettu lukuun ottamatta henkilökunnan tilaisuuksia, joissa lupa kuvaamiseen pyydettiin osallistujilta.

Osallistamisen suhteen opinnäytetyössä pyrittiin alusta saakka olemaan vuorovaikutuksessa osallistujien kanssa. Osallistamisen raamit suunniteltiin ensimmäisessä tulevaisuusverstaatilaisuudessa, joten vuorovaikutteisuus käynnistyi jo ennen varsinaista suunnittelua. Suunnittelun suuntaukseen varottiin mitenkään ennakoon vaikuttamasta. Niiden suunta määräytyi tulevaisuusverstaan osallistujien aloitteita myötäillen ja täydentyi asukkaiden ja asiakkaiden haastatteluista saaduilla tuloksilla.

Haastattelutilanteissa haasteltavat miettivät vastauksensa mahdollisimman itsenäisesti. Muutamissa tapauksissa henkilökunta joutui auttamaan haastateltavaa hänen heikon toimintakykynsä vuoksi. Henkilökunta valitsi yksiköissä haastatteluihin osallistujat. Tutkimustuloksia heikentää todennäköisesti se, että kaikki yksiköiden asukkaat eivät heikon toimintakykynsä vuoksi ollenkaan voineet osallistua haastatteluihin. Osallistumisen vapaaehtoisuuden vuoksi myös henkilöt, jotka eivät ole aktiivisia saattoivat jäädä tulematta haastatteluun. Ikäihmisten haastatteluissa ulkopuolelle jäivät ne, jotka eivät heikon kuntonsa vuoksi olleet päiväsälissä. Parhaaseen tulokseen pääsemiseksi olisi tarvittu tilaisuuksiin osallistujat jokaisesta alueen yksiköstä. Henkilökunnan kiireiden vuoksi lasten osallistuminen jäi mielestäni vähäiseksi. Haastattelut ja piirrostehtävät tehtiin, mutta osallistamisen jatkotilaisuuksiin eivät lapset ja päiväkodin henkilökunta osallistuneet. Jatkossa ennen suunnittelun loppuunsaattamista on syytä vielä palata päiväkodin ja lasten näkemuksiin.

Henkilökunta arvioi oman läsnäolonsa vaikuttaneen joidenkin henkilöiden kohdalla haastateltavan valintoihin. Esimerkiksi kuvahaastattelun makkara ja nuotio -kuvan valintaa saatettiin epäroidä, koska sen tiedettiin olevan epäterveellinen valinta. Sitä ei uskallettu välttämättä valita, kun hoitajia oli paikalla. Itseluottamus kuitenkin tuntui monilla haastateltavista paranevan osallistamisprosessin edetessä. Päättämättömyys tai taidonpuute aiheutti vaikeuksia joidenkin haastateltavien kohdalla. Oman arvioni mukaan haastattelutilanteissa mahdollisia saattoivat olla myös toisen haastateltavan valintojen jäljittely. Värikäs ja kaunis kuva saattoi itsessään olla valintaan vaikuttava. Voidaan myös miettiä, vaikuttivatko valmiit haastattelussa käytetyt kuvat ja valmiit luonnokset passivoivasti osallistujien ideointiin. Kuitenkin esimerkiksi kehitysvammaisten osalta heidän innostuneisuutensa tuntui lisäävän heidän idearikkauttansa. Jotkut heistä innostuivat ylenpalttisesti selittämään omia ihastuksiaan esimerkiksi puutarhaan ja kukkasiin liittyen. Osallistamistilanteessa saattaisi tulla esiin myös kysymys onko haastateltavalla yleensäkin kiinnostusta käsiteltäviin asioihin. Esimerkiksi tässä työssä olivat kyseessä ulkoalueet ja haastateltavalta henkilöltä on saattanut puuttua kiinnostus ulkoiluun jo ennen sairastumistaan tai ikääntymistään.

Suunnitteluun liittyvät tavat ja tottumukset, sekä viheralan ammattitaidon näkökanta pidettiin tutkimuksen ajan taka-alalla. Varsinaista suunnitelmaa ei tämän työn puitteissa ollut tarkoitus tehdä, niinpä omien, suunnittelullisten näkökantojen esiin tuominen ei olisi ollutkaan tärkeää osallistamisen vaiheissa. Tekniset ratkaisut ovat ajankohtaisia vasta varsinaisen suunnittelun yhteydessä.

Opinnäytetyössä käytettiin teoreettisena pohjana osallistamiseen liittyviä tutkimuksia ja opinnäytetöitä. Opinnäytetyöt osoittautuivat laadullisessa tutkimuksessa käytännönläheisyytensä vuoksi hyviksi esimerkeiksi ja vertailukohteiksi. Liuhtarin alueella tehtyä osallistamista vastaavia kohteita ei löytynyt, koska yleensä osallistamiset oli suoritettu jonkin yksittäisen erityisryhmän palvelutalon yhteydessä ja pääasiassa ne koskivat ikäihmisten osallistamista. Puutteena olivat vähäiset tutkimukset muiden erityisryhmien, kuten esimerkiksi kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien kohdalla.

9.6 Jatkokehittäminen

Osallistava tutkimusote Liuhtarin perusturva-alueen suunnitteluun toi esiin paljon positiivisia seikkoja. Tällaisia olivat sekä osallistujien että osallistajien positiiviset kokemukset ja molemminpuolinen oppiminen. Palautekeskusteluissa osallistamisen tilanteisiin liittyvissä keskusteluissa tulivat esiin mielihyvä yhteisestä tekemisestä sekä luottamuksen arvoisena olemisen tunteesta. Tähän perustuen voidaan tässä opinnäytetyössä osoittaa, että vuorovaikutteisuudesta hyötyivät sekä suunnittelija että osallistettavat.

Opinnäytetyön osallistaminen on yksi esimerkki siitä, kuinka erityisryhmien osallistaminen on mahdollista toteuttaa. Menetelmien valintoja ja niiden keinoja voidaan kehittää kohteen tarpeiden ja asukkaiden toimintakyvyn mukaan. Kehittämistä kaivataan toimintakyvyltään heikompienkin osallistamisen mahdollisuuksiin. Jos tarkastellaan opinnäytetyön tutkimuksen jatkokehittämistä Lapuan kaupungin tai minkä tahansa vastaavanlaisen kohteen näkökulmasta, voidaan tutkimustapaa soveltaa erityisryhmien elämään vaikuttavissa erilaisissa hankkeissa. Osallistamisen laajuutta ja osallistettavia henkilöitä voidaan miettiä kohde kerrallaan. Myös ympäristönhoitoon osallistuvaa henkilökuntaa, kuten viheraluehoitajia ja kiinteistöhoitajia voisi jatkossa ottaa suunnitteluun mukaan.

Liuhtarin perusturva-alueen osallistavan suunnittelun avulla pyrittiin aluetta käyttävien henkilöiden liikunnallisten, kulttuurillisten sekä sosiaalisten aktiviteettien mahdollisuuksien lisäämiseen. Työn yhteydessä ei noussut esiin toiveita alueen käyttämisestä puutarhaterapian hoitomuodon toteuttamiseen. Toisaalta alueen rakentaminen voisi tulevaisuudessa olla sysäys tämän kaltaiselle toiminnalle ja voisi osaltaan olla kannustamassa tulevaisuudessa vaikkapa Green care-menetelmän luontoa hyödyntävän terapia- ja kuntoutusmenetelmien kokeiluun.

Opinnäytetyön kaltainen iso rakennuskohde vaatii valmistuakseen melko mittavan rahoituksen, mikä ei välttämättä tämän hetkisessä kuntien ja kaupunkien huonossa taloustilanteessa ole mahdollista. Osallistamisen vaiheissa ajatus siitä, että herätetään turhia toiveita ihmisille, tuntui epärealistiselta. Olivathan he innostuneet suunnittelusta ”täysin rinnoin”. Opinnäytetyön edetessä hankkeelle kuitenkin saatiin jo osarahoitusta ilman perillistä kuolleen lapualaisen henkilön omaisuudesta. Näin alueen lopullinen suunnittelu ja rakentaminen voidaan aloittaa heti. Ensimmäinen askel on koko osallistuneen ryhmän kokoon kutsuminen ja yhdessä rakentamisen kohteiden järjestyksen arvottaminen.

Kahden vuoden kuluessa olen todennut, että erityisryhmien osallistaminen on opettavaista mutta haastavaa. Sain huomata, että oma koulutustaustani ei olisi yksin riittänyt viemään haastatteluprosessia eteenpäin. Osallistaminen yhteistyössä vaikkapa terveydenhoitoalan opiskelijan kanssa voisi olla sopiva tutkimusote vastaaviin kohteisiin.

LÄHTEET

Ara Asumisen rahoittamis- ja kehittämiskeskus. 2015. Suunnitteluopas. Keskeisiä tavoitteita valtion tukemien asuntojen suunnittelulle. Viitattu 13.1.2016. www.ara.fi/download/Suunnitteluopas_2013/2d274119-2a14.../22532.

Brandenburg, C. 2008. Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus. Opetusministeriön julkaisu. Viitattu 21.2.2016.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2006/liitteet/opm_18_opm6.pdf?lang=fi

Bäck, S. 2014. Suomalainen arki-valokuvakortit. Valokuvakortit haastattelun tukena. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Dexter, S., Ward, H. 2015. Health, well-being and social inclusion therapeutic horticulture in the UK. Loughborough University. 2015. Viitattu 12.3.2016. <https://dspace.lboro.ac.uk/dspace-jspui/bitstream/2134/2922/1/Evidence11.pdf>.

Global Age Watch Index 2013: Insight report, summary and methodology. 2013. Viitattu 20.5.2014. <http://www.helpage.org/global-agewatch/reports/global-agewatch-index-2013-insight-report-summary-and-methodology/>.

Green Care -toiminta. Green Care Finland Ry. 2016. Viitattu 21.1.2016. <http://www.gcfinland.fi/>.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Huhtanen, K. 2011. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Invalidisäätiö Orton. Galleria. 2016. Viitattu 16.2.2016. <https://www.orton.fi/fi/invalidisaatio-orton/saatio/>.

Jungk, R. & Müllert, N. 1989. Tulevaisuusverstaat. Käsikirja demokratian elvyttämisen mahdollisuuksista. Kerava: Moniseri.

Green Care vaikuttavuus. 2011. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus. Viitattu 13.2.2014. <https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/maaseutuyritys/mahdollisuuksienmaaseutu/greencare/vaikuttavuus>

Kaavaselostus. 8. 2013. Liuhtarin kaupunginosan asemakaavamuutos. Kortteli 878. Palvelukotihanke. 27.8.2013. Lapuan kaupunki.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännönopas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Tampereen yliopistopaino Oy.

Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja sarja. Suomen yliopistopaino Oy.

Kavasto, M-L. 2013. Mikä innostaisi ulkoilemaan? –diakoniapuiston suunnittelussa iäkkäiden toiveet huomioon. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Vanhustyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 16.3.2014. <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/61879>.

Kuntaliitto. 2014. Kuntalaisten osallistuminen. Viitattu 26.2.2014. <http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/Sivut/default.aspx>.

Kuntaliitto. 2012. Lapsipoliittinen ohjelma. Viitattu 28.2.2014. <http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/sosiaalipalvelut/lapset/lapsipolitiikka/Sivut/default.aspx>.

Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi. 2013. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 20.1.2014.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110355/ISBN_978-952-00-3415-3.pdf?sequence=1.

Lapuan kaupunki. 2016. Viitattu 4.2.2016.

<http://www.lapua.fi/web/?c=2515&nv=2513&ns=2515&lang=fi>.

Lapuan ikäpoliittinen ohjelma 2010 – 2015. Lapuan kaupunki Viitattu 20.1.2014.

http://www.lapua.fi/files/Tiedostot/Lapuan_ikapoliittinen_ohjelma_20102015.pdf).

Lasarov-Minni, P. 2006. Suursuonpuiston vanhustenpolku – Käyttäjäkokeuksia. Stadia. Helsingin ammattikorkeakoulu. Apuvälinetekniikan koulutusohjelma. Viitattu 29.2.2016.
http://www.hel.fi/static/hkr/helsinkikaikille/kirjasto/vanhustenpolun_kayttajakysely.htm.

Latikka, A-M. 1997. Tilaa mielenterveydelle – Mielenterveys ja fyysinen ympäristö. Väestö, ympäristö ja elinolot –yksikön Yhdyskuntasuunnittelun sosiaaliset ja terveydelliset kytkennät –ryhmä ja Palvelut ja laatu –yksikön Mielenterveysryhmä. Helsinki: Stakesin monistamo.

Lehmuspaijo, V. & Åkerblom, S. 2007. Iäkkäiden ihmisten liikuntapaikkojen suunnittelu. Arki- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen tilat palvelu- ja hoiva-asumisympäristössä. Opetusministeriö. Liikuntapaikkajulkaisu 94. Rakennustieto Oy, Helsinki. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Liikanen, H-L. 2010. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia - ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1.

Liikunta ja ikääntyminen – liikkeellä voimaa vuosiin. 2013. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2013:5.

Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011. 2008. Opetusministeriö.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/opm45.pdf?lang=fi>. Hakupäivä 4.4.2016.

Loikkanen, T., Simojoki, T. & Wallenius, P. 1997. Osallistavan suunnittelun opas luonnonvara ammattilaisille. Kuopio: Metsähallitus.

Maankäyttö- ja rakennusasetus 10.9.1999/895.

Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132.

Maunulan esteetön liikuntapolku. 2015. Viitattu 28.2.2015. <http://www.lts.fi/tutkimus/lts-hankkeet/rekisteri/hyvät-kaytannot/maunulan-esteetön-liikuntapolku>.

Mehtola, J. 2015. Puutarha parantaa. Suomen luonto. Viitattu 1.9.2015. <http://www.suomenluonto.fi/sisalto/artikkelit/puutarha-parantaa/>.

Mäkinen, E, & Roivas, M. 2009. Jotta jokaisella olisi hyvä. Voimavaroja vahvistava vanhustenkeskus. Metropolia ammattikorkeakoulun julkaisuja sarja c:artikkelit 1. Viitattu 15.4.2015. http://www.metropolia.fi/fileadmin/user_upload/Julkaisutoiminta/C1_Jotta_jokaisella_olisi_hyva.pdf#page=48.

Niinimäki, P-L. 2016. Kyllästy konserttielämään - lähti esiintymään laitoksiin. Hyvinvointitaide on nyt kärkihanke. Sanomalehti Ilkka 14.2.2016, 22.

Oikeusministeriö. 2014. Ajankohtaista. Demokratiapoliittinen. selonteko. Viitattu 30.5.2015. <http://oikeusministerio.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2014/03/demokratiapoliittinenselontekooduskuntaan.html>.

Poikola, A. 2010. Osallistaa vai mahdollistaa. Netti ja kansalaisyhteiskunta. Viitattu 24.2.2015. <http://www.mahdollista.fi/2010/12/15/osallistaa-vai-mahdollistaa/>.

Posio, M. 2004. Luonnossa toteutettava toimintaterapiaryhmä. Mielenterveyskuntoutujien kokemuksia. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Toimintaterapian koulutusohjelma. Sosiaali- terveys- ja liikunta-ala. Opinnäytetyö. Viitattu 24.5.2015. <https://www.theseus.fi/handle/10024/79496>.

Puusa, A. & Juuti, P. 2011. Menetelmäviidakon raivaajat – perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Hansaprint.

Päivänen, J., Kurki, H. & Virrankoski, L. 2002. Parempaan kaupunginosaan. Aluefoorumi kehittämisen menetelmänä. Ympäristöministeriö. Alueiden käytön osasto. Helsinki. Edita Prima Oy.

- Rannisto, T. 2007. Luonnon estetiikka. Jyväskylä: Gummerrus Kirapaino Oy
- Rappe, E., Linden, L. & Koivunen, T. 2003. Puisto, puutarha ja hyvinvointi. Viherympäristöliiton julkaisu 28. Jyväskylä: Gummeruksen Kirjapaino Oy.
- Salonen, K. 2005. Mieli ja Maisemat. Eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Salovuori, T. 2014. Luonto kuntoutumisen tukena. Mediapinta.
- Salovuori, T. 2009. Vihreyden keskellä. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Sepponen, S. 2012. Toiminnan näkökulma Honkaharjun palvelutalon pihasuunnitteluun. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Toimintaterapian koulutusohjelma Opinnäytetyö. Viitattu 14.3.2016. <http://www.theseus.fi/handle/10024/42239>
- Staffans, A. 2004 Vaikuttavat asukkaat. Vuorovaikutus ja paikallinen tieto kaupunkisuunnittelun haasteina. Helsinki: Yliopistopaino Oy
- Suomen Perustuslaki 11.6.1999/731
- Suomen Vammaispoliittinen ohjelma 2010 - 2015. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 30.1.2014. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=1087414&name=DLFE-12157.pdf
- Suomen YK-liitto. 2008. Yk:n vammaissopimus. Viitattu 30.1.2014. http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/ykn_vammaissopimus_uudistettu_painos_2012.pdf.
- Tapaninen, A., Kauppinen, T., Kivinen, K., Kotilainen, H., Kurenniemi, M., Pajukoski, M. 2002. Ympäristö ja hyvinvointi. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Tietoa kehitysvammasta. 2015. Kehitysvammaisten tukiliitto ry. Viitattu 24.2.2015 <http://www.kvtl.fi/fi/kehitysvamma->

Tikkanen, J. 2013. Oulun ammattikorkeakoulu. Luento 2013.

Ukkonen-Mikkola, T. 2011. Sukupolvien kohtaamisia lasten ja vanhusten yhteisessä palvelukeskuksessa. Tampere: Tampereen yliopisto kasvatustieteiden yksikkö. Akateeminen väitöskirja.

Unicef. Yleissopimus lasten oikeuksista. Viitattu 30.1.2014. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>.

Verna, I. 2009. Dementiaoireisten asuin- ja hoivaympäristöt. SOTERA. Arkkitehtuurin laitos. Teknillinen korkeakoulu. Viitattu 21.7.2014. http://www.sotera.fi/pdf/Dementiaoireisten_asuin_ja_hoivaymparistot_web.pdf.

Vihreä veräjä. 2016. Viitattu 13.3.2016. <http://www.vihreaveraja-hanke.fi/tuotteet-palvelut/hankkeen-toimintamuotojen-tausta/puutarha-ja-luontoymparistot/>.

Viherympäristön kuntouttava käyttö. 2011. Green Care Finland ry. Viitattu 14.2.2016. <http://www.gcf Finland.fi/viherympariston-kuntouttava-kaytto>Laitosympäristön suunnittelun näkökantaja.

LIITTEET

LIITE 1 ALUEEN ASEMAKAAVA

LIITE 2 SÄHKÖPOSTIKUTSU TULEVAISUUSVERSTAASEEN

LIITE 3 OPINNÄYTETYÖSUUNNITELMAN POSTERI

LIITE 4 TULEVAISUUSVERSTASMENETELMÄN TOTEUTTAMISOHJE

LIITE 5. TULEVAISUUSVERSTAAN YHTEENVETORAPORTTI

LIITE 6. ENSIMMÄINEN SUUNNITELMALUONNOS

LIITE 7 VANHUSTEN MIELIPITEITÄ ULKOILUALUEIDEN KEHITTÄMISEKSI

LIITE 8. KUVAHAASTATTELUN KUVAT

LIITE 9 LASTEN PIIRUSTUKSET

LIITE 10 TOINEN SUUNNITELMALUONNOS

LIITE 11 TOISEN LUONNOKSEN ESITTELYTILAISUUDEN OHJELMA

LIITE 12 KOLMAS SUUNNITELMALUONNOS

LIITE 13 KUTSU LOPPUTILAISUUTEEN

LIITE 14 LEHTI-ILMOITUS

Hei !

Kiitos mielenkiinnostanne lähettämiäni opinnäytetyön suunnitelmia kohtaan. Ajattelin ehdottaa ensimmäistä tapaamista asian tiimoilta Sirkan esittämän toivomuksen mukaisesti tuonne viikolle 5. Ehdotankin teille tiistain 28.1. tai keskiviikko 29.1. iltapäivää vaikkapa klo 13.00 alkaen. Tarkoitus olisi tulevaisuusverstaas mallin mukaan tuottaa ideoita ulkoilureitin suunnittelun oheistamiseen. Valmistelen ja lähetän teille ennen tapaamistamme suunnitteluun ja rakentamiseen liittyviä näkemyksiä sekä tietoa tulevaisuusverstaan toteuttamisesta, jos menetelmä ei ole tuttu. Se mitä me tulevaisuusverstaassa työstämme on lähinnä teiltä käyttäjien näkökulmasta tulevaa arvokasta tietoa ja ideoita.

Voin kertoa omasta kokemuksestani, että tulevaisuusverstaas on hauska ja rento tapa saada kerätyksi suht koht nopeasti tietoa ja loistavia ideoita. Toivon, että lähdette avoimin mielin mukaa rakentamaan yhteistä hyvää.

Mutta ilmoitelkaa sopiiko esittämäni ajat, viikolla 5 olen itse paikalla ma, ti ja ke ja minulle sopii mikä tahansa ajankohta. Jukantuvan puolelta on toivottu iltapäivä aikaa.

Ps jos joku vielä puuttuu listasta ilmoittanette eteenpäin.

LAPUAN KAUPUNGIN SOSIAALI-, TERVEYS- JA HYVINVOINTIPALVELU-YKSIKÖIDEN YHTEISEN, VIRIKKEELLISEN JA TURVALLISEN ULKOILUALUEEN SUUNNITTELUN MENETELMÄT

RAIJA TALVITIE
MAK3SY

KAAVAMUUTOS
ALUE

SUUNNITTELU
ALUE

SOSIAALIPALVELUIDEN ALUE

Lapuan kaupungin sosiaali- ja terveysalan palvelut sijaitsevat Liuharin kaupunginosassa n. 7,2 ha alueella. Alueella on terveyskeskus, vanhusten, kehitysvammaisten, ja mieleterveyspotilaiden asumiseen ja palvelutoimintaan liittyviä palveluita, psykiatrinen poliklinikka ja lasten päivähoitoyksiköitä. Lisäksi alueelle sijoittuvat yksityiset, vanhusten palveluasumista tarjoavat yksiköt Myllytupa ja Vuosikas. Näiden toimintojen läheisyydessä sijaitsevat Liuharinpuiston viheralue ja urheilukenttä. Lisäksi alueelle on rakenteilla uusi vanhusten palvelutalo, Lapuan Palvelutalo.

ALUEEN KAAVOITUS

Alueella on pääasiassa asemakaavan mukaisesti voimassa sosiaalitointa ja terveydenhuoltoa palvelevan rakennusten korttelialue (YS) kaava. Uuden 60-paikkaisen vanhusten palvelukodin, Lapuan Palvelutalon, rakentamisen mahdollistamiseksi alueelle laadittiin asemakaavamuutos. Uudessa asemakaavassa on huomioitu riittävät ja monipuoliset perusturvapalveluiden tulevaisuuden tarpeet alueella.

SUUNNITTELUN TARVE

Lapuan kaupungin Ikäpoliittisen ohjelman 2010 - 2015 suositusten mukaan on kaupunkiin perustettu poikkihallinnollinen työryhmä, jossa on pohdittu mm. ikäihmisten liikunnan mahdollisuuksia. Tämän työryhmän selvityksissä on keskusteltu turvallisen ulkoilureitin tarpeesta sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialueen keskittymän alueelle Liuhariin. Uuden vanhusten palvelutalohankkeen myötä 2013 hyväksytyssä kaavamuutoksessa on huomioitu mahdollisuus rakentaa koko palvelualueen kattava, esteetön ulkoilureitti levähdyspaikkoineen ja istutuksineen. Myös läheisen Liuharinpuiston kehittäminen seniori-/vanhustyöväestön ja muiden erityisryhmien tarpeisiin soveltuvaksi liikunnalliseksi, virkistäväksi ja kuntouttavaksi puistoalueeksi on huomioitu.

OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS

Opinnäytetyössä on tarkoitus tutkia ja kuvata menetelmiä, eri sidosryhmiä mahdollisimman hyvin tyydyttävien turvallisten, virikkeellisten ja esteettömien ulkoilureittien suunnittelun ohjeistukseen Lapuan kaupungin sosiaali-, terveys- ja hyvinvointipalveluiden alueella.

AIHEEN RAJAUS

Opinnäytetyössä ei toteuteta virkistys- ja ulkoilureittisuunnitelmaa, vaan pyritään eri menetelmillä tuottamaan tulevaa suunnittelua varten valmiit ohjeistukset, jossa on huomioitu alueen käyttäjien toiveita ja tarpeita.

TUTKIMUKSEN MENETELMÄT

Opinnäytetyössä tutkimuksen avainkysymyksiä ja käsitteitä ovat vuorovaikutus, tiedonhankinta sekä alueen asukkaiden ja käyttäjien osallistaminen. Kehittämisenmenetelminä käytetään Tulevaisuusverkstasta ja Työpajaa, joiden avulla pyritään herättämään ihmiset toimimaan ja ideoimaan käyttämänsä ympäristön suunnittelussa.

KYSYMYKSET

alueen asukkaiden ja muiden käyttäjien toiveet ja tarpeet

asukkaiden, käyttäjien ja henkilöstön osallistaminen

tutkimuksen menetelmät

TARKOITUS

Ohjeistus turvallisen ja virikkeellisen virkistys- ja ulkoilureitin suunnitteluun vanhuksille ja erityisryhmille sekä eri sidosryhmien osallistamisen menetelmät

TAVOITTEET

käyttäjien sosiaalisen kanssakäymisen

turvallinen ulkoilu- ja virkistysreitti

esteetön liikkuminen ulkona

vapaa/ohjattu liikkuminen

kulttuurin ja elämysten kokeminen

elämänlaadun ja virkistytymisen edistäminen

LÄHTEET

Lapuan kaupunki 8. Liuharin kaupunginosan asemakaavan muutos. Kortteli 878. Palvelukotihanke. Selostus 27.8.2013. Lapuan kaupunki. Lapua.

Lapuan Ikäpoliittinen ohjelma 2010-2015. 2008. Lapua.

Tulevaisuusverstaan tarkoituksena on selvittää Lapuan kaupungin sosiaali-, terveys- ja hyvinvointipalveluiden keskuksen alueelle suunnitellun virkistysalueiden suunnittelun ja rakentamisen tavoitteita, toiveita ja edellytyksiä sekä mahdollisuuksia alueen käyttäjien suunnitteluun osallistamiseen.

Suunnittelun haasteena ovat alueen vilkas liikennöinti, mahdollisten tulevien käyttäjien liikuntarajoitteisuus, kaikkien alueella toimivien yksiköiden henkilökunnan sekä tulevien virkistysalueiden käyttäjien toiveiden toteuttaminen siten, että virkistysalueiden hyödyntäminen voisi olla kokonaisvaltaista. Haasteena voidaan pitää myös muiden hallintokuntien, kuten liikunta- ja sivistystoimen sitouttaminen alueen virikkeellisyyden lisäämiseen. Virkistys- ja ulkoilualueen käyttäjät koostuvat erikuntoisista vanhuksista, mielenterveyden kuntoutujista, kehitysvammaisista, terveyskeskuksen fysiatrian osaston kuntoutujista sekä päivähoidon lapsista. Lisäksi alueen toivotaan vaikuttavan positiivisesti myös lähialueen asukkaiden liikuntaan ja virkistymiseen. Kuten jo edellä mainittiin, monella käyttäjistä voi olla liikuntaa rajoittavia sairauksia ja että käyttäjäkuntaan kuuluu joukko erilaisia ihmisryhmiä, on tärkeää jo suunnitteluvaiheessa osallistaa mahdollisimman kattavasti alueella sijaitsevien yksiköiden asiantuntijoita. Heidän osallistamista voidaankin pitää edellytyksenä alueen tulevan oikeaoppiselle suunnittelulle. Suunnitteluun osallistuminen voi myöhemmässä vaiheessa lisätä motivaatiota valmiin alueen käyttöön. Myös prosessin toiseen vaiheeseen suunniteltu alueen käyttäjien työpajoihin osallistaminen vaatii onnistuakseen asiantuntijoiden apua.

Valmisteluvaihe

Tilaisuudessa hanke sekä tulevaisuusverstaan eteneminen vielä lyhyesti esitellään tulevaisuusverstaan vetäjän toimesta. Sovitaan aloittamisen yhteydessä aihe/ongelma jota aletaan ideoida ja vielä tällöin voidaan todeta osallistujien tavoitteet ja kiinnostukset. Materiaalina on opinnäytesuunnitelman posterikuva ja alueen riittävän kokoinen kartta. Osallistujia varten otetaan post-it-lappuja sekä tusseja. Lisäksi on hyvä olla fläppitaulu tai vastaava, johon voidaan kirjoittaa ideoitava aihe/ongelma sekä muita muistiin laitettavia asioita. Ennen tulevaisuusverstaan aloittamista osallistuvat henkilöt esittelevät itsensä.

Ongelmavaihe

Osallistajat kartoittavat valitun, käsiteltävän aiheen nykyistä tilannetta; mikä on vaikeaa, huonoa, ärsyttävää, miksei joku asia toimi. Tässä vaiheessa ei etsitä ratkaisuja, vaan kerätään ongelmia ja huolenaiheita post-it-lapulle, siten, että yksi asia kirjoitetaan yhdelle lapulle. Ongelmavaiheessa ei keskustella, vaan jokainen kirjaa vapaasti ja kriittikittömästi kaikki mieleen tulevat huolenaiheet. Osallistuja ryhmittelevät yhdessä vetäjän kanssa kirjoitetut ongelma-laput aihepiireittäin. Jokainen osallistuja voi käyttää kolme pistettä, yksi kullekin tärkeäksi valitsemalle ongelmalle. Tulosten pisteytyksessä tulevat esiin keskeiset ongelmat.

Ideointivaihe

Ideointivaiheessa osallistajat ideoivat kriittikittömästi ratkaisuja ongelmavaiheessa löytyneille ongelmille. Ideointivaiheessa on sallittu kaikenlainen unelmointi ilman mitään rajoituksia ja hulluimmatkin ideat kirjataan, tärkeintä on uskallus ja vapaa vuorovaikutus. Osallistajat voivat työskennellä ryhmissä ja jokaiselle ryhmälle valitaan joku valittu ongelma. Ideat kirjataan yksittäin post-it lapuille. Ideointia voidaan jatkaa niin kauan kuin ideoita syntyy. Syntyneille ideoille annetaan jälleen pisteitä ja eniten saaneista tehdään kooste.

Todentamisvaihe

Tässä vaiheessa käynnistetään keskustelu, siitä mitä ideat ovat. Jokainen osallistuja voi miettiä mitä ideaa haluaisi lähteä pohtimaan tarkemmin ja jakaannutaan ryhmiin, joissa realisoidaan ideat ja mietitään ovatko ne toteuttamiskelpoisia. Ryhmässä keskustellaan, kuinka prosessia voitaisiin viedä eteenpäin ja miten se voitaisiin toteuttaa. Ehdotukset kirjoitetaan puhtaaksi, ja mahdollisesta jatkotyöskentelystä ja sen vastuuhenkilöistä voidaan sopia. Ryhmäkeskustelun pohjalta syntyy siis pienimuotoinen toimintasuunnitelma, joka esitetään koko ryhmälle. Yhdessä päätetään mitä ideoita lähdetään kehittämään.

Tulevaisuusverstaan kulusta pidetään muistiota, johon kirjataan yhdessä valitut ongelmat ja kehitettävät ideat sekä ryhmätöiden tulokset niistä. Myös ne ideat, jotka valitaan lopulliseen työstöön, kirjataan ylös ja tekstit kirjaan ylös sellaisena kuin ne on annettu.

Tulevaisuusverstaassa sovitaan asukkaita ja muita alueen käyttäjiä osallistuvien työpajojen toteuttamisajankohdat, toteuttamismenetelmät sekä jatkotyöskentely raporttien jälkeen. Raportit tilaisuudesta lähetetään osallistujille sekä niille, jotka olivat poissa tilaisuudesta. Asukkaille ja muille käyttäjille suunnattujen työpajojen toteuttaminen voi näin sovittaessa olla myös yksi aloittamisvaiheessa valittu ongelma.

TULEVAISUUSVERSTAS 29.1.2014

Perusturva-alueen esteetön, esteettinen, turvallinen ja kaikkien helposti saavutettava ulkoilu- ja virkistysalue

Ongelmavaihe			Ideointivaihe	
Tulevaisuusverstaassa esille nousseet ongelmat	Pisteitä saaneet ongelmat	Muut teemaan liittyvät pisteittä jääneet ongelmat	Pisteitä saaneet ideat sekä niihin liitettävät samankaltaiset ideat	Muut teemaan liittyvät, pisteittä jääneet ideat
Uloslähtemiseen ja aktivointiin liittyvät puutteet	Kuntoilu ja leikkipaikkojen puute; kaikille soveltuva leikkipaikka, kuntoilulaitteet	Rakenteiden puute; varjopaikka, katettu tila, grillikatos, WC, dementiaipotilaiden "aitaus", levähdyspaikka Kiinteistöjen nimet Alueen kartta Huono valaistus Harrastusmahdollisuuksien puute	Kuntoilualue alue, aktiivipuisto/senioripuisto ja laitteet kaiken mittaisille Pelikenttä; boccia, petankki,tikka,ruutuhyppy,tervapata minigolf- ja frisbeegolf ym., aidattu palloilualue, kaikille yhteinen pelialue, Tasapainoreitit; parrut, kivet ym., kiipeily- ja tempurata, inspiroiva reitti, tehtäviä/tietoiskuja reitin varrelle Leikkialue; kiikut, kiipeily, hiekkalaatikot, karuselli, aikuisten keinu, avoin leikkipuisto kaikille Iso, selkeä kartta alueesta	Hyvät välineet ja huolto Luistelualue perheille Interaktiiviset pelit Kaarisilta Levähdyspaikat
	Peli- ja kilpailupaikkojenpuute; tikanheitto, koripallo, frisbeegolf			
	Nykyisten reittien aktiviteetin puute; Reiteille toimintaa Ei vain kävelyä Mikään ei houkuttele tekemään mitään Missä saa liikkua Puuttuu haasteet (nousut, laskut, portaat, tasapainoilu yms.) Erimittaiset reitit Nimetyt reitit/tehtävät			
Elämyksellisyyden puute	Ulkoa puuttuu elämyksiä; maut, hajut värit, eri aistien huomiointi Vähäiset puutarhakasvit, Kosketus alkuperäiseen luontoon, luonto lähelle, Alueen yhteinen esiintymispaikka	Hiljentymisen, opetus ja kasvatusta (puutarha, kulttuuri, Lapuan kylät), Lapsen taso/ikätaaso	Erilaiset puut, pensaat, kukat ja hyötytarha kesään ja talveen(ruusutarha, marjapensaat, kukkien istutuslaatikot,omenapuut,kevätukkapenkki, perinnekasvit, tuoksuvat, syötävät, erilaiselta tuntuvat kasvit)niitty, Tähtien katselupaikka Grillipaikka Elämysrata; (linnunpöntöt, linnunlaulu, heinäseipäät,esineitä, aistirata,) Esiintymislava ja äänentoisto	Nuotiopaikka,veistokset, taideteokset, ulkoesiintymispaikka, kohdevalot, seurusteluryhmiä, keinuja, pesäkoloja, vesiaiheet, suihkulähde, kulttuuri, grillipaikka, kulttuuri, kylät, vanha aika
	Veden ja tulen puute; tunnelma ja elämykset			
Turvallisuus	Esteettömät reitit ja esteettömyys; tasoerot, välineiden korkeuserot, asfaltin puuttuminen, rapainen Rauhapolku + hiekkakasat	Kunnossapito, miten turvataan tuhoilta Talvella liikkuminen, hiekoitus Talvikunnossapito Turvallisuusriskien kartoitus puuttuu Terveellisyys	Asfaltti Katokset tuulen, auringon ja sateensuojaksi, levähdyspisteet, penki, kivet, varjopaikat reiteille Liikenteestä erotetut ulkoilureitit, levähdyspisteet välillä, korotetut suojatiet, autoton reittisilta autotien yli,	Tukikaiteet lyhyille reiteille Tukikaiteet pelipisteisiin Nimetyt reitit Erimittaiset reitit Kasvit, jotka eivät ole myrkyllisiä Valaistus Hiekotus, lumet pois Yhtenäinen nimikyltti järjestelmä koko alueelle
	Turvallisuus; tukikaiteiden puute, turvalliset kävelyreitit puuttuvat,			
	Puute reitistä jossa ei ole liikennettä; Sairaalan tien sekä kevyenliikenteen risteykset vaarallisia, liikenne, autoliikenne alueella			
	Muistisairaiden vapaa ja turvallinen liikkuminen			
Muita esiin tulleita ongelmia				
Talvella akviivisuus vähäistä Tilaa enrgian purkamiseen Motivointi uloslähtöön/liikkumiseen Alueen käytön aktiivisuus? Sosiaalinen yhteisöllisyys Eri yksiköiden yhteisen ulkoilun järjestäminen Valvonta / vastuu Eikö lapset, ikäihmiset,kehitysvammaiset ym voisi liikkua/ toujuta yhdessä? Asenne / ilmapiiri				

LUONTO

LUONTOALUE
 - puut ja pensaat
 - luonto-oppi; linnunpöntöt,
 kasvit ja eläimet

Turvallinen lenkkipolku
 noin 500 m

PELIKENTTÄ
 - jalkapallo
 - ruutuhyppy
 - tervapata ym.

KUNTOILUALUE
 - kuntoilulaitteita lenkki-
 polun varrella

PÄIVÄHOITO

TERVEYSKESKUS

FRISBEE GOLFRATA

BETANQUE

PULKKAMÄKI

TASAPAINOILU
 PERINNEKASVEJA
 AISTITARHA

HYÖTYTARHA

HOPEARINNE

PIENPELEJÄ
 - betanque
 - boccia
 - minigolf

ESIINTYMISALUE
 - lava ja penkkejä

**PENKKEJÄ
 REITIN VARRELLE**

**LEIKKIPAIKKA
 KARHUPIISTO**
 - hyödynnetään olemmassa
 olevaa puustoa ja maastoa

VESIAIHE
 - marjapensaat
 - puut ja perennat

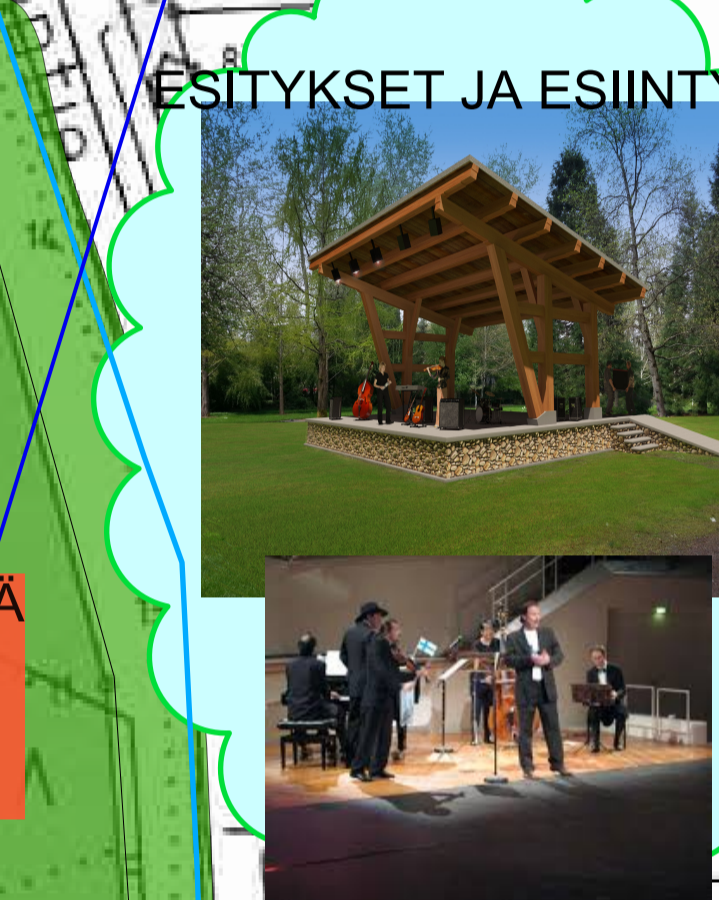
LIUHтарIN SAIRAALA

LAPUA TUTUKSI
 - kuvia, tekstiä / tietoa
 kyläkeskuksista

PSYKIATRIAN PLK

LEIKKI, GRILLAUS, HYÖTYKASVIT

LAPUA TUTUKSI

EEVANKOTI

- mahdollisuus tavata tuttuja, ”koko talon” yhteinen ulkoilualue
- luontoa luonnonmukaisena, mutta myös kauniisti ja hyvin hoidettu puutarha
- tasainen kävely-/ulkoilulenkki
- istutuksia;
 - o kukkia, joita voisi poimia myös maljakkoon,
 - o hyötykasveja kuten marjapensaita, mansikoita ym. vapaasti syötävissä
 - o korkeammalle nostettuja istutuslaatikoita, joiden viereen pääsisi pyörätuolilla hoitamaan
- kuntoilulaitteita ja pelejä esim. erivärein maalattuja laattoja
- levähdys- ja seurusteluryhmiä, joissa voisi juoda päiväkahvit, turvallisia keinuja
- varjoisia paikkoja
- vesiaihe/suihkulähde
- linnut (lintujen ruokintapaikka, fasaanit), lintujen laulua
- raitis puhdas ilma
- tapahtumia ulkona (esim. juhannusjuhlat, hanurimusiikkia, kahvittelua, lettukestit)
- mahdollisuus katsella kaunista maisemaa sisätiloista, eläimiä mm. oravat ja linnut
- mahdollisuus seurata tapahtumia ikkunasta esim. lasten leikkejä

MATINTUPA

- turvallinen keinu
- kauniita istutuksia/kukkia, joita voisi poimia myös maljakkoon
- aurinkoa, lämpöä, mutta myös varjopaikkoja
- seurusteluryhmät
- kahvituokiot ulkona
- aitoa luontoa
- lintuja
- lapset leikkimässä
- tasainen kävelylenkki
- juhannusjuhlat
- makkaranpaistopaikka

HOPEAPAJU

- istutuksia, kukkia, myös maljakkoon
- toimintaa ja seurustelua, laulamista, tietokilpailuja, laivanlastausta, sananlaskuja
- seurusteluryhmät
- kävelyreitit
- marjapensaita; herukat, vadelmia, mansikoita
- suihkulähde
- omenapuita
- lapsia leikkimässä
- seurusteluryhmät, levähdyspaikkoja
- aurinkoa ja varjopaikkoja
- kuntorata
- valaistus
- näkee liikennettä ja tuttuja
- laatoitettu alue
- muistisairaille turvallinen ”vapaa” aidattu alue

ILLANSINI

vanhusten mielipiteitä

- alue johon jokainen voi istuttaa vaikka oman orvokin
- omenapuu, josta voi poimia omenia
- istua ja katsella
- marjapuska, punainen viinimarja
- saa jotakin ”tonkia”
- marjan poiminta
- paljon kukkia
- kukkien kastelua ja katselua
- istuskella ja katsella kaikenlaista, kuunnella musiikkia ja lintuja
- kahvitella ulkona ja syödä makkaraa
- sateenvarjon alla voi juoda kahvit

henkilökunnan mielipiteitä

- helppo esteetön kulku ulos
- katos, varjopaikka
- hyvät, tukevat tuolit

- kunnon keinu, ei vastakkain
- vanhanajan kasveja
- ”rollaattorirata”
- paviljonki
- perennat ja ruusut
- tuoksut
- valaistusta takapihalle -> voi katsella
- eläinvierailu(t)

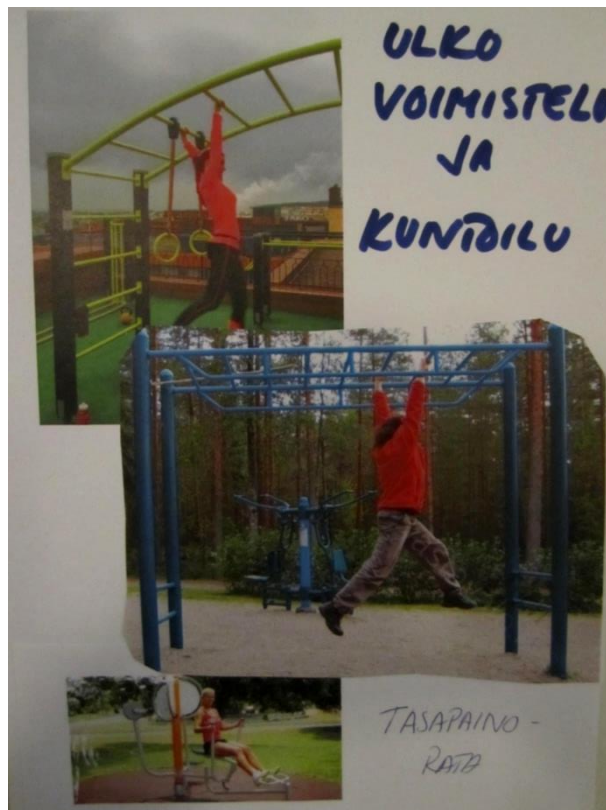

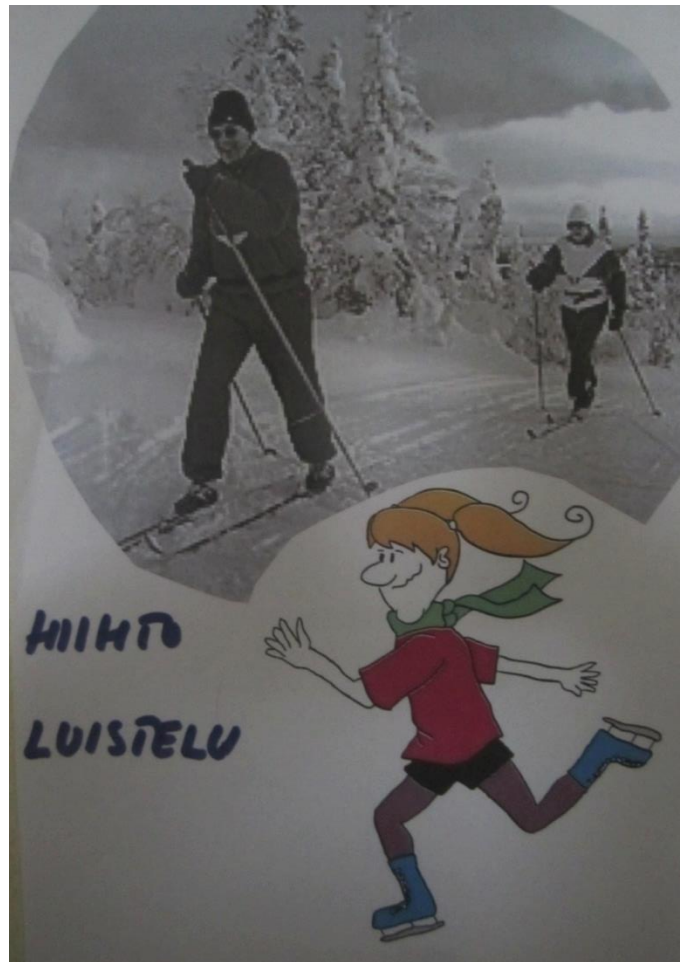

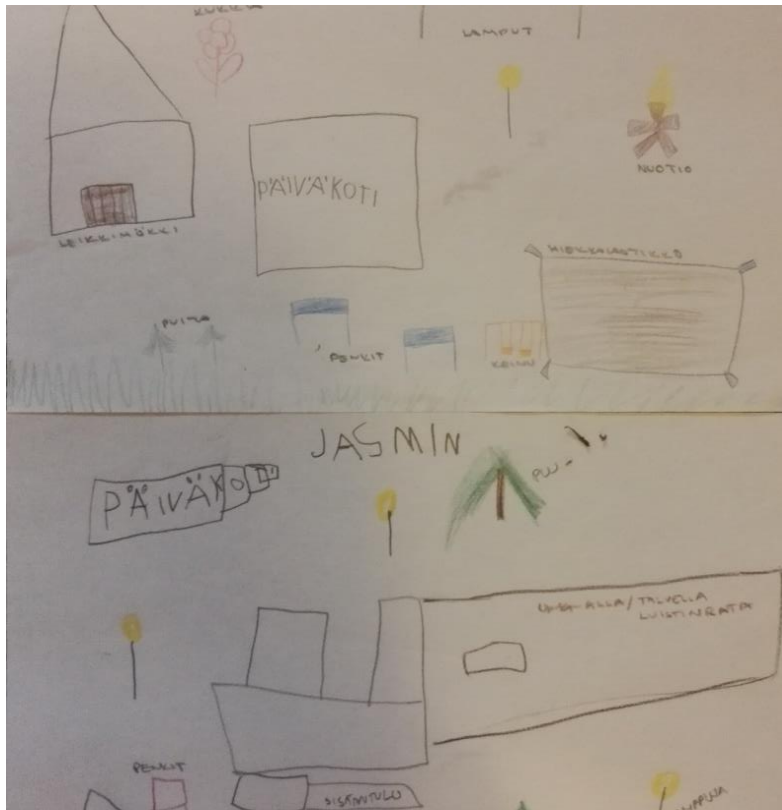

LUONTO

AA TO

TU/2KU

LUONTO-OPPIALUE

- puut ja pensaat
- luontotalutut, linnunpöntöt,
- kasvit ja eläimet

Turvallinen lenkipolku noin 500 m

PELIKENTTÄ
- jalkapallo
- ruutuhyppy
- tervapata ym.

PÄIVÄHOITO

TERVEYSKESKUS

FRISBEE GOLFRATA

BETANQUE

PULKKAMÄKI

HOPEARINNE

MUISTIHÄIRIÖISTEN PIHAT
- aidattu
- perinnekasveja
- kylvölaatikoita
- kävelyreitti, levähdyspaikkoja
- vesiaihe
- grillaus ja lätnpaisto-paikka

PIENPELEJÄ
- betanque
- boccia
- minigolf

PYSÄKOINTI

UUSI PALVLUTALO

PENKKEJÄ REITIN VARRELLE

MÄNTYKOTO

GRILLAUSPAIKKA

LAPUA TUTUKSI
- kuvia, tekstiä / tietoa kyläkeskuksista

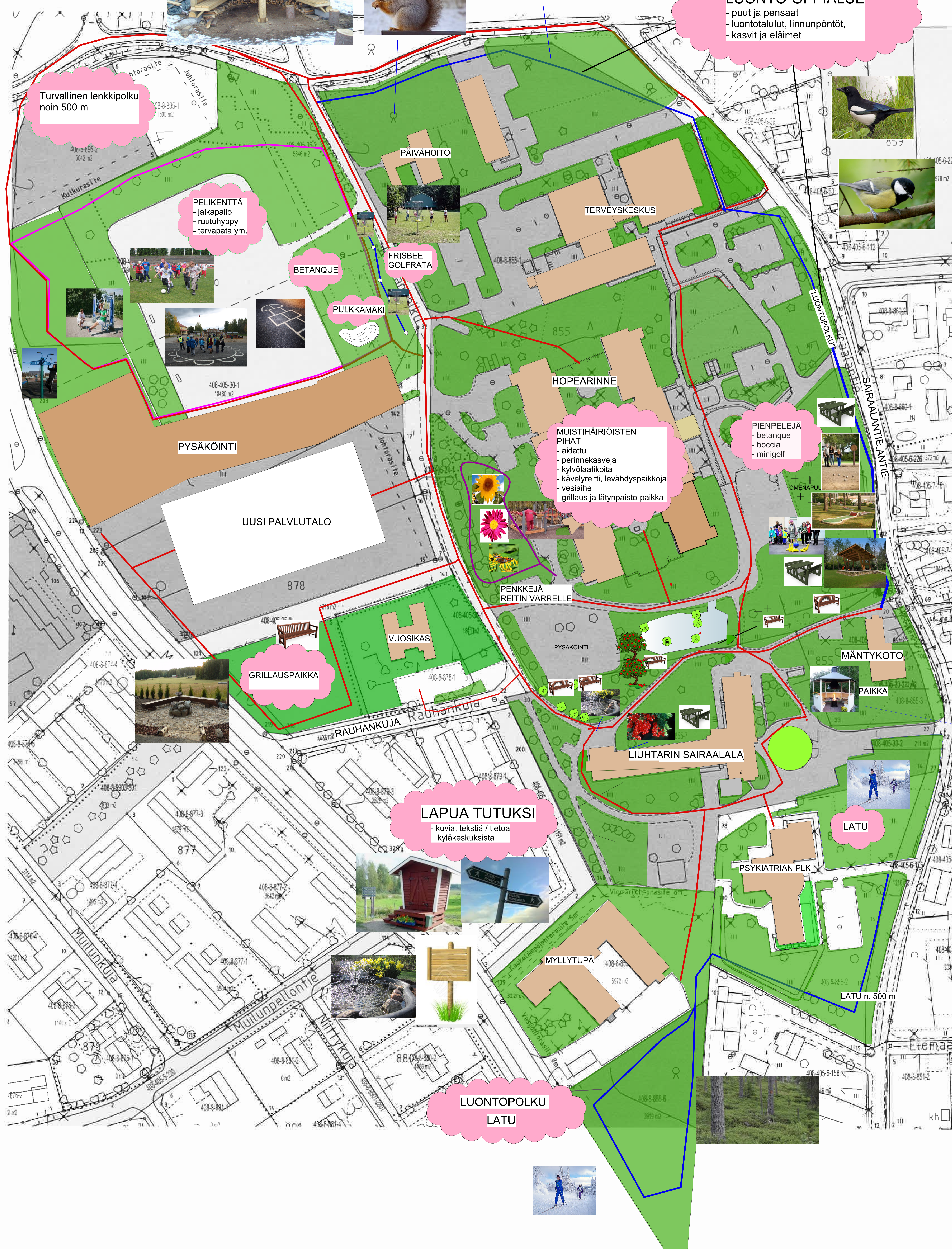
LATU

RAUHANKUJA

LIUHTARIN SAIRAALALA

PSYKIATRIAN PLK

LUONTOPOLKU
LATU

LAPUAN SOSIAALI-, TERVEYS- JA HYVIVOINTI- PALVELUYKSIKÖIDEN ULKOILUALUEIDEN IDEOINTI JA SUUNNITTELU

Toisen luonnoksen esittely

Hopearinteen juhlasali 9.4.2015, klo 13.00

Ohjelma:

- Projektin taustaa
- Tulevaisuusverstaassa mietittyä
- Suunnittelun ja ideoinnin vaiheita yksiköissä
- Luonnoksen esittely
- Keskustelua ja kommenttien kirjaamista
- Miten jatketaan?
- **Työlle nimi?**

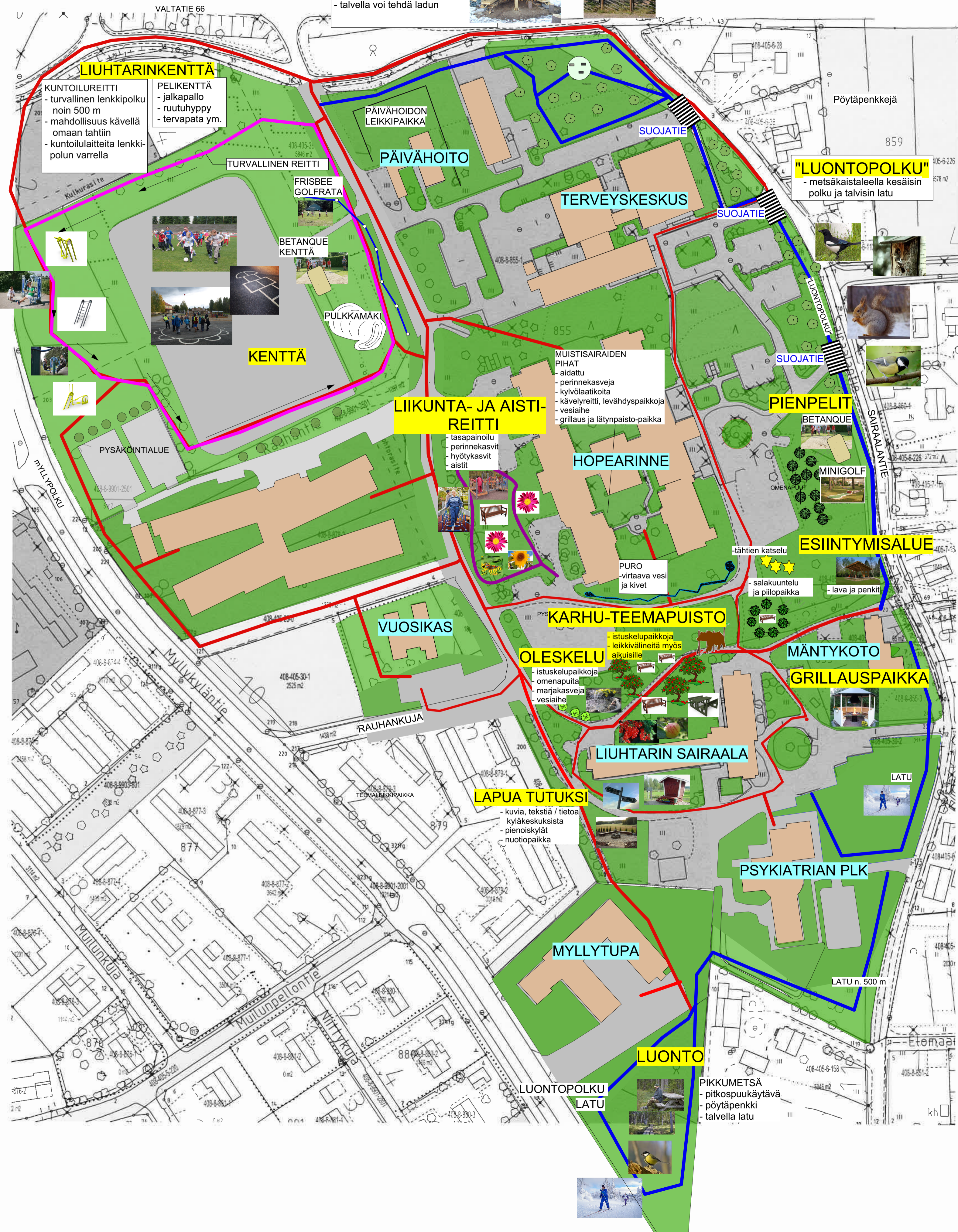
Luonnos alueen kehittämisestä

"KAUPUNKILUONTO-ALUE",

- informaationkylttejä luonnosta
- laavu
- pöytiä ja penkkejä
- linnunpönttöjä
- talvella voi tehdä ladun

- "LUONTOPOLKU" TALVELLA LATU
- KÄVELYREITTI

LIUHTARINKENTTÄ

- KUNTOILUREITTI** - turvallinen lenkkipolku noin 500 m - mahdollisuus kävellä omaan tahtiin - kuntoilulaitteita lenkkipolun varrella
- PELIKENTTÄ** - jalkapallo - ruutuhyppy - tervapata ym.

PÄIVÄHOIDON LEIKKIPAIKKA

PÄIVÄHOITO

TERVEYSKESKUS

"LUONTOPOLKU"

- metsäkaistaleella kesäisin polku ja talvisin latu

TURVALLINEN REITTI

FRISBEE GOLFRATA

BETANQUE KENTTÄ

PULKKAMAKI

KENTTÄ

LIIKUNTA- JA AISTI-REITTI

- tasapainoilu
- perinnekasvit
- hyötykasvit
- aistit

PIENPELIT

BETANQUE

MINIGOLF

HOPEARINNE

- MUISTISAIRAIDEN PIHAT** - aidattu - perinnekasveja - kylvölaatikoita - kävelyreitti, levähdyspaikkoja - vesiaihe - grillaus ja lätnpaisto-paikka

ESIINTYMISALUE

- tähtien katselu
- salakuuntelu ja piilopaikka
- lava ja penkit

PURO

- virtaava vesi ja kivet

VUOSIKAS

KARHU-TEEMAPUISTO

OLESKELU

- istuskelupaikkoja
- omenapuita
- marjakasveja
- vesiaihe

MÄNTYKOTO

GRILLAUSPAIKKA

LIUHTARIN SAIRAALA

LAPUA TUTUKSI

- kuvia, tekstiä / tietoa kyläkeskuksista
- pienoisylät
- nuotiopaikka

PSYKIATRIAN PLK

MYLLYTUPA

LUONTO

LUONTOPOLKU LATU

- PIKKUMETSÄ** - pitkospuukäytävä - pöytäpenkki - talvella latu

LATU n. 500 m

HYVINVOINTIA YMPÄRISTÖSTÄ

Tervetuloa avoimeen tilaisuuteen Vanhan Paukun Alajokisaliin
14.4.2016 klo 14.15.

Tilaisuudessa esitellään Lapuan kaupungin perusturvan,
Liuhtarin hyvinvointipalvelualueen ulkoiluympäristön osallistavan
suunnittelun tuloksia, osana YAMK tutkinnon lopputyötä

Raija Talvitie
kaupunginpuutarhuri

HYVINVOINTIA YMPÄRISTÖSTÄ

Tervetuloa avoimeen tilaisuuteen
Vanhan Paukun Alajokisaliin 14.4.2016 klo 14.15.
Tilaisuudessa esitellään Lapuan kaupungin
perusturvan, Liuhtarin hyvinvointipalvelualueen
ulkoiluympäristön osallistavan suunnittelun tuloksia
osana YAMK tutkinnon lopputyötä

Raija Talvitie
kaupunginpuutarhuri